

SEJM
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
VI kadencja
Marszałek Senatu

Druk nr 1763
Warszawa, 18 lutego 2009 r.

Pan
Bronisław Komorowski
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

Szanowny Panie Marszałku

Na podstawie art. 118 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. mam zaszczyt powiadomić Pana Marszałka, że Senat na 27. posiedzeniu w dniu 18 lutego 2009 r. podjął uchwałę w sprawie wniesienia do Sejmu projektu ustawy

- o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego.

Projekt ustawy stanowi wykonanie obowiązku dostosowania systemu prawa do wyroku Trybunału Konstytucyjnego.

Jednocześnie pragnę poinformować, że Senat upoważnił senatora Bohdana Paszkowskiego do reprezentowania Senatu w dalszych pracach nad tym projektem.

W załączeniu przysyłam opinię Komitetu Integracji Europejskiej o pozostawieniu projektu ustawy poza obszarem prawa Unii Europejskiej.

Z poważaniem

(-) Bogdan Borusewicz

U C H W A Ł A
SENATU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

z dnia 18 lutego 2009 r.

**w sprawie wniesienia do Sejmu projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks
postępowania cywilnego**

Na podstawie art. 118 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Senat wnosi do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego.

Jednocześnie upoważnia senatora Bohdana Paszkowskiego do reprezentowania Senatu w pracach nad projektem.

MARSZAŁEK SENATU

Bogdan BORUSEWICZ

USTAWA

z dnia

o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego

Art. 1.

W ustawie z dnia 17 listopada 1964 r. - Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 296, z późn. zm.¹⁾) w art. 117:

1) § 1 otrzymuje brzmienie:

"§ 1. Strona będąca osobą fizyczną ma prawo zgłosić, na piśmie lub ustnie do protokołu, wnioski o ustanowienie dla niej adwokata lub radcy prawnego, jeżeli na podstawie oświadczenia, zawartego we wniosku, obejmującego szczegółowe dane o stanie rodzinnym, majątku, dochodach i źródłach utrzymania, wykaże, że nie może, bez uszczerbku utrzymania koniecznego dla siebie i rodziny, ponieść kosztów wynagrodzenia adwokata lub radcy prawnego.";

2) po § 1 dodaje się § 1¹ w brzmieniu:

¹⁾ Zmiany wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 1965 r. Nr 15, poz. 13, z 1974 r. Nr 27, poz. 157 i Nr 39, poz. 157, z 1975 r. Nr 45, poz. 234, z 1982 r. Nr 11, poz. 82 i Nr 30, poz. 210, z 1983 r. Nr 5, poz. 33, z 1984 r. Nr 45, poz. 241 i 242, z 1985 r. Nr 20, poz. 86, z 1987 r. Nr 21, poz. 123, z 1988 r. Nr 41, poz. 324, z 1989 r. Nr 4, poz. 21 i Nr 33, poz. 175, z 1990 r. Nr 14, poz. 88, Nr 34, poz. 198, Nr 53, poz. 306, Nr 55, poz. 318 i Nr 79, poz. 464, z 1991 r. Nr 7, poz. 24, Nr 22, poz. 92 i Nr 115, poz. 496, z 1993 r. Nr 12, poz. 53, z 1994 r. Nr 105, poz. 509, z 1995 r. Nr 83, poz. 417 i Nr 141, poz. 692, z 1996 r. Nr 24, poz. 110, Nr 43, poz. 189, Nr 73, poz. 350 i Nr 149, poz. 703, z 1997 r. Nr 43, poz. 270, Nr 54, poz. 348, Nr 75, poz. 471, Nr 102, poz. 643, Nr 117, poz. 752, Nr 121, poz. 769 i 770, Nr 133, poz. 882, Nr 140, poz. 940 i Nr 141, poz. 944, z 1998 r. Nr 106, poz. 668, Nr 117, poz. 757, Nr 139, poz. 934, z 1999 r. Nr 52, poz. 532, z 2000 r. Nr 22, poz. 269 i 271, Nr 48, poz. 552 i 554, Nr 55, poz. 665, Nr 73, poz. 852, Nr 94, poz. 1037, Nr 114, poz. 1191, Nr 122, poz. 1314, 1319 i 1322, z 2001 r. Nr 4, poz. 27, Nr 49, poz. 508, Nr 63, poz. 635, Nr 98, poz. 1069, 1070 i 1071, Nr 123, poz. 1353, Nr 125, poz. 1368 i Nr 138, poz. 1546, z 2002 r. Nr 25, poz. 253, Nr 26, poz. 265, Nr 74, poz. 676, Nr 84, poz. 764, Nr 126, poz. 1069 i 1070, Nr 129, poz. 1102, Nr 153, poz. 1271, Nr 219, poz. 1849 i Nr 240, poz. 2058, z 2003 r. Nr 41, poz. 360, Nr 42, poz. 363, Nr 60, poz. 535, Nr 109, poz. 1035, Nr 119, poz. 1121, Nr 130, poz. 1188, Nr 139, poz. 1323, Nr 199, poz. 1939 i Nr 228, poz. 2255, z 2004 r. Nr 9, poz. 75, Nr 11, poz. 101, Nr 68, poz. 623, Nr 91, poz. 871, Nr 93, poz. 891, Nr 121, poz. 1264, Nr 162, poz. 1691, Nr 169, poz. 1783, Nr 172, poz. 1804, Nr 204, poz. 2091, Nr 210, poz. 2135, Nr 236, poz. 2356 i Nr 237, poz. 2384, z 2005 r. Nr 13, poz. 98, Nr 22, poz. 185, Nr 86, poz. 732, Nr 122, poz. 1024, Nr 143, poz. 1199, Nr 150, poz. 1239, Nr 167, poz. 1398, Nr 169, poz. 1413 i 1417, Nr 172, poz. 1438, Nr 178, poz. 1478, Nr 183, poz. 1538 i Nr 267, poz. 2258, z 2006 r. Nr 12, poz. 66, Nr 66, poz. 466, Nr 104, poz. 708 i 711, Nr 186, poz. 1379, Nr 208, poz. 1537 i 1540, Nr 226, poz. 1656 i Nr 235, poz. 1699, z 2007 r. Nr 7, poz. 58, Nr 47, poz. 319, Nr 50, poz. 331, Nr 61, poz. 418, Nr 99, poz. 662, Nr 106, poz. 731, Nr 112, poz. 766 i 769, Nr 115, poz. 794, Nr 121, poz. 831, Nr 123, poz. 849, Nr 176, poz. 1243, Nr 181, poz. 1287, Nr 192, poz. 1378 i Nr 247, poz. 1845 oraz z 2008

"§ 1¹. Strona będąca osobą prawną lub inną jednostką organizacyjną ma prawo zgłosić, na piśmie lub ustnie do protokołu, wnioski o ustanowienie dla niej adwokata lub radcy prawnego, jeżeli na podstawie oświadczenia, zawartego we wniosku, obejmującego szczegółowe dane o majątku i dochodach, wykaże, że nie ma dostatecznych środków na poniesienie kosztów wynagrodzenia adwokata lub radcy prawnego.";

3) § 2 otrzymuje brzmienie:

"§ 2. Wniosek, o którym mowa w § 1 i 1¹, strona zgłasza w sądzie, w którym sprawa ma być wytoczona lub już się toczy. Strona, która nie ma miejsca zamieszkania lub siedziby w okręgu tego sądu, może zgłosić wniosek w sądzie rejonowym właściwym ze względu na miejsce swego zamieszkania lub siedziby, który niezwłocznie przesyła ten wniosek sądowi właściwemu.";

4) § 4 otrzymuje brzmienie:

"§ 4. Sąd uwzględni wniosek, jeżeli oświadczenie, o którym mowa w § 1 i 1¹, uzna za dostateczne do ustanowienia adwokata lub radcy prawnego, a jego udział w sprawie jest potrzebny.";

5) uchyla się § 6 i 7.

Art. 2.

Ustawa wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia.

UZASADNIENIE

1. Ustawa wykonująca wyrok Trybunału Konstytucyjnego

Projektowana ustawa stanowi wykonanie obowiązku dostosowania systemu prawa do orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego z dnia 16 czerwca 2008 r. (sygn. akt P 37/07), stwierdzającego niezgodność przepisu art. 117 § 1 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. - Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 269 z późn. zm.) z Konstytucją.

Zgodnie z art. 190 ust. 1 Konstytucji, orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego mają moc powszechnie obowiązującą i są ostateczne.

Sentencja orzeczenia opublikowana została w Dz. U. z 2008 r., Nr 110, poz. 706 (dzień publikacji wyroku – 26 czerwca 2008 r.). Pełny tekst orzeczenia wraz z uzasadnieniem zamieszczony został w OTK Z.U. z 2008 r., Nr 5A, poz. 80.

2. Przedmiot i istota rozstrzygnięcia Trybunału Konstytucyjnego

2.1. Trybunał Konstytucyjny orzekł o niezgodności z Konstytucją art. 117 § 1 ustawy - Kodeks postępowania cywilnego (dalej także jako: k.p.c.) w części obejmującej zwrot „zwolniona przez sąd od kosztów sądowych w całości lub w części”.

2.2. Przepis art. 117 § 1 k.p.c. został poddany kognicji Trybunału z uwagi na przyjęte w nim rozwiązanie, zgodnie z którym prawo do zgłoszenia wniosku o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego ma ta strona, która – nie będąc zwolnioną *ex lege* od kosztów sądowych – została zwolniona od wspomnianych kosztów (czy to w całości, czy też jedynie częściowo) mocą orzeczenia sądu. To ścisłe powiązanie możliwości ubiegania się o przyznanie pomocy prawnej z urzędu z uprzednim uzyskaniem zwolnienia od obowiązku ponoszenia opłat lub wydatków określonych w ustawie z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. Nr 167, poz. 1398 z późn. zm.; dalej jako: ustawa o kosztach) powoduje, iż pierwszą przesłanką, jaką musi zbadać sąd rozpoznający wniosek o ustanowienie fachowego pełnomocnika procesowego, jest okoliczność wcześniejszego wydania postanowienia w trybie art. 100 ust. 2 albo art. 101 ust. 1 i 2 tejże ustawy. Dopiero pozytywne ustalenie w tym zakresie pozwala przejść do oceny przesłanki, o której mowa w art. 117 § 4 k.p.c., tj. celowości

ustanowienia adwokata lub radcy prawnego w kontekście danej sprawy. Sąd nie zajmuje się natomiast w ogóle kwestią zdolności strony do pokrycia honorarium adwokackiego, tudzież wynagrodzenia radcy prawnego, podczas gdy w wypadku analogicznego wniosku o udzielenie pomocy prawnej z urzędu, zgłoszonego przez stronę korzystającą z ustawowego zwolnienia od kosztów sądowych, ta właśnie okoliczność jest w pierwszej kolejności brana pod rozwagę (art. 117 § 6 k.p.c.).

Na gruncie art. 117 § 1 k.p.c. odmowa przyznania pomocy prawnej z urzędu może więc mieć wymiar zaledwie formalny (w razie stwierdzenia, że o tego typu pomoc ubiega się strona, której nie przysługuje zwolnienie od kosztów sądowych), zaś potrzeba korzystania z profesjonalnej porady i reprezentacji, jak też faktyczna niemożność pokrycia kosztów takich usług (aspekt materialny) nie będą w takim układzie rozważane. Co więcej: skoro między ustanowieniem adwokata albo radcy prawnego a uprzednim zwolnieniem od kosztów sądowych istnieje tak silna więź, to cofnięcie zwolnienia przyznanego stronie w oparciu o przepisy ustawy o kosztach skutkuje automatycznie odpadnięcie podstawowej przesłanki, która to pozwalała na ustanowienie dla owej strony profesjonalnego pełnomocnika procesowego. Tym samym – stosownie do art. 120 § 1 k.p.c. – sąd zobligowany jest cofnąć ustanowienie adwokata lub radcy prawnego.

Jednocześnie na uwagę zasługuje również fakt, że zwolnienie od kosztów sądowych, mające w świetle art. 117 § 1 k.p.c. charakter warunku *sine qua non* dla udzielenia stronie pomocy prawnej z urzędu, limitowane jest nade wszystko koniecznością wykazania obowiązku uiszczenia konkretnych kosztów. Formuła „nie jest w stanie ich ponieść”, jaką posłużył się ustawodawca w art. 102 ust. 1 ustawy o kosztach, zakłada bowiem, iż w stosunku do strony zaktualizowała się właśnie powinność pokrycia kosztów sądowych w prawem przewidzianej wysokości. Jednakże nie wszystkie czynności procesowe wiążą się z obowiązkiem wniesienia odpowiedniej opłaty lub uiszczenia zaliczki na poczet wydatków. Zatem, w przypadkach tego typu zwolnienie strony od kosztów sądowych musi być uznane za bezprzedmiotowe i w konsekwencji traci ona także możliwość ubiegania się o ustanowienia adwokata bądź radcy prawnego, chociażby nawet przedsięwzięcia przez nią czynność procesowa nie była prosta i wymagała wiedzy oraz doświadczenia, jakimi legitymują się fachowi pełnomocnicy. Nadto możliwe są również takie sytuacje, w których strona będzie zobowiązana do uiszczenia określonej opłaty, ale należność ta będzie stosunkowo niewielka i dlatego jej poniesienie nie pociągnie za sobą uszczerbku utrzymania koniecznego dla tej strony oraz jej bliskich. Tyle że zupełnie inaczej może już przedstawiać się jej zdolność do pokrycia kosztów niezbędnej porady prawnej lub opłacenia zastępstwa procesowego.

2.3. Mając to wszystko na względzie Trybunał ostatecznie stanął na stanowisku, iż instytucja ustanowienia adwokata lub radcy prawnego, w kształcie wynikającym z dyspozycji art. 117 § 1 k.p.c., rodzi poważne zastrzeżenia i to zarówno z punktu widzenia gwarancji wyrażonych w art. 45 ust. 1 i art. 77 ust. 2 Konstytucji (statuujących prawo do sądu w ujęciu pozytywnym oraz negatywnym), jak i z uwagi na zasadę równości, wynikającą z art. 32 ust. 1 Konstytucji. Zdaniem Trybunału Konstytucyjnego, na prawo do sądu składa się m.in. prawo do rzetelnej procedury sądowej. Fundamentalną natomiast gwarancją rzeczywistego prawa do sądu jest prawo do uzyskania nieodpłatnej lub ewentualnie częściowo odpłatnej pomocy prawnej. Zapewnienie osobom ubogim profesjonalnej pomocy prawnej przesądzać może nie tylko o realnej dostępności dla takich osób drogi sądowej (art. 77 ust. 2 Konstytucji), lecz przede wszystkim wyraźnie rzutuje w ich wypadku na realizację prawa do sprawiedliwego rozpatrzenia sprawy przez sąd (art. 45 ust. 1 Konstytucji). Jak dodatkowo podkreślone zostało w uzasadnieniu wyroku z dnia 16 czerwca 2008 r., możliwości uzyskania pomocy prawnej z urzędu nie należy traktować jako przywileju, ponieważ jest to w istocie prawo podmiotowe. W tej sytuacji trudno zaakceptować występujące w art. 117 § 1 k.p.c. powiązanie instytucji ustanowienia adwokata lub radcy prawnego z decyzją o zwolnieniu od kosztów sądowych. Konstrukcja ta w praktyce prowadzi do ograniczenia prawa do sądu w sposób nie znajdujący żadnego usprawiedliwienia w pozostałych wartościach konstytucyjnych, a więc nie mieści się w granicach wyznaczonych przez art. 31 ust. 3 Konstytucji.

Trybunał odwołał się ponadto do licznych wypowiedzi Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, a także do zaleceń Komitetu Ministrów Rady Europy nr R(93) z dnia 8 stycznia 1993 r., według których fachowa pomoc prawna udzielana przez państwo osobom gorzej sytuowanym może ważyć na ich skutecznym (efektywnym) dostępie do wymiaru sprawiedliwości i w efekcie sprzyjać temu, by prawo ujęte w art. 6 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (czyli prawo do sądu) nie było jedynie czysto teoretyczną czy iluzoryczną gwarancją. Stąd też odmowa udzielenia pomocy prawnej z urzędu może mieć miejsce wyłącznie w tych przypadkach, w których zachodzi „[...] niedopuszczalność lub oczywisty brak widoków na pozytywne rozstrzygnięcie sprawy bądź przyznanie pomocy prawnej nie jest niezbędne ze względu na dobro wymiaru sprawiedliwości.”

2.4. W opinii Trybunału Konstytucyjnego regulacja z art. 117 § 1 k.p.c. prowadzi również do zróżnicowania adresatów normy w zakresie możliwości starania się o pomoc prawną z urzędu. Po pierwsze, zakwestionowane unormowanie pozwala na różne traktowanie osób niezamożnych w zależności od zajmowanej pozycji procesowej, rodzaju składanych środków i podejmowanych czynności procesowych. Po drugie, przepis ten ma charakter dyskryminujący i z tego powodu, że wyznacza inną przesłankę ustanowienia profesjonalnego pełnomocnika

procesowego aniżeli art. 117 § 6 k.p.c., który to dotyczy osób zwolnionych od kosztów sądowych *ex lege*. Nie bez znaczenia jest przy tym także to, że strona, która ma obowiązek uzyskać najpierw sądowe zwolnienie od kosztów, aby następnie móc starać się o przyznanie pomocy prawnej z urzędu, musi też pozytywnie przejść weryfikację pod kątem zasadności swego powództwa czy obrony, bo stosownie do art. 109 ust. 2 ustawy o kosztach ewentualna oczywista bezzasadność podnoszonych przez nią argumentów spowoduje oddalenie wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych.

Tego rodzaju zróżnicowanie stron pozostaje – w ocenie Trybunału – w ewidentnej sprzeczności „[...] z celem i *ratio legis* instytucji prawa ubogich, która zgodnie z tradycją w swej istocie miała służyć osobom ubogim w dochodzeniu i obronie ich praw.” Innymi słowy, Trybunał Konstytucyjny uznał, iż przyjęte przez ustawodawcę kryterium różnicowania nie pozostaje w racjonalnym związku z celem i treścią badanej regulacji, a do tego brak jest interesu, który mógłby uzasadniać omawiane różnicowanie. Z tej zatem przyczyny art. 117 § 1 k.p.c. nie odpowiada również standardowi wywodzonemu z art. 32 ust. 1 Konstytucji.

2.5. Wyrok wywołuje skutki prawne z dniem publikacji (26 czerwca 2008 r.).

Technika orzecznicza zastosowana w tym wypadku polega na wyeliminowaniu tego fragmentu przepisu, który wprowadzał niekonstytucyjną przesłankę warunkującą możliwość skorzystania z pomocy prawnej z urzędu. Niemniej, co warto zaakcentować, nie podważa to „[...] potrzeby uwzględnienia – w toku rozpatrywania wniosku o udzielenie pomocy prawnej osoby »niezwolnionej« od kosztów sądowych przez sąd – odpowiednich przesłanek, o których mowa w art. 117 § 6 k.p.c. Pominięcie tych przesłanek różnicowałoby bowiem sytuację osób ubiegających się o pomoc prawną, którym odmówiono zwolnienia od kosztów sądowych, oraz osób, które korzystają z ustawowego zwolnienia od kosztów. [...] poprzez interpretację przepisów k.p.c. prowadzoną wedle zasady wykładni zgodnej z Konstytucją, istnieje możliwość jednakowego traktowania przez sądy wszystkich osób potrzebujących ustanowienia adwokata (radcy prawnego) bez różnicowania ich sytuacji w zależności od tego, czy są one z urzędu zwolnione od kosztów sądowych, czy nie. Wykładnia ta pozwala na identyczne traktowanie obu kategorii osób ubiegających się o pomoc prawną z punktu widzenia celowości wyznaczenia profesjonalnego pomocnika procesowego oraz ich sytuacji majątkowej (trafna zasada, że osoba, która sama może ponieść koszty pomocy prawnej, nie może oczekiwać wzięcia ich na siebie przez Skarb Państwa).”

Aczkolwiek nowelizacja przepisów normujących instytucję ustanowienia adwokata lub radcy prawnego (a zwłaszcza wyrażenie *expressis verbis* myśli, że w przypadku osób, którym ustawa nie gwarantuje zwolnienia od kosztów sądowych, przyznanie pomocy prawnej z urzędu – podobnie jak i na gruncie art. 117 § 6 k.p.c. – uwarunkowane jest wykazaniem braku

stosownych środków na pokrycie honorarium adwokackiego lub wynagrodzenia radcy prawnego) będzie czytelną wskazówką tak dla adresatów norm prawnych, jak i dla organów stosujących prawo, co do kierunku, w jakim winno iść orzecznictwo. Dla osiągnięcia więc jasności i jednoznaczności prawa pożądane jest wystąpienie z inicjatywą ustawodawczą.

3. Cele i zakres projektowanej ustawy

Mając na uwadze konieczność wykonania wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 4 września 2007 r., kierując się brzmieniem sentencji wyroku oraz motywami jego uzasadnienia, proponuje się, aby zmiana ustawy - Kodeks postępowania cywilnego polegała na nadaniu nowego brzemienia art. 117 § 1 oraz dodaniu w tymże artykule § 1¹.

Przepisy te dotyczyć mają odpowiednio: stron będących osobami fizycznymi oraz stron będących osobami prawnymi albo innymi jednostkami organizacyjnymi, już bez dalszego różnicowania obu tych kategorii, jako że kategoryczna wypowiedź Trybunału wskazuje, iż w odniesieniu do wszystkich stron (bez względu na to, czy zostały zwolnione od kosztów sądowych mocą ustawy, czy korzystają z takiego zwolnienia za sprawą postanowienia sądu, czy wreszcie w ogóle nie ubiegały się o zwolnienie od opłat sądowych lub wydatków albo przedmiotowego zwolnienia im odmówiono) powinny być stosowane takie same przesłanki. Z kolei wprowadzany w tym miejscu podział na osoby fizyczne i osoby prawne, a także inne jednostki organizacyjne, podyktowany jest potrzebą odmiennego ujęcia okoliczności świadczących o niemożności pokrycia przez te podmioty kosztów profesjonalnej pomocy prawnej. Równocześnie należy pozostawić w art. 117 § 1 k.p.c. określenie trybu zgłaszania wniosków o ustanowienie adwokata bądź też radcy prawnego oraz dodać postanowienie nakładające na wnioskodawcę obowiązek złożenia oświadczenia obejmującego dane o stanie rodzinnym, majątku, dochodach i źródłach utrzymania, albowiem jest to środek dowodowy umożliwiający ocenę statusu majątkowego strony ubiegającej o przyznanie pomocy prawnej z urzędu (aktualnie uregulowanie takie zawiera art. 117 § 6 k.p.c.). Analogiczna regulacja winna znaleźć się również w projektowanym art. 117 § 1¹ k.p.c.

Konsekwencją rozróżnienia wnioskodawców, dokonanego w art. 117 § 1 i § 1¹ k.p.c., jest nowelizacja art. 117 § 2 k.p.c. Przepis ten precyzuje właściwość sądu posługując się jedynie kryterium miejsca zamieszkania strony wnioskującej o ustanowienie adwokata, tudzież radcy prawnego, tymczasem w wypadku osób prawnych oraz innych jednostek organizacyjnych właściwym kryterium będzie miejsce siedziby podmiotu ubiegającego się o ustanowienie profesjonalnego pełnomocnika (art. 30 k.p.c.).

Wraz z nowelizacją art. 117 § 1 k.p.c. oraz dodaniem § 1¹ niezbędna staje się także zmiana treści art. 117 § 4 k.p.c. To właśnie w tej jednostce redakcyjnej wymienione będą przesłanki, od spełnienia których uzależniona ma być możliwość uwzględnienia wniosku zgłoszonego na zasadzie § 1 lub § 1¹, a zatem: kryterium majątkowe, w drugiej zaś kolejności – kryterium celowości ustanowienia fachowego pełnomocnika procesowego w konkretnej sprawie. Chodzi więc o objęcie jedną jednostką redakcyjną tych kwestii, którym obecnie poświęcone są paragrafy 4 i 7.

Proponowana ustawa nowelizująca pełnić będzie nadto rolę porządkującą – wobec jednolitego uregulowania w art. 117 § 1 oraz § 1¹ k.p.c. praw stron, które nie są objęte ustawowym „przywilejem” zwolnienia od kosztów, a także tych, których takie zwolnienie dotyczy, pozbawione jakiegokolwiek sensu normatywnego byłoby pozostawienie art. 117 § 6 k.p.c., regulującego sytuację tych ostatnich podmiotów. Zasadne staje się zatem uchylene tego przepisu, podobnie zresztą jak i funkcjonalnie z nim związanego § 7.

4. Konsultacje

Projekt ustawy został skonsultowany z Pierwszym Prezesem Sądu Najwyższego, który zaopiniował go pozytywnie. Podobne stanowisko zajęły również: Krajowa Rada Sądownictwa, Stowarzyszenie Sędziów Polskich „Iustitia”, Stowarzyszenie Prokuratorów Rzeczypospolitej Polskiej oraz Naczelna Rada Adwokacka.

Krajowa Rada Radców Prawnych przedstawiła opinię sygnalizującą możliwy brak spójności między rozwiązaniami przyjętymi w projekcie a opracowywanymi w Ministerstwie Sprawiedliwości propozycjami zmierzającymi do kompleksowego uregulowania pomocy prawnej świadczonej osobom niezamożnym.

Minister Sprawiedliwości wypowiedział się aprobująco o założeniach i celach projektu, zastrzegając jednocześnie, iż Stały Komitet Rady Ministrów przyjął projekt ustawy o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego, który przewiduje m.in. nowelizację art. 117 oraz wprowadzenie regulacji niezwiązanych wprawdzie bezpośrednio z koniecznością wykonania wyroku Trybunału Konstytucyjnego, niemniej jednak odpowiadających na liczne problemy, jakie pojawiają się w praktyce w przypadku pomocy prawnej udzielanej stronie z urzędu.

Na posiedzeniu komisji senackich pozytywne stanowisko na temat projektu wyraził także przedstawiciel Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka.

5. Skutki finansowe wykonania projektowanej ustawy

Ustawa może spowodować skutki finansowe dla budżetu państwa, przy czym ostatecznie o ich zakresie zdecyduje praktyka stosowania prawa.

6. Oświadczenie o zgodności z prawem Unii Europejskiej

Projektowana ustawa jest zgodna z prawem Unii Europejskiej.

URZĄD
KOMITETU INTEGRACJI EUROPEJSKIEJ
SEKRETARZ
KOMITETU INTEGRACJI EUROPEJSKIEJ
SEKRETARZ STANU
Mikołaj Dowgiałewicz
Min.MD/262.109/DP/ma

Warszawa, dnia 4 lutego 2009 r.

Pan Krzysztof Kwiatkowski
Przewodniczący Komisji Ustawodawczej
Senatu Rzeczypospolitej Polskiej

Opinia o zgodności z prawem Unii Europejskiej projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego (druk senacki nr 368 S) sporządzona na podstawie art. 2 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 8 sierpnia 1996 r. o Komitecie Integracji Europejskiej (Dz. U. Nr 106, poz. 494) w związku z art. 60 ust. 3 pkt 1 i ust. 5 Regulaminu Senatu przez Sekretarza Komitetu Integracji Europejskiej Mikołaja Dowgiałewicza.

Szanowny Panie Przewodniczący,

W związku z projektem ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego (druk senacki nr 368 S; pismo z dnia 30.01.2009 r., nr BPS/KU-034/148-2/09), pozwalam sobie wyrazić następującą opinię:

Przedmiot regulacji nie jest objęty prawem Unii Europejskiej.

Z poważaniem,

Z up. SEKRETARZA
KOMITETU INTEGRACJI EUROPEJSKIEJ
SEKRETARZ STANU
Maciej Szpunar

Warszawa, 26 lutego 2008 r.

BAS-WAEM-392/09

Pan
Bronisław Komorowski
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

Opinia prawna
w sprawie zgodności z prawem Unii Europejskiej senackiego projektu
ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego (przedstawiciel
wnioskodawców: senator Bohdan Józef Paszkowski)

Na podstawie art. 34 ust. 9 uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 30 lipca 1992 r. – Regulamin Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej (M.P. z 2002 r. Nr 23, poz. 398, ze zmianami) sporządza się następującą opinię:

1. Przedmiot projektu ustawy

Przedstawiony projekt ustawy zakłada zmianę artykułu 117 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 296, ze zmianami) – w związku z wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 16 czerwca 2008 r. (sygn. akt P 37/07; Dz. U. Nr 110, poz. 706), stwierdzającym niezgodność z Konstytucją RP §1 zmienianego artykułu w części obejmującej zwrot „zwolniona przez sąd od kosztów sądowych w całości lub części”.

Zmieniany przepis stanowi, że strona zwolniona przez sąd od kosztów sądowych w całości lub części ma prawo zgłosić, na piśmie lub ustnie do protokołu, wniosek o ustanowienie dla niej adwokata lub radcy prawnego. Zgodnie z proponowanym brzmieniem art. 117 §1 ustawy zmienianej, prawo to ma przysługiwać stronie będącej osobą fizyczną, jeżeli wykaże ona w oświadczeniu wskazanym w tym przepisie, że nie może ponieść kosztów wynagrodzenia adwokata lub radcy prawnego, bez uszczerbku utrzymania koniecznego dla siebie i rodziny. Analogiczne prawo ma także przysługiwać osobie prawnej lub innej jednostce organizacyjnej, która wykaże że nie ma dostatecznych środków na poniesienie kosztów wynagrodzenia adwokata lub radcy prawnego (proponowany 117 §1¹ ustawy). Pozostałe zmiany – zmiana brzmienia §2 i §4 oraz uchylenie §6 i §7 w artykule 117 ustawy – stanowią konsekwencję zaproponowanego brzmienia artykułu 117 §1 i §1¹ ustawy).

Proponowana ustawa ma wejść w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia.

2. Stan prawa Unii Europejskiej w materii objętej projektem ustawy

Kwestie stanowiące przedmiot projektu ustawy nie są regulowane prawem Unii Europejskiej.

3. Analiza przepisów projektu pod kątem ustalonego stanu prawa Unii Europejskiej

Prawo Unii Europejskiej nie reguluje kwestii zawartych w przepisach opiniowanego projektu.

4. Konkluzja

Przedmiot projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego nie jest objęty prawem Unii Europejskiej.

Sporządził: Zespół Prawa Europejskiego i Międzynarodowego

Akceptował: Dyrektor Biura Analiz Sejmowych

Michał Królikowski

Warszawa, 26 lutego 2009 r.

BAS-WAL-393/09

Pan
Bronisław Komorowski
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

Opinia prawna

w sprawie stwierdzenia – w trybie art. 95a ust. 3 Regulaminu Sejmu – czy senacki projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego (przedstawiciel wnioskodawców: senator Bohdan Józef Paszkowski) jest projektem ustawy wykonującej prawo Unii Europejskiej

Przedstawiony projekt ustawy zakłada zmianę artykułu 117 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 296, ze zmianami) – w związku z wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 16 czerwca 2008 r. (sygn. akt P 37/07; Dz. U. Nr 110, poz. 706), stwierdzającym niezgodność z Konstytucją RP §1 zmienianego artykułu w części obejmującej zwrot „zwolniona przez sąd od kosztów sądowych w całości lub części”. Zmieniany przepis stanowi, że strona zwolniona przez sąd od kosztów sądowych w całości lub części ma prawo zgłosić, na piśmie lub ustnie do protokołu, wniosek o ustanowienie dla niej adwokata lub radcy prawnego. Zgodnie z proponowanym brzmieniem art. 117 §1 ustawy zmienianej, prawo to ma przysługiwać stronie będącej osobą fizyczną, jeżeli wykaże ona w oświadczeniu wskazanym w tym przepisie, że nie może ponieść kosztów wynagrodzenia adwokata lub radcy prawnego, bez uszczerbku utrzymania koniecznego dla siebie i rodziny. Analogiczne prawo ma także przysługiwać osobie prawnej lub innej jednostce organizacyjnej, która wykaże że nie ma dostatecznych środków na poniesienie kosztów wynagrodzenia adwokata lub radcy prawnego (proponowany 117 §1¹ ustawy). Pozostałe zmiany stanowią konsekwencję zaproponowanego brzmienia artykułu 117 §1 i §1¹ ustawy).

Przedmiot projektu ustawy nie jest objęty prawem Unii Europejskiej.

Projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego **nie jest projektem ustawy wykonującej prawo Unii Europejskiej.**

Sporządził: Zespół Prawa Europejskiego i Międzynarodowego

Akceptował: Dyrektor Biura Analiz Sejmowych

Michał Królikowski

Deskryptory Bazy REX: adwokat, Kodeks postępowania cywilnego, projekt ustawy, radca prawny, wynagrodzenie, Unia Europejska

SEJM
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
VI kadencja
Prezes Rady Ministrów
RM 10-54-09

Druk nr 1925
Warszawa, 20 kwietnia 2009 r.

Pan
Bronisław Komorowski
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

Na podstawie art. 118 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. przedstawiam Sejmowi Rzeczypospolitej Polskiej projekt ustawy

**-o zmianie ustawy - Kodeks
postępowania cywilnego oraz
niektórych innych ustaw.**

Projekty aktów wykonawczych zostaną przekazane niezwłocznie po zakończeniu prac nad ich przygotowaniem.

W załączeniu przedstawiam także opinię dotyczącą zgodności proponowanych regulacji z prawem Unii Europejskiej.

Ponadto uprzejmie informuję, że do prezentowania stanowiska Rządu w tej sprawie w toku prac parlamentarnych został upoważniony Minister Sprawiedliwości.

(-) Donald Tusk

U S T A W A

z dnia

o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw¹⁾

Art. 1. W ustawie z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 296, z późn. zm.²⁾) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 89 § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Pełnomocnik jest obowiązany przy pierwszej czynności procesowej dołączyć do akt sprawy pełnomocnictwo z podpisem mocodawcy lub wierzytelny odpis pełnomocnictwa. Adwokat, radca prawny, rzecznik patentowy, a także radca Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa mogą sami uwierzytelnić odpis udzielonego im pełnomocnictwa oraz odpisy innych dokumentów wykazujących ich umocowanie. Sąd może w razie wątpliwości zażądać urzędowego poświadczenia podpisu strony lub odpisu złożonego dokumentu.”;

2) art. 117 otrzymuje brzmienie:

„Art. 117. § 1. Strona zwolniona przez sąd od kosztów sądowych w całości lub części, może domagać się ustanowienia adwokata lub radcy prawnego.

§ 2. Osoba fizyczna, niezwolniona przez sąd od kosztów sądowych, może się domagać ustanowienia adwokata lub radcy prawnego, jeżeli złoży oświadczenie, że nie jest w stanie ponieść kosztów wynagrodzenia adwokata lub radcy prawnego bez uszczerbku utrzymania koniecznego dla siebie i rodziny.

§ 3. Osoba prawna lub inna jednostka organizacyjna, której ustawa przyznaje zdolność sądową, niezwolniona przez sąd od kosztów sądowych, może się domagać ustanowienia adwokata lub radcy prawnego, jeżeli wykaże, że nie ma dostatecznych środków na poniesienie kosztów wynagrodzenia adwokata lub radcy prawnego.

§ 4. Wniosek o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego strona zgłasza wraz z wnioskiem o zwolnienie od kosztów sądowych lub osobno, na piśmie lub ustnie do protokołu, w sądzie, w którym sprawa ma być wytoczona lub już się toczy. Osoba fizyczna, która nie ma miejsca zamieszkania w siedzibie tego sądu, może złożyć wniosek

o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego w sądzie rejonowym właściwym ze względu na miejsce swego zamieszkania, który niezwłocznie przesyła ten wniosek sądowi właściwemu.

§ 5. Sąd uwzględni wniosek, jeżeli udział adwokata lub radcy prawnego w sprawie uzna za potrzebny.

§ 6. Wniosek o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego, zgłoszony po raz pierwszy w postępowaniu apelacyjnym, kasacyjnym lub postępowaniu ze skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, sąd przekazuje do rozpoznania sądowi pierwszej instancji, chyba że uzna wniosek za uzasadniony.”;

3) po art. 117 dodaje się art. 117¹ – 117³ w brzmieniu:

„Art. 117¹. § 1. Osoba fizyczna dołącza do wniosku o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego oświadczenie obejmujące szczegółowe dane o swoim stanie rodzinnym, majątku, dochodach i źródłach utrzymania. Oświadczenie sporządza się według ustalonego wzoru. Jeżeli wniosek o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego składany jest łącznie z wnioskiem o zwolnienie od kosztów sądowych, osoba fizyczna dołącza tylko jedno oświadczenie.

§ 2. Sąd może odebrać od osoby fizycznej przyrzeczenie o treści: „Świadomy znaczenia mych słów i odpowiedzialności przed prawem zapewniam, że złożone przeze mnie oświadczenie o stanie rodzinnym, majątku, dochodach i źródłach utrzymania jest prawdziwe i rzetelne”. Przed odebraniem przyrzeczenia poucza się stronę ubiegającą się o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego o treści art. 120 § 4.

§ 3. Wniosek o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego złożony przez stronę reprezentowaną przez adwokata lub radcę prawnego bez dołączenia oświadczenia, o którym mowa w § 1, przewodniczący zwraca bez wzywania do uzupełnienia braków.

§ 4. W razie złożenia wniosku ustnie do protokołu, oświadczenie, o którym mowa w § 1, może być złożone także do protokołu.

§ 5. Przepisów § 1 – 4 nie stosuje się, jeżeli wniosek składa strona, o której mowa w art. 117 § 1.

§ 6. Minister Sprawiedliwości określi, w drodze rozporządzenia, wzór oświadczenia o stanie rodzinnym, majątku, dochodach i źródłach utrzymania, o którym mowa w § 1, a także sposób udostępniania osobom fizycznym wzoru druków tych oświadczeń, mając na względzie umożliwienie stronie złożenia jednego oświadczenia w razie składania wniosku

o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego wraz z wnioskiem o zwolnienie od kosztów sądowych i komunikatywność niezbędnych pouczeń dla stron co do sposobu wypełnienia, skutków niezłożenia oraz złożenia nieprawdziwego oświadczenia.

Art. 117². § 1. W razie oddalenia wniosku o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego strona nie może ponownie domagać się ustanowienia adwokata lub radcy prawnego, powołując się na te same okoliczności, które stanowiły uzasadnienie oddalonego wniosku.

§ 2. Ponowny wniosek o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego, oparty na tych samych okolicznościach, podlega odrzuceniu. Na postanowienie o odrzuceniu wniosku nie przysługuje zażalenie.

Art. 117³. § 1. O wyznaczenie adwokata lub radcy prawnego sąd zwraca się do właściwej okręgowej rady adwokackiej lub rady okręgowej izby radców prawnych.

§ 2. Właściwa okręgowa rada adwokacka lub rada okręgowej izby radców prawnych, wyznacza adwokata lub radcę prawnego niezwłocznie, nie później jednak niż w terminie tygodnia, zawiadamiając o tym sąd. W zawiadomieniu właściwa okręgowa rada adwokacka lub rada okręgowej izby radców prawnych wskazuje imię i nazwisko wyznaczonego adwokata lub radcy prawnego oraz jego adres do doręczeń.

§ 3. Jeżeli strona we wniosku wskazała adwokata lub radcę prawnego, właściwa okręgowa rada adwokacka lub rada okręgowej izby radców prawnych, w miarę możliwości i w porozumieniu ze wskazanym adwokatem lub radcą prawnym, wyznaczy adwokata lub radcę prawnego wskazanego przez stronę.”;

4) art. 118 i 119 otrzymują brzmienie:

„Art. 118. § 1. Ustanowienie adwokata lub radcy prawnego przez sąd jest równoznaczne z udzieleniem pełnomocnictwa procesowego.

§ 2. Adwokat lub radca prawny ustanowiony przez sąd jest obowiązany zastępować stronę do prawomocnego zakończenia postępowania, chyba że z postanowienia sądu wynika, iż obowiązek zastępowania strony ustaje wcześniej.

§ 3. Z ważnych przyczyn adwokat lub radca prawny może wnosić o zwolnienie od obowiązku zastępowania strony w procesie. Sąd, zwalniając adwokata lub radcę prawnego, zwraca się jednocześnie do właściwej okręgowej rady adwokackiej lub rady okręgowej izby

radców prawnych o wyznaczenie innego adwokata lub radcy prawnego. Przepis art. 117³ § 2 stosuje się odpowiednio.

§ 4. Jeżeli adwokat lub radca prawny ustanowiony przez sąd ma podjąć czynności poza siedzibą sądu orzekającego, sąd, na uzasadniony wniosek ustanowionego adwokata lub radcy prawnego, zwróci się w razie potrzeby do właściwej okręgowej rady adwokackiej lub rady okręgowej izby radców prawnych o wyznaczenie adwokata lub radcy prawnego z innej miejscowości. Przepis art. 117³ § 2 stosuje się odpowiednio.

§ 5. Jeżeli adwokat lub radca prawny ustanowiony w związku z postępowaniem kasacyjnym lub postępowaniem ze skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, nie stwierdza podstaw do wniesienia skargi, jest obowiązany niezwłocznie zawiadomić na piśmie o tym stronę oraz sąd, nie później niż w terminie dwóch tygodni od dnia zawiadomienia go o wyznaczeniu. Do zawiadomienia adwokat lub radca prawny dołącza sporządzoną przez siebie opinię o braku podstaw do wniesienia skargi.

§ 6. Jeżeli opinia, o której mowa w § 5, nie została sporządzona z zachowaniem zasad należytej staranności, sąd zawiadamia o tym właściwy organ samorządu zawodowego, do którego należy adwokat lub radca prawny. W takim przypadku właściwa okręgowa rada adwokacka lub rada okręgowej izby radców prawnych wyznaczy innego adwokata lub radcę prawnego. Przepis art. 117³ § 2 stosuje się odpowiednio.

Art. 119. Ustanowienie adwokata lub radcy prawnego wygasa ze śmiercią strony, która je uzyskała. Jednakże na zasadzie tego ustanowienia adwokat lub radca prawny strony podejmuje czynności niecierpiące zwłoki.”;

5) po art. 119 dodaje się art. 119¹ w brzmieniu:

„Art. 119¹. Sąd może zarządzić stosowne dochodzenie, jeżeli na podstawie okoliczności sprawy lub oświadczeń strony przeciwnej powziął wątpliwości co do rzeczywistego stanu majątkowego strony domagającej się ustanowienia lub zastępowanej przez ustanowionego adwokata lub radcę prawnego.”;

6) w art. 123 § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Postanowienie o ustanowieniu, odmowie ustanowienia i cofnięciu ustanowienia adwokata lub radcy prawnego oraz o skazaniu na grzywnę i nałożeniu na stronę obowiązku uiszczenia ich wynagrodzenia, sąd może wydać na posiedzeniu niejawnym. Postanowienie

doręcza się tylko stronie, która złożyła wniosek o ustanowienie dla niej adwokata lub radcy prawnego.”;

7) art. 124 otrzymuje brzmienie:

„Art. 124. § 1. Zgłoszenie wniosku o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego, jak również wniesienie środka odwoławczego od odmowy ich ustanowienia nie wstrzymuje biegu toczącego się postępowania, chyba że chodzi o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego dla powoda na skutek wniosku zgłoszonego w pozwie lub przed wytoczeniem powództwa. Sąd może jednak wstrzymać rozpoznanie sprawy aż do prawomocnego rozstrzygnięcia wniosku i w związku z tym nie wyznaczać rozprawy, a wyznaczoną rozprawę odwołać lub odroczyć.

§ 2. W razie ustanowienia adwokata lub radcy prawnego na wniosek zgłoszony przed upływem terminu do wniesienia zażalenia, dla którego sporządzenia ustawa wymaga zastępstwa prawnego przez adwokata lub radcę prawnego, sąd doręcza ustanowionemu adwokatowi lub radcy prawnemu odpis postanowienia z urzędu, a termin do wniesienia zażalenia na postanowienie biegnie od dnia jego doręczenia pełnomocnikowi. Jeżeli strona prawidłowo zażądała doręczenia postanowienia z uzasadnieniem, odpis postanowienia doręcza się pełnomocnikowi z uzasadnieniem.

§ 3. W razie ustanowienia adwokata lub radcy prawnego na wniosek zgłoszony przed upływem terminu do wniesienia skargi kasacyjnej przez stronę, która prawidłowo zażądała doręczenia orzeczenia z uzasadnieniem, sąd doręcza ustanowionemu adwokatowi lub radcy prawnemu z urzędu orzeczenie z uzasadnieniem. Termin do wniesienia skargi kasacyjnej biegnie wówczas od dnia doręczenia pełnomocnikowi orzeczenia z uzasadnieniem.

§ 4. W razie oddalenia wniosku o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego, zgłoszonego w sytuacji, o której mowa w § 2 lub § 3, termin do wniesienia środka zaskarżenia biegnie od dnia doręczenia stronie postanowienia, a jeżeli postanowienie zostało wydane na posiedzeniu jawnym – od dnia jego ogłoszenia. Jeżeli jednak strona wniosła zażalenie w przepisany terminie, termin do złożenia środka zaskarżenia biegnie od dnia doręczenia stronie postanowienia oddalającego zażalenie, a jeżeli postanowienie sądu drugiej instancji zostało wydane na posiedzeniu jawnym – od dnia jego ogłoszenia.

§ 5. Ponowny wniosek o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego, oparty na tych samych okolicznościach, nie ma wpływu na bieg terminu do wniesienia środka zaskarżenia.”;

8) art. 131 otrzymuje brzmienie:

„Art. 131. § 1. Sąd dokonuje doręczeń przez operatora publicznego lub innego uprawnionego operatora pocztowego w rozumieniu ustawy z dnia 12 czerwca 2003 r. – Prawo pocztowe (Dz. U. z 2008 r. Nr 189, poz. 59 oraz z 2009 r. Nr 18, poz. 97), osoby zatrudnione w sądzie, komornika lub sądową służbę doręczeniową.

§ 2. Minister Sprawiedliwości w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw łączności określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowy tryb i sposób doręczania pism sądowych przez podmioty, o których mowa w § 1, mając na uwadze konieczność zapewnienia sprawnego toku postępowania, a także realizacji gwarancji procesowych jego uczestników, ochronę praw osób, którym pisma są doręczane, oraz ochronę ich danych osobowych.

§ 3. Minister Sprawiedliwości, na uzasadniony wniosek prezesa sądu, w drodze zarządzenia, tworzy i znosi w tym sądzie sądową służbę doręczeniową.

§ 4. Minister Sprawiedliwości określi, w drodze rozporządzenia, warunki organizacji oraz strukturę sądowej służby doręczeniowej, mając na względzie wielkość sądu, koszty oraz zapewnienie skuteczności doręczeń i zachowanie wymogów postępowania sądowego.”;

9) w art. 132:

a) § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. W toku sprawy strony reprezentowane przez adwokata, radcę prawnego lub rzecznika patentowego są obowiązane doręczać bezpośrednio sobie nawzajem odpisy pism procesowych z załącznikami. Do pisma procesowego wniesionego do sądu dołącza się dowód doręczenia jego odpisu albo dowód wysłania go przesyłką poleconą. Pisma, do których nie dołączono dowodu doręczenia albo dowodu wysłania przesyłką poleconą, podlegają zwrotowi bez wzywania do usunięcia tego braku.”,

b) po § 1 dodaje się § 1¹ w brzmieniu:

„§ 1¹. Przepis § 1 nie dotyczy wniesienia pozwu wzajemnego, apelacji, skargi kasacyjnej, zażalenia, sprzeciwu od wyroku zaocznego, sprzeciwu od nakazu zapłaty, zarzutów od nakazu zapłaty, wniosku o zabezpieczenie powództwa, skargi o wznowienie postępowania, skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia i skargi na orzeczenia referendarza sądowego, które należy złożyć w sądzie z odpisami dla strony przeciwnej.”;

10) w art. 133 § 3 otrzymuje brzmienie:

„§ 3. Jeżeli ustanowiono pełnomocnika procesowego lub osobę upoważnioną do odbioru pism sądowych, doręczenia należy dokonać tym osobom. Jednakże Skarbowi Państwa doręczenia dokonuje się zawsze w sposób określony w § 2.”;

11) w art. 135 § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Doręczenia dokonuje się w mieszkaniu, w miejscu pracy lub tam, gdzie się adresata zastanie.”;

12) w art. 137 § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Doręczenia żołnierzom zasadniczej służby wojskowej, funkcjonariuszom Policji i Służby Więziennej dokonuje się przez ich organy bezpośrednio przełożone.”;

13) w art. 139 § 1 i 2 otrzymują brzmienie:

„§ 1. W razie niemożności doręczenia w sposób przewidziany w artykułach poprzedzających, pismo przesłane za pośrednictwem operatora publicznego lub innego uprawnionego operatora pocztowego należy złożyć w placówce pocztowej tego operatora, a doręczane w inny sposób – w urzędzie właściwej gminy, umieszczając zawiadomienie o tym w drzwiach mieszkania adresata lub w oddawczej skrzynce pocztowej ze wskazaniem, gdzie i kiedy pismo pozostawiono, oraz z pouczeniem, że należy je odebrać w terminie siedmiu dni od dnia umieszczenia zawiadomienia. W przypadku bezskutecznego upływu tego terminu, czynność zawiadomienia należy powtórzyć.

§ 2. Jeżeli adresat odmawia przyjęcia pisma, doręczenie uważa się za dokonane. W takim przypadku doręczający zwraca pismo do sądu z adnotacją o odmowie jego przyjęcia.”;

14) w art. 144 dodaje się § 4 w brzmieniu:

„§ 4. Czynności określone w § 1 – 3, może wykonywać także referendarz sądowy.”;

15) w art. 163 § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Jeżeli kodeks przewiduje grzywnę bez określenia jej wysokości, grzywnę wymierza się w kwocie do pięciu tysięcy złotych. Grzywny ściąga się w drodze egzekucji sądowej na rzecz Skarbu Państwa.”;

16) w art. 168 § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Jeżeli strona nie dokonała w terminie czynności procesowej bez swojej winy, sąd na jej wniosek postanowi przywrócenie terminu.”;

17) w art. 169 dodaje się § 5 w brzmieniu:

„§ 5. Postanowienie w przedmiocie wniosku o przywrócenie terminu może być wydane na posiedzeniu niejawnym.”;

18) art. 171 otrzymuje brzmienie:

„Art. 171. Spóźniony lub z mocy ustawy niedopuszczalny wniosek o przywrócenie terminu sąd odrzuca.”;

19) w art. 183⁸ § 4 otrzymuje brzmienie:

„§ 4. Przepisu § 1 nie stosuje się w sprawach rozpoznawanych w postępowaniu nakazowym i upominawczym.”;

20) w art. 193:

a) po § 2 dodaje się § 2¹ w brzmieniu:

„§ 2¹. Z wyjątkiem spraw o roszczenia alimentacyjne zmiana powództwa może być dokonana jedynie w piśmie procesowym; przepis art. 187 stosuje się odpowiednio.”;

b) uchyla się § 4;

21) art. 299 otrzymuje brzmienie:

„Art. 299. Jeżeli po wyczerpaniu środków dowodowych lub w ich braku pozostały niewyjaśnione fakty istotne dla rozstrzygnięcia sprawy, sąd dla wyjaśnienia tych faktów może dopuścić dowód z przesłuchania stron.”;

22) uchyla się art. 303;

23) art. 304 otrzymuje brzmienie:

„Art. 304. Przed przystąpieniem do przesłuchania sąd uprzedza strony o odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywych zeznań oraz odbiera przyrzeczenie. Poza tym do przesłuchania stron i składania przyrzeczenia stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące świadków, z wyjątkiem przepisów o środkach przymusowych.”;

24) w art. 326 § 1 i 2 otrzymują brzmienie:

„§ 1. Ogłoszenie wyroku powinno nastąpić na posiedzeniu, na którym zamknięto rozprawę. Jednakże w sprawie zawilej sąd może odroczyć ogłoszenie wyroku tylko jeden raz na czas do dwóch tygodni. W postanowieniu o odroczeniu sąd powinien wyznaczyć termin ogłoszenia wyroku i ogłosić go niezwłocznie po zamknięciu rozprawy.

§ 2. Ogłoszenie wyroku następuje na posiedzeniu jawnym. Nieobecność stron nie wstrzymuje ogłoszenia. Jeżeli ogłoszenie było odroczone, może go dokonać sam przewodniczący lub sędzia sprawozdawca.”;

25) w art. 367 § 4 otrzymuje brzmienie:

„§ 4. Postanowienie o przyznaniu i cofnięciu zwolnienia od kosztów sądowych, o odmowie zwolnienia, o odrzuceniu wniosku o zwolnienie oraz o nałożeniu na stronę obowiązku uiszczenia kosztów i skazaniu na grzywnę, jak również postanowienie o ustanowieniu, cofnięciu ustanowienia adwokata lub radcy prawnego oraz o skazaniu na grzywnę i nałożeniu na stronę obowiązku uiszczenia ich wynagrodzenia sąd może wydać na posiedzeniu niejawnym w składzie jednego sędziego.”;

26) art. 373 i 374 otrzymują brzmienie:

„Art. 373. Sąd drugiej instancji odrzuca na posiedzeniu niejawnym apelację, jeżeli ulegała ona odrzuceniu przez sąd pierwszej instancji. Jeżeli dostrzeże braki, do których usunięcia strona nie była wezwana, zażąda ich usunięcia. W razie nieusunięcia braków w wyznaczonym terminie apelacja ulega odrzuceniu.

Art. 374. Sąd drugiej instancji może rozpoznać sprawę na posiedzeniu niejawnym w razie cofnięcia pozwu, cofnięcia apelacji albo jeżeli zachodzi nieważność postępowania.”;

27) w art. 394 w § 1 pkt 9 otrzymuje brzmienie:

„9) zwrot kosztów, określenie zasad ponoszenia przez strony kosztów procesu, wymiar opłaty, zwrot opłaty lub zaliczki, obciążenie kosztami sądowymi, jeżeli strona nie składa środka zaskarżenia co do istoty sprawy, koszty przyznane w nakazie zapłaty oraz wynagrodzenie biegłego i należności świadka;”;

28) w art. 395 § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Akta sprawy wraz z zażaleniem sąd pierwszej instancji przedstawia sądowi drugiej instancji po doręczeniu zażalenia stronie przeciwnej, a w wypadkach gdy ustawa

przewiduje doręczenie zaskarżonego postanowienia tylko jednej ze stron oraz w wypadkach wskazanych w art. 394 § 1 pkt 5 – niezwłocznie po złożeniu zażalenia bez doręczenia go stronie przeciwnej. Odpowiedź na zażalenie może być wniesiona wprost do sądu drugiej instancji w terminie tygodniowym od dnia doręczenia zażalenia.”;

29) art. 398²³ otrzymuje brzmienie:

„Art. 398²³. § 1. Rozpoznając skargę na postanowienie referendarza w przedmiocie kosztów sądowych lub kosztów procesu oraz na postanowienie o odmowie ustanowienia adwokata lub radcy prawnego, sąd wydaje postanowienie, w którym zaskarżone postanowienie referendarza sądowego utrzymuje w mocy albo je zmienia.

§ 2. W sprawach, o których mowa w § 1, wniesienie skargi na postanowienie referendarza wstrzymuje jego wykonalność. Sąd orzeka jako sąd drugiej instancji, stosując odpowiednio przepisy o zażaleniu.”;

30) w art. 436:

a) § 3 uchyla się,

b) § 4 otrzymuje brzmienie:

„§ 4. Jeżeli strony nie uzgodniły osoby mediatora, sąd kieruje je do stałego mediatora posiadającego wiedzę teoretyczną, w szczególności posiadającego wykształcenie z zakresu psychologii, pedagogiki, socjologii lub prawa oraz umiejętności praktyczne w zakresie prowadzenia mediacji w sprawach rodzinnych.”;

31) art. 445² otrzymuje brzmienie:

„Art. 445². W każdym stanie sprawy o rozwód lub separację sąd może skierować strony do mediacji w celu ugodowego załatwienia spornych kwestii dotyczących zaspokojenia potrzeb rodziny, alimentów, sposobu sprawowania władzy rodzicielskiej, kontaktów z dziećmi oraz spraw majątkowych podlegających rozstrzygnięciu w wyroku orzekającym rozwód lub separację. Przepis art. 436 § 4 stosuje się odpowiednio.”;

32) w art. 511¹ § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. W terminie tygodniowym od dnia doręczenia zarządzenia o zwrocie pisma z przyczyn określonych w § 1 wnioskodawca może uiścić brakującą opłatę. Jeżeli opłata została wniesiona we właściwej wysokości, wniosek wywołuje skutek od daty pierwotnego

wniesienia. Skutek taki nie następuje w razie kolejnego zwrotu wniosku z tej samej przyczyny.”;

33) w art. 545 § 4 otrzymuje brzmienie:

„§ 4. Kto zgłosił wniosek o ubezwłasnowolnienie w złej wierze lub lekkomyślnie, podlega karze grzywny.”;

34) po art. 560 dodaje się art. 560¹ w brzmieniu:

„Art. 560¹. W sprawach o ubezwłasnowolnienie, o uchylenie oraz zmianę ubezwłasnowolnienia sąd może ustanowić dla osoby, której dotyczy wniosek o ubezwłasnowolnienie lub dla osoby ubezwłasnowolnionej, adwokata lub radcę prawnego z urzędu, nawet bez jej wniosku, jeżeli osoba ta ze względu na stan zdrowia psychicznego nie jest zdolna do złożenia wniosku, a sąd uzna udział adwokata lub radcy prawnego w sprawie za potrzebny.”;

35) art. 568 otrzymuje brzmienie:

„Art. 568. Sądem opiekuńczym jest sąd rodzinny.”;

36) art. 570² otrzymuje brzmienie:

„Art. 570². W sprawie, w której zawarcie ugody jest dopuszczalne, sąd może skierować uczestników do mediacji. Przedmiotem mediacji może być także określenie sposobu wykonywania władzy rodzicielskiej. Jeżeli uczestnicy postępowania nie uzgodnili osoby mediatora, sąd kieruje ich do mediacji prowadzonej przez stałego mediatora, o którym mowa w art. 436 § 4.”;

37) art. 603 otrzymuje brzmienie:

„Art. 603. § 1. Kuratora dla osoby prawnej ustanawia sąd rejestrowy, w którego okręgu osoba ta ma lub miała ostatnią siedzibę.

§ 2. Sąd może wszcząć postępowanie z urzędu.

§ 3. Postanowienie jest skuteczne i wykonalne z chwilą jego ogłoszenia, a gdy ogłoszenia nie było, z chwilą jego wydania”;

38) w art. 735 dotychczasową treść oznacza się jako § 1 i dodaje się § 2 w brzmieniu:

„§ 2. W sprawie, którą rozpoznaje sąd w składzie trzyosobowym, w wypadku niecierpiącym zwłoki postanowienie w przedmiocie udzielenia zabezpieczenia może być wydane przez sąd w składzie jednego sędziego.”;

39) w art. 829 w pkt 7 kropkę zastępuje się średnikiem i dodaje się pkt 8 w brzmieniu:

„8) produkty lecznicze w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 6 września 2001 r. – Prawo farmaceutyczne (Dz. U. z 2008 r. Nr 45, poz. 271) niezbędne do funkcjonowania zakładu opieki zdrowotnej w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 30 sierpnia 1991 r. o zakładach opieki zdrowotnej (Dz. U. z 2007 r. Nr 14, poz. 89, z późn. zm.³⁾) przez okres trzech miesięcy oraz niezbędne do jego funkcjonowania wyroby medyczne w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o wyrobach medycznych (Dz. U. Nr 93, poz. 896, z późn. zm.⁴⁾).”;

40) w art. 831:

a) w § 1 w pkt 5 kropkę zastępuje się średnikiem i dodaje się pkt 6 i 7 w brzmieniu:

„6) świadczenia z pomocy społecznej w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2008 r. Nr 115, poz. 728, z późn. zm.⁵⁾);

7) wierzytelności przypadające dłużnikowi z budżetu państwa lub od Narodowego Funduszu Zdrowia z tytułu udzielania świadczeń opieki zdrowotnej w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz. U. z 2008 r. Nr 164, poz. 1027) przed ukończeniem udzielania tych świadczeń, w wysokości 75 % każdorazowej wypłaty, chyba że chodzi o wierzytelności pracowników dłużnika lub świadczeniodawców, o których mowa w art. 5 pkt 41 lit. a i b ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz. U. z 2008 r. Nr 164, poz. 1027).”;

b) § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. W przypadkach, o których mowa w § 1 pkt 1, 2 i 7, nie podlegają egzekucji również sumy i świadczenia w naturze już wypłacone lub wydane.”;

c) § 3 uchyla się.

Art. 2. W ustawie z dnia 26 maja 1982 r. – Prawo o adwokaturze (Dz. U. z 2002 r. Nr 123, poz. 1058, z późn. zm.⁶⁾) w art. 28 ust. 2 otrzymuje brzmienie:

„2. W sprawach, w których pomoc prawna ma z mocy przepisów prawa nastąpić z urzędu, zwolnić adwokata od udzielenia tej pomocy może tylko organ, który go wyznaczył, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej.”.

Art. 3. W ustawie z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. Nr 167, poz. 1398, z późn. zm.⁷⁾) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 96 w ust. 1 po pkt 9 dodaje się pkt 9a w brzmieniu:

„9a) osoba ubezwłasnowolniona w sprawach o uchylenie lub zmianę ubezwłasnowolnienia;”;

2) w art. 105 ust. 1 otrzymuje brzmienie:

„1. Wniosek o przyznanie zwolnienia od kosztów sądowych należy zgłosić na piśmie lub ustnie do protokołu w sądzie, w którym sprawa ma być wytoczona lub już się toczy. W razie złożenia wniosku ustnie do protokołu, oświadczenie, o którym mowa w art. 102 ust. 2, może być złożone także do protokołu.”;

3) po art. 111 dodaje się art. 111¹ w brzmieniu:

„Art. 111¹. Postanowienie o odmowie zwolnienia od kosztów sądowych lub o cofnięciu takiego zwolnienia doręcza się tylko stronie, która uprzednio złożyła wniosek o zwolnienie od kosztów.”;

4) art. 112 otrzymuje brzmienie:

„Art. 112. 1. Zgłoszenie wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych oraz wniesienie środka odwoławczego od postanowienia o odmowie zwolnienia od kosztów sądowych nie wstrzymuje biegu toczącego się postępowania, chyba że chodzi o zwolnienie powoda od kosztów sądowych na skutek wniosku zgłoszonego w pozwie lub przed wytoczeniem powództwa.

2. Jeżeli wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych zgłoszony przed upływem terminu do opłacenia pisma został prawomocnie oddalony, przewodniczący wzywa stronę do opłacenia złożonego pisma, na podstawie art. 130 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 296, z późn. zm.²⁾).

3. Przepisu ust. 2 nie stosuje się, jeżeli pismo podlegające opłacie w wysokości stałej lub stosunkowej obliczonej od wskazanej przez stronę wartości przedmiotu sporu lub wartości przedmiotu zaskarżenia, zostało wniesione przez adwokata, radcę prawnego lub rzecznika patentowego. W takim przypadku, jeżeli wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych złożony przed upływem terminu do opłacenia pisma został oddalony, tygodniowy termin do opłacenia pisma biegnie od dnia doręczenia stronie postanowienia, a gdy postanowienie zostało wydane na posiedzeniu jawnym – od dnia jego ogłoszenia. Jeżeli

jednak o zwolnieniu od kosztów sądowych orzekał sąd pierwszej instancji, a strona wniosła zażalenie w przepisany termin, termin do opłacenia pisma biegnie od dnia doręczenia stronie postanowienia oddalającego zażalenie, a jeżeli postanowienie sądu drugiej instancji zostało wydane na posiedzeniu jawnym – od dnia jego ogłoszenia.

4. Ponowny wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych, oparty na tych samych okolicznościach, nie ma wpływu na bieg terminu do opłacenia pisma.”.

Art. 4. W sprawach wszczętych przed dniem wejścia w życie ustawy, do czasu zakończenia postępowania w danej instancji, stosuje się przepisy dotychczasowe.

Art. 5. Przepisy art. 117, art. 117¹, art. 117², art. 117³, art. 118, art. 119, art. 119¹, art. 124, art. 373, art. 398²³, art. 829 pkt 8 ustawy, o której mowa w art. 1, art. 28 ust. 2 ustawy, o której mowa w art. 2, oraz art. 112 ustawy, o której mowa w art. 3, w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą, stosuje się z dniem wejścia w życie niniejszej ustawy.

Art. 6. Akt wykonawczy wydany na podstawie art. 131 § 2 ustawy, o której mowa w art. 1, zachowuje moc do czasu wejścia w życie aktu wykonawczego, wydanego na podstawie art. 131 § 2 ustawy, o której mowa w art. 1, w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą, jednak nie dłużej niż przez okres 6 miesięcy od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy.

Art. 7. Ustawa wchodzi w życie po upływie 3 miesięcy od dnia ogłoszenia.

¹⁾ Niniejszą ustawą zmienia się ustawy: ustawę z dnia 26 maja 1982 r. – Prawo o adwokaturze i ustawę z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych.

²⁾ Zmiany wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 1965 r. Nr 15, poz. 113, z 1974 r. Nr 27, poz. 157 i Nr 39, poz. 231, z 1975 r. Nr 45, poz. 234, z 1982 r. Nr 11, poz. 82 i Nr 30, poz. 210, z 1983 r. Nr 5, poz. 33, z 1984 r. Nr 45, poz. 241 i 242, z 1985 r. Nr 20, poz. 86, z 1987 r. Nr 21, poz. 123, z 1988 r. Nr 41, poz. 324, z 1989 r. Nr 4, poz. 21 i Nr 33, poz. 175, z 1990 r. Nr 14, poz. 88, Nr 34, poz. 198, Nr 53, poz. 306, Nr 55, poz. 318 i Nr 79, poz. 464, z 1991 r. Nr 7, poz. 24, Nr 22, poz. 92 i Nr 115, poz. 496, z 1993 r. Nr 12, poz. 53, z 1994 r. Nr 105, poz. 509, z 1995 r. Nr 83, poz. 417, z 1996 r. Nr 24, poz. 110, Nr 43, poz. 189, Nr 73, poz. 350 i Nr 149, poz. 703, z 1997 r. Nr 43, poz. 270, Nr 54, poz. 348, Nr 75, poz. 471, Nr 102, poz. 643, Nr 117, poz. 752, Nr 121, poz. 769 i 770, Nr 133, poz. 882, Nr 139, poz. 934, Nr 140, poz. 940 i Nr 141, poz. 944, z 1998 r. Nr 106, poz. 668 i Nr 117, poz. 757, z 1999 r. Nr 52, poz. 532, z 2000 r. Nr 22, poz. 269 i 271, Nr 48, poz. 552 i 554, Nr 55, poz. 665, Nr 73, poz. 852, Nr 94, poz. 1037, Nr 114, poz. 1191 i 1193 i Nr 122, poz. 1314, 1319 i 1322, z 2001 r. Nr 4, poz. 27, Nr 49,

poz. 508, Nr 63, poz. 635, Nr 98, poz. 1069, 1070 i 1071, Nr 123, poz. 1353, Nr 125, poz. 1368 i Nr 138, poz. 1546, z 2002 r. Nr 25, poz. 253, Nr 26, poz. 265, Nr 74, poz. 676, Nr 84, poz. 764, Nr 126, poz. 1069 i 1070, Nr 129, poz. 1102, Nr 153, poz. 1271, Nr 219, poz. 1849 i Nr 240, poz. 2058, z 2003 r. Nr 41, poz. 360, Nr 42, poz. 363, Nr 60, poz. 535, Nr 109, poz. 1035, Nr 119, poz. 1121, Nr 130, poz. 1188, Nr 139, poz. 1323, Nr 199, poz. 1939 i Nr 228, poz. 2255, z 2004 r. Nr 9, poz. 75, Nr 11, poz. 101, Nr 68, poz. 623, Nr 91, poz. 871, Nr 93, poz. 891, Nr 121, poz. 1264, Nr 162, poz. 1691, Nr 169, poz. 1783, Nr 172, poz. 1804, Nr 204, poz. 2091, Nr 210, poz. 2135, Nr 236, poz. 2356 i Nr 237, poz. 2384, z 2005 r. Nr 13, poz. 98, Nr 22, poz. 185, Nr 86, poz. 732, Nr 122, poz. 1024, Nr 143, poz. 1199, Nr 150, poz. 1239, Nr 167, poz. 1398, Nr 169, poz. 1413 i 1417, Nr 172, poz. 1438, Nr 178, poz. 1478, Nr 183, poz. 1538, Nr 264, poz. 2205 i Nr 267, poz. 2258, z 2006 r. Nr 12, poz. 66, Nr 66, poz. 466, Nr 104, poz. 708 i 711, Nr 186, poz. 1379, Nr 208, poz. 1537 i 1540, Nr 226, poz. 1656 i Nr 235, poz. 1699, z 2007 r. Nr 7, poz. 58, Nr 47, poz. 319, Nr 50, poz. 331, Nr 61, poz. 418, Nr 99, poz. 662, Nr 106, poz. 731, Nr 121, poz. 831, Nr 123, poz. 849, Nr 176, poz. 1243, Nr 181, poz. 1287, Nr 192, poz. 1378 i Nr 247, poz. 1845, z 2008 r. Nr 59, poz. 367, Nr 96, poz. 609 i 619, Nr 110, poz. 706, Nr 122, poz. 796, Nr 116, poz. 731, Nr 119, poz. 772, Nr 120, poz. 779, Nr 122, poz. 796, Nr 171, poz. 1056, Nr 220, poz. 1431, Nr 228, poz. 1507, Nr 231, poz. 1547 i Nr 234, poz. 1571 oraz z 2009 r. Nr 26, poz. 156.

- 3) Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2007 r. Nr 123, poz. 849, Nr 166, poz. 1172, Nr 176, poz. 1240 i Nr 181, poz. 1290 oraz z 2008 r. Nr 171, poz. 1056.
- 4) Zmiany wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2005 r. Nr 64, poz. 565 oraz z 2007 r. Nr 176, poz. 1238.
- 5) Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2008 r. Nr 171, poz. 1056 oraz z 2009 r. Nr 6, poz. 33.
- 6) Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2002 r. Nr 126, poz. 1069 i Nr 153, poz. 1271, z 2003 r. Nr 124, poz. 1152, z 2004 r. Nr 34, poz. 303, Nr 62, poz. 577 i Nr 202, poz. 2067, z 2005 r. Nr 163, poz. 1361, Nr 169, poz. 1417 i Nr 264, poz. 2205, z 2006 r. Nr 75, poz. 529 i Nr 218, poz. 1592, z 2007 r. Nr 25, poz. 162, Nr 80, poz. 540, Nr 85, poz. 571 i Nr 99, poz. 664 oraz z 2009 r. Nr 37, poz. 286.
- 7) Zmiany wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2006 r. Nr 126, poz. 876, z 2007 r. Nr 21, poz. 123, Nr 82, poz. 560, Nr 123, poz. 849, Nr 125, poz. 873 i Nr 191, poz. 1371 oraz z 2008 r. Nr 228, poz. 1524 i Nr 234, poz. 1572.

UZASADNIENIE

Projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw wprowadza nowe zasady zwalniania stron (uczestników postępowania) od kosztów pomocy prawnej w postępowaniu cywilnym oraz działania ustanowionego adwokata lub radcy prawnego w postępowaniach, w których obowiązuje przymus adwokacki. Projekt zawiera także regulacje mające na celu przyspieszenie i usprawnienie postępowania. W projekcie zawarta została również zmiana art. 373 K.p.c. mająca na celu dostosowanie stanu prawnego do skutków wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 20 maja 2008 r. (sygn. akt P 18/07, Dz. U. z 2008 r. Nr 96, poz. 619). Oprócz powyższego, projekt reguluje również kwestię wyłączenia możliwości dokonania egzekucji, co do określonych kategorii przedmiotów i wierzytelności, w celu zabezpieczenia prawidłowego wykonywania świadczeń opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych oraz zapewnienia dłużnikom, pobierającym świadczenia z pomocy społecznej, przyznane ustawowo minimum środków do egzystencji.

I. Przepisy dotyczące pomocy prawnej.

1. Podstawowe cele proponowanej nowelizacji sprowadzają się do:

- a) uniezależnienia możliwości domagania się przez stronę ustanowienia adwokata lub radcy prawnego przez sąd od uprzedniego uzyskania zwolnienia od kosztów sądowych,
- b) uregulowania trybu i konsekwencji odmowy sporządzenia skargi kasacyjnej przez ustanowionego adwokata lub radcę prawnego,
- c) uregulowania wpływu wniosku o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego na bieg terminu do złożenia środka zaskarżenia w sytuacji, w której w postępowaniu wywołanym wniesieniem środka zaskarżenia obowiązuje obligatoryjne zastępstwo przez adwokatów lub radców prawnych (art. 87¹ K.p.c.).

2. W obecnym stanie prawnym ustanowienia adwokata lub radcy prawnego może domagać się strona zwolniona od kosztów sądowych w całości lub w części (art. 117 K.p.c.¹⁾).

¹⁾ Numery artykułów powoływane w dalszych uwagach bez dodatkowych oznaczeń odwołują się do przepisów Kodeksu postępowania cywilnego.

W przypadku podmiotów, które nie korzystają z ustawowego zwolnienia od kosztów sądowych oznacza to, że brak przesłanek sądowego zwolnienia od kosztów sądowych (art. 102 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, Dz. U. Nr 167, poz. 1398, z późn. zm. – dalej „u.k.s.c.”) determinuje niemożność skorzystania przez stronę z pomocy adwokata lub radcy prawnego ustanowionego przez sąd. Kodeks nie zezwala na ustanowienie adwokata lub radcy prawnego tylko dlatego, że strony nie stać na zapłacenie wynagrodzenia pełnomocnika. Tymczasem niemożność poniesienia kosztów sądowych bez uszczerbku utrzymania koniecznego dla siebie i rodziny nie jest w obecnych realiach adekwatnym kryterium, które mogłoby decydować o tym, czy ze względów ekonomicznych uzasadnione jest przyznanie stronie pomocy prawnej przez ustanowienie adwokata lub radcy prawnego. Często bowiem może zdarzyć się tak, na co trafnie zwracał uwagę Rzecznik Praw Obywatelskich w wystąpieniach kierowanych do Ministra Sprawiedliwości, że strona dysponuje wprawdzie dostatecznym majątkiem, aby uiścić przepisaną opłatę sądową i wydatki, niemniej jednak pokrycie kosztów wynagrodzenia adwokackiego lub radcowskiego przekracza jej możliwości. Problem ten unaocznia się w szczególności w przypadkach, w których warunkiem skuteczności podejmowanych czynności procesowych jest zastępstwo prawne przez adwokata lub radcę prawnego (art. 87¹ K.p.c.). Dlatego też w proponowanej nowelizacji, uwzględniając ponadto stanowisko Trybunału Konstytucyjnego zajęte w wyroku z dnia 16 czerwca 2008 r., P 37/07 (Dz. U. Nr 110, poz. 706), zdecydowano się odejść od uzależnienia możliwości domagania się ustanowienia adwokata lub radcy prawnego od uprzedniego zwolnienia od kosztów sądowych, utrzymując zarazem odrębność obu instytucji. Kierowano się przy tym założeniem, że wobec niedawnego usunięcia przepisów o zwolnieniu od kosztów sądowych z Kodeksu postępowania cywilnego, stworzenie jednolitej instytucji na wzór prawa pomocy funkcjonującego w postępowaniu sądowo-administracyjnym, byłoby niecelowe (por. art. 243 i n. ustawy z dnia 30 sierpnia 2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi, Dz. U. Nr 153, poz. 1270, z późn. zm.).

3. Według proponowanego art. 117 o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego będzie mogła ubiegać się strona niezwolniona przez sąd od kosztów sądowych, w tym strona korzystająca ze zwolnienia od kosztów sądowych z mocy ustawy (por. obecny art. 117 § 6), jeżeli złoży oświadczenie, że nie jest w stanie bez uszczerbku koniecznego utrzymania siebie i rodziny ponieść kosztów wynagrodzenia adwokata lub radcy

prawnego, a w odniesieniu do stron będących osobami prawnymi lub innymi jednostkami organizacyjnymi, którym ustawa przyznaje zdolność sądową – jeżeli wykaże, że nie ma dostatecznych środków na poniesienie kosztów wynagrodzenia adwokata lub radcy prawnego. W konsekwencji, o ustanowieniu adwokata lub radcy prawnego rozstrzygać będzie potrzeba jego udziału w sprawie (projektowany art. 117 § 5) i możliwość pokrycia jego wynagrodzenia przez stronę, nie zaś – jak dotychczas – posiadanie majątku wystarczającego na zapłatę kosztów sądowych. Przyjęto jednakże, że jeżeli strona została uprzednio zwolniona przez sąd od kosztów sądowych w całości lub w części, to uzasadnione jest jej zwolnienie z obowiązku składania oświadczenia, o którym mowa w projektowanym art. 117 § 2, albo wykazywania braku dostatecznych środków na poniesienie kosztów wynagrodzenia adwokata lub radcy prawnego. W takim wypadku, analogicznie jak w obowiązującym stanie prawnym, uwzględnienie wniosku zależeć będzie od tego, czy sąd uzna udział w sprawie adwokata lub radcy prawnego za potrzebny (projektowany art. 117 § 5). Należy przy tym zwrócić uwagę, że jeżeli wniosek o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego zostanie złożony w związku z postępowaniem ze skargi kasacyjnej lub skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, w odniesieniu do których ocenę perspektyw powodzenia wnoszonego środka prawnego powierzono ustanowionemu adwokatowi lub radcy prawnemu, który może zwolnić się z obowiązku zastępowania strony, zawiadamiając sąd o braku podstaw do wniesienia skargi (nowy art. 118 § 5 i 6), potrzeba ustanowienia adwokata lub radcy prawnego wynikać będzie z samego faktu, że strona nie może dokonać zamierzonej czynności procesowej samodzielnie. W projektowanym art. 117 § 6 wprowadza się zasadę, że wniosek o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego, zgłoszony po raz pierwszy w postępowaniu apelacyjnym, kasacyjnym lub postępowaniu ze skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, sąd przekazuje do rozpoznania sądowi pierwszej instancji, chyba że uzna wniosek za uzasadniony. Rozwiązanie to daje możliwość przeprowadzenia kontroli instancyjnej każdego orzeczenia odmawiającego ustanowienia adwokata lub radcy prawnego (w przeciwieństwie do obecnego art. 117 § 3 przewidującego fakultatywne przekazywanie wniosku o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego do rozpoznania sądowi pierwszej instancji), zgodnie ze wskazaniami Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (por. wyrok z dnia 27 czerwca 2006 r. w sprawie Tabor przeciwko Polsce (skarga nr 12825/02)).

4. Uniezależnienie ustanowienia adwokata lub radcy prawnego od uprzedniego zwolnienia od kosztów sądowych zakłada konieczność badania stanu majątkowego strony. Celem przyspieszenia postępowania, w przypadku osób fizycznych, za zasadne uznano w tym względzie przyjęcie analogicznego mechanizmu jak funkcjonujący w ustawie o kosztach sądowych w sprawach cywilnych w razie złożenia przez osobę fizyczną wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych (nowy art. 117¹). A zatem, do wniosku o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego strona powinna dołączyć oświadczenie sporządzone według ustalonego wzoru, obejmujące dane o jej stanie rodzinnym, majątku, dochodach i źródłach utrzymania. Wzór tego oświadczenia określi Minister Sprawiedliwości, w drodze rozporządzenia, przy czym wskazane jest, żeby jeden i ten sam wzór oświadczenia mógł być wykorzystywany jako załącznik do wniosku o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego i zwolnienie od kosztów sądowych. Z założenia takiego wychodzi projektowany art. 117¹ § 1, stanowiąc, że jeżeli oba wnioski składane są łącznie, strona składa tylko jedno oświadczenie. Obowiązek dołączania do wniosku o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego oświadczenia o stanie majątkowym nie dotyczy, co oczywiste, osób fizycznych zwolnionych przez sąd od kosztów sądowych w całości lub części (projektowany art. 117¹ § 4). Z koniecznością weryfikacji stanu majątkowego strony łączy się także nowy art. 119¹, wzorowany na art. 109 ust. 1 u.k.s.c. Analogicznie jak w przypadku zwolnienia od kosztów sądowych (por. art. 107 u.k.s.c.) uznano, że w razie oddalenia wniosku, strona nie może ponownie domagać się ustanowienia adwokata lub radcy prawnego, powołując się na te same okoliczności. W takim przypadku wniosek podlegać będzie odrzuceniu; postanowienie o odrzuceniu wniosku nie jest zaskarżalne zażaleniem (nowy art. 117²).
5. Projekt pozostaje przy tradycyjnym rozwiązaniu, według którego o ustanowieniu adwokata lub radcy prawnego rozstrzyga sąd, natomiast osobę konkretnego adwokata lub radcy prawnego wskazuje właściwy organ samorządu adwokackiego lub radcowskiego. Jednakże, dostrzegając celowość umożliwienia stronie wpływu na wybór konkretnego adwokata lub radcy prawnego, postanowiono, że jeżeli strona wskazała we wniosku adwokata lub radcę prawnego, który miałby ją reprezentować i sąd ustanowi adwokata lub radcę prawnego, to właściwy organ samorządu w miarę możliwości i w porozumieniu ze wskazanym adwokatem lub radcą prawnym, wyznaczy adwokata lub radcę prawnego wskazanego przez stronę. Rozwiązanie to okaże się adekwatne przede wszystkim wówczas, gdy strona uprzednio poczyniła już ustalenia z konkretnym

adwokatem lub radcą prawnym co do możliwości podjęcia się przez niego reprezentacji lub gdy strona nie dysponuje wystarczającymi środkami finansowymi na kontynuowanie współpracy z pełnomocnikiem na dotychczasowych zasadach. Wyznaczenie adwokata lub radcy prawnego i zawiadomienie o tym sądu następować powinno niezwłocznie, nie później jednak niż w ciągu tygodnia.

6. Ustanowienie adwokata lub radcy prawnego przez sąd, analogicznie jak w obecnym stanie prawnym, jest według projektu równoznaczne z udzieleniem pełnomocnictwa procesowego. Zakres uprawnień wynikających z pełnomocnictwa, zarówno dla pełnomocnika z wyboru, jak i działającego w ramach ustanowienia przez sąd, reguluje art. 91, obejmując m.in. określone czynności po uprawomocnieniu się orzeczenia. W projektowanym art. 118 § 2 postanowiono natomiast wyraźnie, że wynikający z ustanowienia obowiązek zastępowania strony w procesie, o którym stanowił dotychczas art. 91 pkt 2, trwa do prawomocnego zakończenia postępowania, chyba że z postanowienia sądu wynikać będzie, iż obowiązek ten ustaje wcześniej. Z chwilą prawomocnego zakończenia postępowania ustaje zatem zobowiązanie do działania w procesie na rzecz strony.
7. Odstępstwo od reguły, że obowiązek zastępowania strony w procesie rozciąga się do prawomocnego zakończenia postępowania, obejmuje projektowany art. 118 § 3, który dopuszcza zwolnienie ustanowionego adwokata lub radcy prawnego od obowiązku zastępowania strony w procesie. Zwolnienie może nastąpić wyłącznie z ważnych przyczyn, przy czym za zasadne uznano, żeby ocena powodów usprawiedliwiających zwolnienie od obowiązku zastępowania strony należała do sądu, nie zaś do organu samorządu. Powierzenie sądowi decyzji w przedmiocie zwolnienia z obowiązku zastępowania strony w większym stopniu koresponduje bowiem z gwarancyjną funkcją tej instytucji. W związku z tym pozostaje zmiana towarzysząca art. 28 ust. 2 ustawy z dnia 26 maja 1982 r. – Prawo o adwokaturze (Dz. U. z 2002 r. Nr 123, poz. 1058, z późn. zm.). Do kompetencji sądu należeć będzie również ocena potrzeby wyznaczenia adwokata lub radcy prawnego z innej miejscowości w celu podjęcia czynności poza siedzibą sądu orzekającego (projektowany art. 118 § 4).
8. Proponowany art. 118 § 5 i 6 realizuje drugi ze wskazanych na wstępie celów projektowanej nowelizacji. W uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 21 września 2000 r., III CZP 14/00, OSNC 2001, nr 2, poz. 1, Sąd Najwyższy zwrócił uwagę, że pomoc prawna udzielona stronie przez ustanowionego dla niej adwokata, po wydaniu

w sprawie orzeczenia przez sąd drugiej instancji, nie może się sprowadzać do bezwzględnego obowiązku sporządzenia kasacji i uznał, że adwokat ustanowiony dla strony przez sąd może odmówić sporządzenia kasacji, jeżeli byłaby ona niedopuszczalna lub oczywiście bezzasadna. Pogląd ten został zaakceptowany w praktyce, niemniej jednak forma, w jakiej ustanowiony adwokat lub radca prawny powinien zawiadomić stronę o swoim stanowisku, termin zawiadomienia, jak również możliwość ubiegania się przez stronę o wyznaczenie przez organ samorządu kolejnego adwokata lub radcy prawnego, nie były przedmiotem wyraźnej regulacji, co wywoływało liczne wątpliwości. Sytuacja ta stała się przedmiotem oceny Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w dwóch wyrokach z dnia 22 marca 2007 r. w sprawie Staroszczyk przeciwko Polsce (skarga nr 59519/00) i Siałkowska przeciwko Polsce (skarga nr 8932/05). Trybunał uznał za zgodne z art. 6 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284) rozwiązanie pozwalające odmówić adwokatowi lub radcy prawnemu ustanowionemu przez sąd sporządzenia skargi kasacyjnej, zauważył jednak, że odmowa ta musi odpowiadać określonym standardom tak, aby nie pozostawiała strony w stanie niepewności co do jej sytuacji prawnej. Jak wynika z uwag Trybunału, odmowa taka powinna być sporządzona na piśmie i uzasadniona, co umożliwi jej ocenę pod kątem ewentualnej arbitralności. Trybunał wytknął również, że w obowiązującym stanie prawnym brak przepisów, które określałyby termin, w którym strona powinna być zawiadomiona o negatywnym stanowisku adwokata lub radcy prawnego.

9. Stosownie do powyższego, projektowany art. 118 § 5 wskazuje, że adwokat lub radca prawny ustanowiony w związku z postępowaniem kasacyjnym może odmówić sporządzenia i wniesienia skargi kasacyjnej, jeżeli nie stwierdza podstaw usprawiedliwiających jej wniesienie. Odmienne rozwiązanie uznano za niemożliwe do przyjęcia, jako pozostające w kolizji z jednym z celów objęcia skargi kasacyjnej przymusem adwokacko-radcowskim, który powinien m.in. stanowić tamę przed wnoszeniem skarg kasacyjnych oczywiście nieuzasadnionych i pozbawionych szans powodzenia. Mając na względzie sformalizowany charakter skargi kasacyjnej, w tym konieczność przytoczenia podstaw kasacyjnych i okoliczności uzasadniających przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania (art. 398⁴ § 1), sytuacja, w której adwokat lub radca prawny miałby bez przekonania formułować w skardze składanej na żądanie strony okoliczności uzasadniające jej merytoryczne rozpoznanie, byłaby nie do

zaakceptowania. Ponieważ uwagi te odnoszą się *mutatis mutandis* do skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia (por. art. 424⁴, 424⁵ i 424¹²), uznano, że możliwość odmowy dokonania czynności procesowej powinna być zagwarantowana również w tym przypadku. Akceptując prawo adwokata lub radcy prawnego do odmowy sporządzenia skargi, projektowany art. 118 § 5 zobowiązuje pełnomocnika do zawiadomienia na piśmie sądu o takiej sytuacji niezwłocznie, jednakże nie później niż w terminie dwóch tygodni od zawiadomienia o wyznaczeniu. Termin ten pozostawia stronie szansę na ewentualne ustanowienie pełnomocnika z wyboru jeszcze przed upływem terminu do dokonania czynności, jeżeli nie zgodzi się ona ze stanowiskiem pełnomocnika. Wychodząc naprzeciw wskazaniom ETPCz, nowy art. 118 § 5 nakłada ponadto na adwokata i radcę prawnego obowiązek sporządzenia pisemnej opinii o braku podstaw do wniesienia skargi, którą pełnomocnik jest obowiązany dołączyć do zawiadomienia kierowanego do sądu i strony. Wraz z wykonaniem tych czynności ustaje obowiązek udzielenia pomocy prawnej spoczywający na wyznaczonym adwokacie lub radcy prawnym. Należy zauważyć, że projekt nie formułuje konkretnych wymagań co do treści opinii sporządzanej przez adwokata lub radcę prawnego, mając na względzie, że przygotowywanie opinii prawnych należy do typowych zadań adwokatów i radców prawnych, a ustanowiony adwokat lub radca prawny powinien wykorzystać wszelkie jurystyczne argumenty w celu przekonania strony do swojego stanowiska i uzmysłowienia jej braku perspektyw powodzenia środka zaskarżenia. Biorąc jednakże pod uwagę, że negatywna opinia pełnomocnika z reguły zamknie stronie drogę do skutecznego dokonania zamierzonej czynności, przyjęto, że sąd powinien dokonać oceny, czy opinia ta została sporządzona z zachowaniem zasad należytej staranności (projektowany art. 118 § 6). Jeżeli zasady te nie zostały dochowane, sąd zawiadomi o tym organ samorządu zawodowego, co implikować będzie zarazem powstanie po stronie organu samorządowego obowiązku wyznaczenia innego adwokata lub radcy prawnego.

10. Proponowany art. 124 § 2 – 5 zmierza do uregulowania wpływu złożenia wniosku o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego na bieg terminu procesowego do wniesienia środka zaskarżenia w sytuacji, w której strona w braku zdolności postulacyjnej nie może dokonać tej czynności samodzielnie. W judykaturze Sądu Najwyższego ugruntowało się uzasadnione względami celowościowymi stanowisko, że wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych, złożony w terminie otwartym do

wniesienia środka zaskarżenia, odsuwa w czasie obowiązek uiszczenia opłaty. W razie oddalenia wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych złożonego wraz ze środkiem zaskarżenia, przewodniczący wzywa do uiszczenia opłaty, a termin do jej uiszczenia otwiera się na nowo (por. np. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 28 listopada 2006 r., III CZP 98/06, OSNC 2007, nr 9, poz. 131). Składając wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych wraz ze środkiem zaskarżenia lub przed upływem terminu do opłacenia pisma strona nie ponosi zatem ryzyka, że do chwili załatwienia wniosku środek zaskarżenia zostanie odrzucony jako nieopłacony, a tym samym, w zależności od sposobu załatwienia wniosku, utraci ona możliwość wniesienia środka zaskarżenia, ewentualnie zaś – jeżeli wniosek zostanie uwzględniony – będzie zmuszona do ubiegania się o przywrócenie terminu. Odmiennie sytuacja przedstawia się w przypadku wniosku o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego. Złożenie wniosku o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego w terminie otwartym do wniesienia środka zaskarżenia nie ma bowiem wpływu na bieg terminu do wniesienia tego środka, a strona może jedynie ubiegać się o przywrócenie terminu, jeżeli in casu żądanie takie jest usprawiedliwione (por. postanowienie SN z dnia 15 kwietnia 1997 r., II CZ 35/97, OSNC 1997, nr 10, poz. 151; z dnia 21 kwietnia 1997 r., II CZ 38/97, OSNC 1997, nr 10, poz. 152; z dnia 23 marca 2001 r., II UZ 17/01, PPiPS 2002, nr 10, s. 71). Zróżnicowanie takie, dające się wytłumaczyć w sytuacji, w której strona działająca bez pełnomocnika może samodzielnie dokonać czynności, wywołuje zastrzeżenia wówczas, gdy niemożność ustanowienia pełnomocnika z wyboru stanowi nieusuwalną przeszkodę w dokonaniu czynności, jak to rzecz się przedstawia w wypadku przymusu adwokacko-radcowskiego. Ponadto, jeżeli strona działająca bez pełnomocnika zamierza wnieść zażalenie do Sądu Najwyższego, rozwiązanie takie, ze względu na krótki termin do wniesienia zażalenia (art. 394 § 2 w zw. z art. 394¹ § 3) implikuje konieczność występowania z wnioskiem o przywrócenie terminu. Dodatkowe komplikacje powoduje fakt, że judykatura nie jest w pełni jednolita, jeżeli chodzi o ocenę początkowej daty biegu terminu do wniesienia wniosku o przywrócenie terminu (art. 169 § 1) w razie pozytywnego załatwienia wniosku o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego. Należy też mieć na uwadze, że nawet jeżeli strona bezzwłocznie wystąpi z wnioskiem o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego i wniosek ten zostanie niezwłocznie uwzględniony, termin do sporządzenia środka zaskarżenia pozostający faktycznie do dyspozycji pełnomocnika ustanowionego przez sąd okaże się krótszy niż w przypadku, w którym strona miałaby możliwość skorzystania z adwokata lub radcy prawnego

z wyboru. Celowe jest ponadto, żeby strona, której wniosek o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego załatwiono odmownie, zachowywała w każdym przypadku możliwość wniesienia skargi kasacyjnej lub zażalenia, korzystając z adwokata lub radcy prawnego z wyboru.

11. Kierując się tymi założeniami, w projektowanym art. 124 § 2 przewidziano, że w razie ustanowienia adwokata lub radcy prawnego na wniosek strony zgłoszony w terminie otwartym do wniesienia zażalenia, którego sporządzenie objęte jest przymusem adwokacko-radcowskim, termin do wniesienia zażalenia będzie biegł od daty doręczenia ustanowionemu adwokatowi lub radcy prawnemu odpisu postanowienia stanowiącego przedmiot zaskarżenia, przy czym, jeżeli strona prawidłowo zażądała doręczenia postanowienia z uzasadnieniem, wówczas sąd doręczy ustanowionemu pełnomocnikowi odpis postanowienia z uzasadnieniem, także wówczas, gdy uprzednio odpis ten został doręczony stronie. Analogiczny mechanizm przyjęto w przypadku skargi kasacyjnej, przy czym treść proponowanego art. 124 § 2 ma na względzie okoliczność, że przesłanką skutecznego wniesienia skargi kasacyjnej jest uprzednie wystąpienie przez stronę z wnioskiem o doręczenie orzeczenia z uzasadnieniem na podstawie art. 387 § 3. Zastosowanie projektowanego art. 124 § 3 warunkowane jest zatem prawidłowym wystąpieniem przez stronę z żądaniem doręczenia orzeczenia z uzasadnieniem, która to czynność nie jest objęta przymusem adwokacko-radcowskim. Natomiast w wypadku, w którym wniosek o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego złożony w sytuacji, o której mowa powyżej, zostanie załatwiony odmownie, termin do złożenia zażalenia lub skargi kasacyjnej będzie biegł co do zasady od dnia doręczenia stronie postanowienia oddalającego wniosek, a jeżeli postanowienie zostało wydane na posiedzeniu jawnym – od dnia jego ogłoszenia (chyba że strona wniesie zażalenie w przepisany termin). Przedstawione zasady nie znajdują zastosowania, jeżeli strona składa kolejny wniosek o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego, opierając się na takich samych okolicznościach. Wniosek taki nie ma wpływu na bieg terminu do wniesienia środka zaskarżenia i podlega odrzuceniu zgodnie z projektowanym art. 117² (projektowane art. 124 § 5 i art. 117²).

12. Zmiana art. 398²³ ma charakter towarzyszący. Za celowe uznano, żeby analogicznie jak w przypadku skargi na postanowienia referendarza sądowego wskazane w dotychczasowym art. 398²³ § 1, sąd, rozpoznając skargę na postanowienie referendarza sądowego o odmowie ustanowienia adwokata lub radcy prawnego (art. 123

§ 2), działał jako sąd drugiej instancji, stosując odpowiednio przepisy o zażaleniu. Również w tym przypadku wniesienie skargi nie będzie pociągać za sobą automatycznej utraty mocy orzeczenia referendarza, a sąd, wydając postanowienie, zdecyduje o utrzymaniu w mocy zaskarżonego postanowienia albo jego zmianie.

13. Projektowana zmiana art. 96 ust. 1 u.k.s.c. polegająca na dodaniu nowego pkt 9a ma na celu zbliżenie gwarancji procesowych w postępowaniu dotyczącym ubezwłasnowolnienia do gwarancji występujących w postępowaniu w trybie ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (Dz. U. Nr 111, poz. 535, z późn. zm.), bowiem w postępowaniu sądowym sytuacja prawna osób poddawanych procedurze ubezwłasnowolnienia, z uwagi na zakres ingerencji orzeczenia o ubezwłasnowolnieniu w sferę praw i wolności obywatelskich, nie powinna być gorsza aniżeli w postępowaniu w sprawach z zakresu ochrony zdrowia psychicznego. Ze zmianą tą skorelowane jest dodanie art. 560¹ K.p.c. przewidującego ustanowienie dla osoby, której dotyczy wnioski o ubezwłasnowolnienie lub dla osoby ubezwłasnowolnionej, adwokata lub radcy prawnego z urzędu, nawet bez jej wniosku, jeżeli osoba ta ze względu na stan zdrowia psychicznego nie jest zdolna do złożenia wniosku, a sąd uzna udział adwokata w sprawie za potrzebny.
14. Proponowana nowelizacja art. 112 u.k.s.c. wiąże się z omówionymi wcześniej propozycjami w zakresie wpływu złożenia wniosku o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego na bieg terminu do złożenia środka zaskarżenia. Projektowany art. 112 ust. 2 sankcjonuje dotychczasowy stan rzeczy, wskazując *implicite*, że złożenie wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych w terminie otwartym do opłacenia pisma odsuwa w czasie obowiązek uiszczenia opłaty. W razie oddalenia wniosku przewodniczący wzywa stronę ponownie do opłacenia pisma na podstawie art. 130. Uznano jednakże, że odstępstwo od tej zasady powinno dotyczyć sytuacji określonych w art. 130², tj. gdy pismo podlegające opłacie w wysokości stałej lub stosunkowej obliczonej od wartości przedmiotu sporu lub wartości przedmiotu zaskarżenia zostało wniesione przez adwokata, radcę prawnego lub rzecznika patentowego. Nałożenie na przewodniczącego obowiązku wezwania do uiszczenia opłaty po prawomocnym oddaleniu wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych nie harmonizuje bowiem z wyrażoną w tym przepisie zasadą samodzielnego uiszczania opłat sądowych przez strony reprezentowane przez kwalifikowanych pełnomocników (por. uzasadnienie uchwały SN z dnia 28 listopada 2006 r., III CZP 98/06, OSNC 2007, nr 9, poz. 131). Dążąc do zmiany tego

stanu rzeczy, w proponowanym art. 112 ust. 3 początek biegu tygodniowego terminu do opłacenia pisma związane z doręczeniem stronie postanowienia sądu załatwiającego odmownie wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych, jeżeli zaś postanowienie to zostało wydane na posiedzeniu jawnym – z datą jego ogłoszenia. Zasada ta odpowiednio dotyczy sytuacji, w której postanowienie oddalające wniosek o zwolnienie od kosztów zostało wydane przez sąd pierwszej instancji, a strona wniosła zażalenie w przepisany terminie.

II. Przepisy dotyczące usprawnienia i uproszczenia postępowania.

Proponowane zmiany obejmują przede wszystkim następujące zagadnienia:

- uproszczenie wykazywania umocowania przez pełnomocnika będącego adwokatem, radcą prawnym, rzecznikiem patentowym lub radcą Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa (art. 89 § 1 K.p.c.),
- ułatwienie składania oświadczenia obejmującego szczegółowe dane o stanie rodzinnym, majątku, dochodach i źródłach utrzymania (art. 105 i 117¹ ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych),
- modyfikacje w zakresie dokonywania doręczeń (art. 131, art. 132 § 1 i 1¹, art. 139 § 1 i 2 K.p.c.),
- rozszerzenie kompetencji referendarza sądowego (art. 144 § 4 K.p.c.),
- rozszerzenie wypadków dokonywania czynności procesowych przez sąd na posiedzeniu niejawnym (art. 169 § 5, art. 168 § 1, art. 171, art. 367 § 4 oraz art. 374 K.p.c.),
- dokonywanie doręczeń niektórych postanowień sądu (art. 123 K.p.c. i art. 111¹ ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych) i odpisów zażalenia (art. 395 § 1 K.p.c.),
- formy zmiany przedmiotowej powództwa (art. 193 § 2¹ K.p.c.),
- modyfikacje przeprowadzania dowodu z przesłuchania stron (art. 299, uchylenie art. 303 i zmiana art. 304 K.p.c.),
- modyfikacje regulacji dotyczących mediacji (art. 183⁸ § 4, art. 436, 445² i 570² K.p.c.),

- właściwość funkcyjną sądu w sprawie o ustanowienie kuratora dla osoby prawnej (art. 603 K.p.c.),
- skład sądu w postępowaniu zabezpieczającym (art. 735 § 1 K.p.c.).

Większość powyższych zmian ma bezpośrednie źródło w obserwacji istniejącej praktyki sądowej. Przedstawiany projekt próbuje w szczególności modyfikować i usuwać tego rodzaju konstrukcje procesowe, które sprzyjają niezasadnemu przedłużaniu postępowania cywilnego tak na skutek działań sądu, jak i stron oraz innych uczestników procesu.

Rozwiązania szczegółowe:

1. Umocowanie fachowego pełnomocnika

Proponowana zmiana art. 89 § 1 zmierza do odformalizowania wykazywania umocowania przez fachowego pełnomocnika (adwokata, radcę prawnego, rzecznika patentowego lub radcę Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa). Chodzi o wyraźne przesądzenie, że pełnomocnik będący fachowym pełnomocnikiem może sam uwierzytelnić nie tylko odpis bezpośrednio udzielonego mu pełnomocnictwa, ale także odpisy dokumentów, z których wynika umocowanie do udzielenia pełnomocnictwa osoby lub osób udzielających tego pełnomocnictwa (np. odpisu z rejestru przedsiębiorców). Kwestia ta budzi obecnie wątpliwości w orzecznictwie Sądu Najwyższego (por. uchwałę SN z dnia 19.05.2004 r., III CZP 21/04, OSNC 2005, nr 7-8, poz. 118 oraz uchwałę SN z dnia 30.03.2006 r., III CZP 14/06, OSNC 2006, nr 10, poz. 165) i wymaga jasnego rozstrzygnięcia przez ustawodawcę.

2. Dokonywanie doręczeń

Zmiany dotyczące trybu dokonywania doręczeń w postępowaniu cywilnym dotyczą trzech kwestii.

Po pierwsze, w art. 131 § 1 proponuje się rozszerzyć katalog podmiotów, przez które doręczeń dokonywać może sąd. Obok ogólnego sformułowania, że sąd będzie mógł dokonywać doręczeń m.in. przez „osoby zatrudnione w sądzie” (dotychczas mowa jest w tym kontekście jedynie o woźnych), wskazany przepis w projektowanym nowym brzmieniu ma przesądzać, że sąd będzie mógł dokonywać doręczeń także przez „innego uprawnionego operatora pocztowego w rozumieniu ustawy z dnia 12 czerwca 2003 r. – Prawo pocztowe (Dz. U. Nr 130, poz. 1188, z późn. zm.)”. Rozwiązanie to antycypuje przyszłe zniesienie

monopolu Poczty Polskiej. W związku z tym pozostaje zmiana art. 131 § 1. Ponadto projekt dokonuje modyfikacji trybu utworzenia sądowej służby doręczeniowej (art. 131 § 3).

Po drugie, projekt zakłada przekształcenie dotychczasowej fakultatywnej formy doręczeń pism między adwokatami i radcami prawnymi w toku sprawy w formę o charakterze obligatoryjnym, z rozszerzeniem jej działania także na strony reprezentowane przez rzeczników patentowych. Wzorem rozwiązania przyjętego w postępowaniu w sprawach gospodarczych spod działania tej formy doręczeń zostały wyłączone określone rodzaje pism procesowych (art. 132 § 1 i 1¹).

Po trzecie, projekt doprecyzowuje tryb tzw. awizowania przesyłki w razie niemożności dokonania doręczenia w sposób właściwy lub zastępczy (art. 139 § 1) oraz przesądza, że odmowa przyjęcia pisma przez adresata jest równoznaczna z dokonaniem doręczenia (art. 139 § 2).

Zmiany art. 133 § 3, art. 135 § 1 i art. 137 § 1 są związane z zastąpieniem formy „dokonywa” formą „dokonuje” – dla zachowania jednorodnej formy gramatycznej tego samego wyrażenia użytego w ustawie.

3. Rozszerzenie kompetencji referendarza sądowego

Według projektu referendarz sądowy ma zostać upoważniony do podejmowania czynności związanych z ustanowieniem kuratora dla strony, której miejsce pobytu nie jest znane (art. 144 § 4). Są to czynności, które nie muszą być podejmowane przez sędziego. Ich przekazanie referendarzowi sądowemu przyczynić się może natomiast do odciążenia sędziów.

4. Dokonywanie czynności procesowych przez sąd na posiedzeniu niejawnym

Projekt zakłada, że wszystkie orzeczenia dotyczące wniosku o przywrócenie terminu, w tym także o jego oddaleniu, będą mogły być wydawane na posiedzeniu niejawnym (art. 169 § 5). Obecne unormowanie, dopuszczające taką możliwość tylko w wypadku uwzględnienia przez sąd wniosku o przywrócenie terminu (art. 168 § 1 zd. drugie) lub jego odrzucenia (art. 171), uznano za niewystarczające.

Klasyfikujące znaczenie ma art. 374 w nowym brzmieniu, dotyczący orzekania przez sąd drugiej instancji na posiedzeniu niejawnym.

5. Doręczenia niektórych postanowień i odpisów zażalenia

W niektórych sytuacjach brak uzasadnienia dla doręczania decyzji sądu lub przewodniczącego obu stronom z uwagi na to, że dotyczą one tylko jednej ze stron albo tylko

jedna z nich ma interes w ich zaskarżeniu. Sytuacje takie już obecnie występują w Kodeksie postępowania cywilnego (por. np. co do zarządzenia o zwrocie pozwu – art. 130 § 4). Projekt rozszerza takie sytuacje na postanowienia o ustanowieniu, odmowie ustanowienia i cofnięciu ustanowienia adwokata lub radcy prawnego oraz o skazaniu na grzywnę i nałożeniu na stronę obowiązku uiszczenia ich wynagrodzenia (art. 123 § 1) oraz postanowienia o odmowie zwolnienia od kosztów sądowych lub o cofnięciu takiego zwolnienia (art. 111¹ ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych). Koresponduje z tym regulacja, zgodnie z którą odpis zażalenia nie jest doręczany stronie przeciwnej, jeżeli ustawa przewiduje doręczenie zaskarżonego postanowienia tylko jednej ze stron (zmiana art. 395 § 1).

6. Forma przedmiotowej zmiany powództwa

Projekt przewiduje, że zasadą będzie, iż przedmiotowa zmiana powództwa będzie musiała być dokonana w formie pisma procesowego, spełniającego wymagania przewidziane dla pozwu, z wyjątkiem spraw o roszczenia alimentacyjne (art. 193 § 2¹ i uchylenie § 4). Rozwiązanie to pozwoli usprawnić postępowanie – obligatoryjne dokonywanie zmiany powództwa w formie pisemnej powinno sprawić, że zmienione żądanie szybciej będzie mogło być przedmiotem rozpoznania sądu.

7. Dowód z przesłuchania stron

Projekt przewiduje dwie zmiany w zakresie przeprowadzania dowodu z przesłuchania stron.

Po pierwsze, celem wyjaśnienia wątpliwości mogących istnieć na tle obecnego brzmienia art. 299 nowa jego redakcja zmierza do tego, aby jasno wynikało z tego przepisu, że dopuszczenie dowodu z przesłuchania stron jest uprawnieniem sądu w wypadku spełnienia przesłanek ustawowych dopuszczenia tego dowodu.

Po drugie, skreślenie art. 303 i zmiana art. 304 zmierzają do uproszczenia trybu przeprowadzenia dowodu z przesłuchania stron – zamiast obecnej procedury dwuetapowej (etap pierwszy – przesłuchanie bez odebrania przyrzeczenia i etap drugi – ewentualne przesłuchanie po odebraniu przyrzeczenia) wprowadzona ma być procedura jednoetapowa na wzór przesłuchania świadków. Rozwiązanie to powinno przyczynić się do skrócenia postępowania dowodowego.

8. Mediacja

Zmiany w zakresie mediacji dotyczą dwóch kwestii.

Po pierwsze, projekt przewiduje usunięcie dotychczasowego wyłączenia możliwości prowadzenia mediacji w postępowaniu uproszczonym (art. 183⁸ § 4). Wyłączenie to w tym zakresie poddawane było dość powszechnej krytyce w literaturze, w szczególności wskazywano, że sprawy drobne, należące do postępowania uproszczonego, w sposób szczególny mogą nadawać się do postępowania mediacyjnego.

Po drugie, projekt poszerza stosowanie zasady swobodnego wyboru przez strony osoby mediatora. Z tych względów uchyleniu podlega przepis art. 436 § 3, zgodnie z którym mediatorami mogą być kuratorzy sądowi oraz osoby wskazane przez ośrodki diagnostyczno-konsultacyjne. Uchylenie art. 436 § 3 spowodowało konieczność dokonania stosownych zmian w treści art. 436 § 4 oraz art. 570². Proponowane zmiany nie wprowadzają zakazu bycia mediatorem przez kuratorów sądowych ani też osoby wskazane przez rodzinne ośrodki diagnostyczno-konsultacyjne. Obowiązujące przepisy dotyczące mediacji pozwalają, aby to same strony uzgodniły, że mediatorem ma być osoba będąca kuratorem sądowym czy też osoba wskazana przez rodzinny ośrodek diagnostyczno-konsultacyjny. Kuratorzy sądowi oraz osoby wskazane przez rodzinne ośrodki diagnostyczno-konsultacyjne mogą także starać się o wpis na listy mediatorów prowadzone przez organizacje społeczne i zawodowe, które informacje o listach stałych mediatorów przekazują prezesom sądów okręgowych.

Z uwagi na szczególnie charakter spraw rodzinnych, w tym o rozwód i separację, projekt wskazuje preferowane wykształcenie stałego mediatora. Wykształcenie z zakresu psychologii, pedagogiki, socjologii lub prawa wydaje się gwarantować odpowiednie przygotowanie teoretyczne do zrozumienia istoty konfliktu rodzinnego oraz małżeńskiego, ponadto do pomocy stronom w analizie potrzeb, wzajemnych oczekiwań, a następnie wypracowania porozumienia.

9. Sprawy o ustanowienie kuratora dla osoby prawnej

Zgodnie z dotychczasowym brzmieniem art. 603, kuratora dla osoby prawnej ustanawia sąd opiekuńczy, w którego okręgu osoba ta ma lub miała ostatnią siedzibę. Chodzi tu o kuratora dla osoby prawnej ustanawianego na podstawie art. 42 K.c., którego należy odróżnić od kuratora ustanawianego na podstawie art. 26 ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (Dz. U. z 2007 r. Nr 168, poz. 1186, z późn. zm.). Obie instytucje służą podobnym celom, jednak o ile w pierwszym wypadku do ustanowienia kuratora właściwy jest sąd rejestrowy, o tyle w drugim wypadku art. 603 wskazuje, iż właściwy funkcjonalnie jest sąd opiekuńczy. Sądem opiekuńczym jest sąd rejonowy (art. 568 § 1). Art. 568 § 2 wskazuje dodatkowo, że sądem opiekuńczym w sprawach małoletnich jest

sąd dla nieletnich (obecnie sąd rodzinny, czyli wydział rodzinny i nieletnich sądu rejonowego). Zgodnie z dominującym poglądem i praktyką sądów wszystkie czynności zastrzeżone dla sądu opiekuńczego dokonuje sąd rodzinny. Z tych względów co najmniej w części kraju orzekanie w przedmiocie kuratora dla osoby prawnej jest powierzone sądom rodzinnym. Niemniej zgodnie dostrzega się jednak, że przedmiot sprawy z art. 42 K.c. odbiega od celów i funkcji wyodrębnionego sądownictwa rodzinnego, które jest nieprzygotowane do prowadzenia tego rodzaju spraw. De lege lata można bronić poglądu, że właściwy w tym zakresie jest wydział cywilny sądu rejonowego. Zważywszy jednak na funkcjonalne powiązanie przedmiotu orzekania z przedmiotem kognicji sądów rejestrowych i w szczególności – wskazane podobieństwo instytucji kuratora dla osoby prawnej z kuratorem ustanawianym na podstawie art. 26 powołanej ustawy, najlepszym wydaje się rozwiązanie, aby właściwy w tym zakresie był sąd rejestrowy. W proponowanym ujęciu sąd ten nie działałby jako sąd opiekuńczy, a zatem do art. 603 należało przenieść te immanentne dla sądu opiekuńczego rozwiązania, które powinny nadal znajdować zastosowanie w sprawach o ustanowienie kuratora dla osoby prawnej, a mianowicie: możliwość wszczęcia postępowania z urzędu oraz natychmiastowa wykonalność postanowienia.

W związku z powyższą zmianą pozostaje zmiana art. 568, który w dotychczasowym brzmieniu pomija zmiany organizacyjne sądownictwa dokonane już w latach 80-tych (powołanie sądów rodzinnych, które orzekają w sprawach opiekuńczych – nie tylko osób małoletnich).

10. Skład sądu w postępowaniu zabezpieczającym

Obecnie nie ma szczególnego uregulowania składu sądu w postępowaniu zabezpieczającym. Jest to rozwiązanie niewłaściwe, gdyż stosowanie ogólnych reguł o składzie sądu (art. 47 w zw. z art. 13 § 2) prowadzi do tego, że w sprawach, w których obowiązuje skład kolegialny, w tym z udziałem ławników, postanowienie o udzieleniu zabezpieczenia nie może być wydane przez sąd jednoosobowo (por. uchwałę SN z dnia 27.02.2008 r., III CZP 139/07, Biul. SN 2008, nr 2, s. 11). Nowy art. 735 § 2 zmierza do usunięcia tej niedoskonałości.

Przepis ten znajdzie zastosowanie także do zarządzeń sądu opiekuńczego wydawanych w trybie nagłym (art. 569 § 2).

11. Inne zmiany Kodeksu postępowania cywilnego

Pozostałe zmiany Kodeksu postępowania cywilnego obejmują:

- podwyższenie wysokości grzywny (art. 163 K.p.c.) celem jej urealnienia; w związku z tym pozostaje zmiana art. 545 § 4,
- wyłączenie możliwości wielokrotnego odroczenia ogłoszenia wyroku i przyznanie uprawnienia do ogłoszenia także sprawozdawcy (art. 326 § 1 i 2),
- wyraźne uregulowanie dopuszczalności zażalenia na postanowienie sądu pierwszej instancji w przedmiocie zwrotu kosztów procesu (art. 394 § 1 pkt 5 – obecne brzmienie tego przepisu nie jest w tym zakresie wystarczające),
- regulację dotyczącą skutków następczego uiszczenia pierwotnie niezapłaconej opłaty stałej od wniosku w postępowaniu wieczysto-księgowym i rejestrowym (art. 511¹ § 2).

12. Zmiany ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych

Zmiany te związane są z omówionymi wcześniej zmianami Kodeksu postępowania cywilnego (por. także pkt I 10 i 11 powyżej).

III. Wykonanie wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 20 maja 2008 r. (sygn. akt P 18/07, Dz. U. z 2008 r. Nr 96, poz. 619).

Powołanym powyżej wyrokiem Trybunał Konstytucyjny orzekł, iż art. 370¹ K.p.c. jest niezgodny z art. 45 ust. 1 oraz art. 78 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. W świetle art. 370¹ K.p.c. apelację sporządzoną przez adwokata, radcę prawnego lub rzecznika patentowego, niespełniającą wymagań określonych w art. 368 § 1 pkt 1 – 3 i 5, sąd pierwszej instancji odrzuca bez wzywania do usunięcia tych braków, zawiadamiając o tym właściwy organ samorządu zawodowego, do którego należy pełnomocnik.

Zaskarżony przepis utracił moc obowiązującą z dniem 5 czerwca 2008 r., tj. z dniem ogłoszenia orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego. W konsekwencji oznacza to, że wynikająca z zakwestionowanego przepisu dyrektywa odrzucenia apelacji bez wzywania do uzupełnienia stwierdzonych w niej braków, została wyeliminowana z systemu obowiązującego prawa, powodując tym samym powrót do uregulowania o charakterze ogólnym.

Zauważyć jednak należy, iż niekonstytucyjną regulację ustawodawca nakazuje stosować odpowiednio przy odrzucaniu apelacji przez sąd drugiej instancji. Zgodnie z obowiązującym art. 373 K.p.c. „Sąd drugiej instancji odrzuca na posiedzeniu niejawnym

apelację, jeżeli ulegała ona odrzuceniu przez sąd pierwszej instancji. Jeżeli dostrzeże braki, do których usunięcia strona nie była wezwana, zażąda ich usunięcia. W razie nieusunięcia braków w wyznaczonym terminie apelacja ulega odrzuceniu. Art. 370¹ stosuje się odpowiednio.”. Podkreślenia wymaga przy tym, iż art. 373 K.p.c. nie stanowił przedmiotu pytania prawnego Sądu Okręgowego, stanowiącego przyczynek do wydania przedmiotowego wyroku. W związku z tym Trybunał Konstytucyjny, rozpatrując sprawę w zakresie postawionego pytania, nie odniósł się w wyroku do konstytucyjności art. 373 K.p.c. Jednakże w treści uzasadnienia Trybunał Konstytucyjny podniósł, iż zakwestionowany w pytaniu prawnym przepis odpowiednio odnosi się również do zażaleń, co powinno zostać uwzględnione przez wszystkich uczestników obrotu prawnego przy ustalaniu skutków prawnych wyroku Trybunału dotyczącego art. 370¹ K.p.c.

Tym samym uzasadnionym jest dokonanie zmiany w treści art. 373 K.p.c., który in fine odsyła do niezgodnej z Konstytucją RP normy prawnej. Zmiana polega na usunięciu z treści przepisu art. 373 K.p.c. odesłania do odpowiedniego stosowania niekonstytucyjnej regulacji z art. 370¹ K.p.c.

IV. Przepisy dotyczące wyłączeń spod egzekucji w celu zabezpieczenia wykonywania świadczeń opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych oraz zapewnienia minimum egzystencji dłużnikom, pobierającym świadczenia z pomocy społecznej.

Projekt zawiera zmiany w przepisach art. 829 i 831 K.p.c. Pierwszy z wymienionych przepisów wskazuje przedmioty niepodlegające egzekucji z przyczyn humanitarnych i społecznych. Natomiast przepis art. 831 precyzuje sumy, świadczenia, prawa i wierzytelności, które nie podlegają egzekucji z uwagi na ich specjalne przeznaczenie lub specyficzny charakter.

Projekt wprowadza przez dodany pkt 8 w art. 829 wyłączenie spod egzekucji produktów leczniczych w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 6 września 2001 r. – Prawo farmaceutyczne (Dz. U. z 2008 r. Nr 45, poz. 271) niezbędnych do funkcjonowania zakładu opieki zdrowotnej w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 30 sierpnia 1991 r. o zakładach opieki zdrowotnej (Dz. U. z 2007 r. Nr 14, poz. 89, z późn. zm.) przez okres trzech miesięcy oraz niezbędne do jego funkcjonowania wyroby medyczne w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o wyrobach medycznych (Dz. U. Nr 93, poz. 896, z późn. zm.).

Proponowane rozwiązanie jest szczególnie istotne ze względów społecznych, gdyż powszechny sprzeciw budzi egzekucja kierowana do ruchomości stanowiących wyposażenie placówek służby zdrowia. Wskazać należy, że istotą ograniczeń egzekucji wymienionych w art. 829 K.p.c. jest ich niezbędność dla dłużnika, co de facto sprowadza się do bezpośredniego ratowania życia i zdrowia ludzkiego. Nie ulega wątpliwości, że do prawidłowej ochrony życia i zdrowia pacjentów placówki służby zdrowia powinny mieć zapewnione niezbędne gwarancje do prawidłowego wykonywania swoich zadań.

Rozszerzono katalog przedmiotowy w art. 831 § 1, wyłączając spod egzekucji świadczenia z pomocy społecznej, aby zagwarantować dłużnikom, pobierającym takie świadczenia, przyznane ustawowo minimum środków do egzystencji. Uregulowanie to obejmuje wszystkie świadczenia, zdefiniowane w art. 36 pkt 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2008 r. Nr 115, poz. 728 i Nr 171, poz. 1056).

Istotna zmiana dotyczy dodania do przepisu art. 831 § 1 K.p.c. nowego punktu 7. Jest ona związana z wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 9 stycznia 2007 r., sygn. akt P 5/05, w którym Trybunał stwierdził, że przepis art. 831 § 1 pkt 4 K.p.c. jest niezgodny z art. 20, art. 32 ust. 1 i art. 64 ust. 2 Konstytucji RP.

Zgodnie z zaskarżonym i następnie uchylonym przez Trybunał Konstytucyjny przepisem art. 831 § 1 pkt 4 K.p.c. egzekucji nie podlegały wierzytelności przypadające dłużnikowi od państwowych jednostek organizacyjnych z tytułu dostaw, robót lub usług przed ukończeniem dostawy, roboty lub usługi w wysokości nieprzekraczającej 75 % każdorazowej wypłaty, chyba że chodziło o wierzytelności pracowników dłużnika z tytułu pracy wykonywanej przy tychże dostawach, robotach lub usługach. W ocenie Trybunału przepis ten w przeszłości spełniał istotną rolę jako jeden z instrumentów zapewniających realizację umów zawartych przez państwowe jednostki organizacyjne, co pozostawało w ścisłym związku z ochroną majątku państwowego i miał stworzyć instrument prawny zabezpieczający interesy tych jednostek w stosunkach umownych. W uzasadnieniu Trybunał przybliżył przesłanki uznania art. 831 § 1 pkt 4 K.p.c. za niezgodny z Konstytucją. „Konieczność ochrony wybranych podmiotów w postępowaniu egzekucyjnym ustawodawca dostrzegął od samego początku obowiązywania Kodeksu postępowania cywilnego. Ochronie dłużników na gruncie postępowania cywilnego służą rozmaite środki natury procesowej, określone w części trzeciej, tytule I, dziale V „Ograniczenia egzekucji” wskazanej ustawy. Zauważyć należy, że ograniczenia te łączą pewne cechy uznane przez ustawodawcę za prawnie istotne. Mając na celu zabezpieczenie egzystencji dłużnika, wyłączone są spod

egzekucji sądowej przedmioty stanowiące tzw. minimum egzystencji oraz jego dochód. Taka ochrona dłużników przejawia cechy funkcji ochronnej państwa. Również i wierzyciel ma interes w ochronie egzystencji dłużnika, pozbawienie bowiem tego drugiego środków umożliwiających egzystencję choćby na minimalnym poziomie, mogłoby uniemożliwić a przynajmniej w znacznym stopniu utrudnić prowadzenie dalszej egzekucji, aż do zaspokojenia pełnej kwoty wierzytelności. Relevantną cechą ograniczeń egzekucji ustanowionych w części trzeciej, tytule I, dziale V ustawy jest ich cel – ochrona egzystencji dłużnika.

Tymczasem zupełnie inny cel przyświecał ustawodawcy przy wprowadzaniu do tekstu wskazanego aktu normatywnego art. 831 § 1 pkt 4. Przepis ten spełniał istotną rolę jako jeden z instrumentów zapewniających realizację umów zawartych przez państwowe jednostki organizacyjne, co pozostawało w ścisłym związku z ochroną majątku państwowego. W ramach tych umów podmioty sektora państwowego były zaopatrywane w określone surowce, towary, półfabrykaty, niezbędne do wykonania określonych zadań i produkcji. Zapewnieniu ciągłości i rytmiczności tych dostaw oraz świadczenia usług miało służyć wyłączenie spod egzekucji wierzytelności przypadających ich kontrahentom z tytułu wykonania wymienionych umów. Ich zajęcie mogłoby bowiem pozbawić dostawcę zainteresowania lub możliwości realizacji umowy, co prowadziło do utrudnień w wykonywaniu zadań planowanych przez państwowe jednostki organizacyjne. Zasadniczym celem omawianego przepisu było stworzenie instrumentu prawnego zabezpieczającego interesy państwowych jednostek organizacyjnych w stosunkach umownych. W konsekwencji oznaczało to ewidentne uprzywilejowanie podmiotów sektora państwowego.”

Według Trybunału przepis ten został uznany za niezgodny z art. 20 Konstytucji RP i wyrażoną w nim zasadą społecznej gospodarki rynkowej, gdyż uprzywilejowuje wierzytelności przypadające dłużnikowi od państwowych jednostek organizacyjnych, skutkiem czego jest preferowanie publicznych podmiotów państwowych przy zawieraniu umów spośród wszystkich podmiotów. Powoduje to nieuzasadnione uprzywilejowanie wybranej kategorii podmiotów życia gospodarczego, gdyż ustrój Rzeczypospolitej Polskiej nie wprowadza systemu preferencyjnego dla własności państwowej. Trybunał uznał także, iż przepis jest niezgodny z konstytucyjną zasadą równości wobec prawa (art. 32 ust. 1 Konstytucji RP), gdyż podmioty charakteryzujące się tymi samymi cechami relevantnymi powinny być przez państwo traktowane podobnie, zaś różnicowanie ich sytuacji prawnej bez

uzasadnionej przyczyny znajdującej uzasadnienie w przepisach rangi co najmniej ustawowej jest sprzeczne z tą zasadą.

Jednocześnie jednak Trybunał dostrzegł potrzebę stworzenia gwarancji prawidłowego zasilania pieniężnego systemu świadczeń opieki zdrowotnej finansowanej ze środków publicznych na zasadach wskazanych w art. 68 Konstytucji. Projektowana regulacja art. 831 § 1 pkt 7 uwzględnia powyższą sugestię Trybunału Konstytucyjnego. Projektowany przepis uprzywilejowuje wierzytelności przypadające dłużnikowi z budżetu państwa lub od Narodowego Funduszu Zdrowia z tytułu udzielania świadczeń opieki zdrowotnej w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz. U. z 2008 r. Nr 164, poz. 1027) przed ukończeniem udzielania tych świadczeń. Tak więc projektowana regulacja (odmiennie niż przepis art. 831 § 1 pkt 4 uznany przez TK za niekonstytucyjny) uprzywilejowuje wierzytelności szczególnego rodzaju, a więc nie określoną grupę dłużników – ze względu na charakter, czy rodzaj własności w oparciu o jaki prowadzona jest przez nich działalność. Projektowana regulacja art. 831 § 1 pkt 7 ma na celu zabezpieczenie sprawności przepływu środków do podmiotów zobowiązanych do świadczeń w zakresie ochrony zdrowia, ciężących na odpowiednich jednostkach organizacyjnych w wykonaniu obowiązków wynikających z art. 68 Konstytucji. Co warto podkreślić, proponowany przepis nie różnicuje w żaden sposób podmiotów, z którymi zawarto umowy o udzielanie świadczeń opieki zdrowotnej – nie ma zatem znaczenia, czy jest to podmiot publiczny, czy też niepubliczny. Wydaje się, że projektowanej regulacji nie można postawić zarzutu niezgodności z art. 20 Konstytucji RP. Publiczny system finansowania ochrony zdrowia ma bowiem charakter quasi monopolistyczny – podmioty zainteresowane finansowaniem udzielanych przez siebie świadczeń zdrowotnych ze środków publicznych mogą zawrzeć umowy z NFZ lub organem reprezentującym budżet państwa. Wymaga podkreślenia, że w odróżnieniu od uznanego za niekonstytucyjny przepisu art. 831 § 1 pkt 4, projektowany przepis odnosi się wyłącznie do dłużników, którzy nie działają w pełni na zasadach społecznej gospodarki rynkowej, lecz uczestniczą w niej na warunkach szczególnych, jako obciążeni obowiązkami wykonywania świadczeń z zakresu opieki zdrowotnej, w celu realizacji obowiązków państwa, wynikających z art. 68 Konstytucji.

Należy też wskazać, że projektowane w art. 831 § 1 pkt 7 ograniczenie:

- po pierwsze, nie wyłącza całkowicie możliwości prowadzenia egzekucji z wierzytelności wskazanych w tym przepisie (co do zasady pozostawia poza

- wyłączeniem 25 % z każdorazowej wpłaty, na pokrycie wszelkich zadłużeń, zaś z pozostałej części dozwala na egzekucję niektórych długów),
- po wtóre, nie istnieje inny, skuteczny mechanizm gwarancji przepływu środków do tych podmiotów, a więc ograniczenie jest niezbędne do wprowadzenia w demokratycznym państwie prawnym dla realizacji obowiązków wynikających z art. 68 Konstytucji,
 - po trzecie, rozwiązanie to nie narusza istoty prawa własności, bowiem nie niweczy możliwości uzyskania zaspokojenia z majątku dłużnika,
 - po czwarte, jego wprowadzenie jest niezbędne ze względu na ochronę zdrowia publicznego, gdyż ma stanowić gwarancję zachowania przez dłużników zdolności do wykonywania świadczeń zdrowotnych.

Odnosząc się natomiast do zasady równości wobec prawa (art. 32 Konstytucji), stwierdzić należy, że wynika z niej nakaz równego traktowania podmiotów prawa w obrębie określonej kategorii – posiadających wspólną cechę istotną. Brak przeszkód, aby odmiennie traktować podmioty nieposiadające cechy relewantnej. Z utrwalonej linii orzecznictwa Trybunału wynika, że cecha istotna powinna być ustalana wg kryteriów, które powinny:

- pozostawać w bezpośrednim związku z celem i zasadniczą treścią przepisów oraz służyć realizacji tych celów i treści,
- wykazywać się proporcjonalnością,
- pozostawać w związku z innymi wartościami, zasadami lub normami konstytucyjnymi uzasadniającymi odmiennie traktowanie podmiotów podobnych.

Uprzywilejowanie wierzytelności przypadających z budżetu państwa i NFZ ma ścisły związek z wartościami, zasadami lub normami konstytucyjnymi uzasadniającymi odmiennie traktowanie podmiotów podobnych. Ma ten przepis bowiem na celu zapewnienie realizacji praw wynikających z art. 68 Konstytucji, tj. świadczeń z zakresu opieki zdrowotnej, opłacanych ze środków publicznych oraz zapobieżenie niemożności realizacji finansowania systemu ochrony zdrowia (przy braku możliwości pozyskiwania środków z innych źródeł, w ramach prowadzonej działalności), a w konsekwencji zapobieżenie likwidacji pracodawców. Tego rodzaju ograniczenie egzekucji jest niezbędne w demokratycznym państwie prawa i pozostaje w funkcjonalnym związku z realizacją wartości wskazanych w art. 31 ust. 1 Konstytucji.

Należy podkreślić, że celem przyjętego rozwiązania, stanowiącego formalnie przywilej egzekucyjny dłużnika udzielającego świadczeń z zakresu opieki zdrowotnej, nie jest w istocie ochrona tegoż dłużnika, ale ochrona innych podmiotów – osób trzecich. Chodzi mianowicie przede wszystkim o podmioty korzystające ze świadczeń opieki zdrowotnej – osoby fizyczne, których zdrowie, a nawet niejednokrotnie życie mogłoby zostać zagrożone w sytuacji całkowitego powstrzymania przepływu środków przeznaczonych na ochronę zdrowia. W tym kontekście nie można zgodzić się, aby osoby trzecie ponosiły skutki ekonomicznych problemów podmiotu świadczącego usługi z zakresu ochrony zdrowia, albowiem pozostawałoby to w sprzeczności z zasadą sprawiedliwości społecznej, znajdującej wsparcie w art. 68 Konstytucji.

Projektowane rozwiązanie nie narusza też istoty stosunku cywilnoprawnego łączącego podmiot udzielający świadczeń opieki zdrowotnej z jego kontrahentem (wierzycielem). Założenia o charakterze aksjologicznym wymuszają modyfikację tej cywilnoprawnej relacji; racje ekonomiczne wierzyciela muszą ustąpić przed racjami związanymi z ochroną dóbr osobistych pacjentów takich jak życie i zdrowie. Podobną technologię rozwiązania kolizji praw podmiotowych obserwować można także na przykładzie prawa własności lokalu i praw najemców – w szeregu przyjętych rozwiązań w obowiązującym stanie prawnym – ekonomiczny interes właściciela ograniczany jest socjalno-społecznym interesem najemcy (np. uprawnienie do otrzymania lokalu socjalnego).

Wskazane przyczyny o charakterze aksjologicznym w pełni uzasadniają projektowane wyróżnienie grupy dłużników udzielających świadczeń opieki zdrowotnej w kontekście wskazanego orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego.

Należy wskazać, że przedmiotowa kwestia była analizowana przez Radę Legislacyjną, która stwierdziła, że przepis ten spełnia wszystkie kryteria zgodności z Konstytucją wskazane w cytowanym wyroku Trybunału Konstytucyjnego. W szczególności nie dyskryminując, ani żadnego dłużnika (ma on zastosowanie wobec publicznych jak i niepublicznych ZOZ), ani też żadnego wierzyciela. Nie przyznaje również żadnej kategorii podmiotów szczególnych uprawnień. Wprowadzenie projektowanego ograniczenia egzekucji jest niezbędne w celu należytego wyważenia realizacji praw podmiotowych, które pozostają w kolizji.

Dodatkowo wskazać należy, że przepis pozostaje w bezpośrednim związku z pozostałymi regulacjami dotyczącymi wyłączeń spod egzekucji, o których mowa

w art. 831 § 1 K.p.c. Sumy, świadczenia, prawa i wierzytelności wymienione w tym przepisie nie podlegają egzekucji z uwagi na ich specjalne przeznaczenie lub specyficzny charakter.

Zmiana art. 831 § 2 K.p.c. jest jedynie konsekwencją dodania nowych punktów w § 1 tego przepisu.

Uchylenie art. 831 § 3 wiąże się z opisanym wyżej wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego (sygn. akt P 5/05), przepis ten utracił bowiem znaczenie normatywne na skutek derogacji wyrokiem Trybunału art. 831 § 1 pkt 4 K.p.c.

OCENA SKUTKÓW REGULACJI

I. Wskazanie podmiotów, na które oddziałuje projekt

Regulacje zawarte w projekcie dotyczą wszystkich uczestników postępowania – to znaczy zarówno stron w procesie, jak i uczestników postępowania nieprocesowego oraz postępowania egzekucyjnego (dłużników i wierzycieli), jak również organów procesowych (sądów) oraz innych podmiotów działających w postępowaniu cywilnym (rzecznicy interesu publicznego, pełnomocnicy itd.). Przepisy te odnoszą się także do samorządów zawodowych zrzeszających osoby wykonujące zawody uprawniające do świadczenia pomocy prawnej (adwokaci, radcowie prawni).

II. Konsultacje

Projekt ustawy został przedstawiony do zaopiniowania Pierwszemu Prezesowi Sądu Najwyższego, Przewodniczącemu Krajowej Rady Sądownictwa, Prezesowi Naczelnej Rady Adwokackiej, Prezesowi Krajowej Rady Radców Prawnych, Prezesowi Krajowej Rady Komorniczej, Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka i Stowarzyszeniu Amnesty International Polska.

Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego zgłosił uwagi do projektowanych zmian w art. 831 § 1 i 2 K.p.c. – obejmującego katalog wyłączeń spod egzekucji. Wątpliwości wzbudziło ograniczenie egzekucji z wierzytelności przypadających dłużnikowi z budżetu państwa lub NFZ, określonych w przepisach o świadczeniach opieki zdrowotnej, co stanowi ukrytą, pośrednią dyskryminację większości dłużników w porównaniu z publicznymi zakładami opieki zdrowotnej. Uznano, iż argumenty podniesione w uzasadnieniu projektu trudno uznać za wyraźnie przesądzające o konstytucyjności proponowanej regulacji prawnej. W tym zakresie uzasadnienie projektu zostało uzupełnione o dodatkowe argumenty. Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego poddał także pod rozagę wykreślenie art. 831 § 3 K.p.c. Propozycja ta jest konsekwencją utraty mocy obowiązującej art. 831 § 1 pkt 4 K.p.c. w związku z wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 9 stycznia 2007 r. (sygn. akt P 5/05). Uwagę tę uwzględniono.

Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego wskazał też, że w przedstawionym projekcie wymaga rozważenia potrzeba znowelizowania art. 91 K.p.c. dotyczącego zakresu

umocowania wynikającego z mocy prawa przez dodanie do tego artykułu w punkcie pierwszym po słowach „skargi o wznowienie postępowania” zwrotu „skargi kasacyjnej, skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, zażalenia do Sądu Najwyższego”. Tego rodzaju regulacja nawiązywałaby do pierwotnej wersji art. 91 K.p.c., według której umocowanie z mocy prawa obejmowało podanie o rewizję nadzwyczajną. Prowadziłoby też do wydatnego uproszczenia czynności sądowych i procesowych stron podejmowanych w związku z wymienionymi w propozycji środkami zaskarżenia.

Uwaga ta nie została uwzględniona, ponieważ problematyka pełnomocnictwa procesowego w ogólności wybiega poza zakres projektowanej regulacji, która ograniczona jest do zagadnienia pomocy prawnej z urzędu. Ponadto wskazać należy, że w uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 5 czerwca 2008 r., III CZP 142/07, Biul. SN 2008, nr 6, s. 7, Sąd Najwyższy przyjął, iż pełnomocnictwo procesowe nie obejmuje z samego prawa umocowania do wniesienia skargi kasacyjnej i udziału w postępowaniu kasacyjnym oraz postanowił nadać uchwale moc zasady prawnej. Uchwała ta została wyczerpująco uargumentowana i stanowi ostateczne rozstrzygnięcie wątpliwości zachodzących w praktyce sądowej co do zakresu zwolnienia od kosztów i pełnomocnictwa procesowego. Przyjęte w niej rozwiązanie koresponduje z traktowaniem postępowania ze skargi kasacyjnej jako odrębnej sprawy w ujęciu techniczno-procesowym i uwypukla szczególną funkcję Sądu Najwyższego w ramach nadzoru pozainstancyjnego. Przemawiają za nim także wskazane w uzasadnieniu względy celowościowe. Z racji krótkiego czasu od powzięcia uchwały, która w ocenie SN powinna oddziaływać wyłącznie na przyszłość, z punktu widzenia stabilności kodeksu nie wydaje się obecnie pożądane podejmowanie przez ustawodawcę przeciwnego rozstrzygnięcia. Należy też zwrócić uwagę, że projektowany art. 118 § 2 K.p.c. wyraźnie określa, że obowiązek zastępowania strony wynikający z ustanowienia trwa do prawomocnego zakończenia postępowania, a tym samym nie obejmuje postępowania ze skargi kasacyjnej.

Prezes Krajowej Rady Komorniczej zgłosił uwagi do projektowanych zmian w art. 829 pkt 8 i art. 831 § 1 pkt 7 i § 2 K.p.c. – dotyczących katalogu wyłączeń spod egzekucji. Zastrzeżenia wzbudziły użyte w art. 829 pkt 8 K.p.c. sformułowania: „należące do dłużnika” oraz „dłużnik udzielający świadczeń opieki zdrowotnej” – sformułowania te usunięto z projektu i przeredagowano treść art. 829 pkt 8 K.p.c. Odnośnie do art. 831 § 1 pkt 7 i § 2 K.p.c. zgłoszono postulat, aby uregulować zasady prowadzenia egzekucji przez wierzycieli placówek zdrowia na wzór egzekucji prowadzonej przez wierzycieli przeciwko

Skarbowi Państwa. Uwaga ta, jako prowadząca do wątpliwego z punktu widzenia Konstytucji wyróżnienia zakładów opieki zdrowotnej, nie została uwzględniona.

Prezes Naczelnej Rady Adwokackiej zgłosił uwagi do projektowanych zmian w art. 132 (wskazując, że brak jest podstaw do obciążania profesjonalnych pełnomocników procesowych obowiązkami sądów), 139 (zbyt nieprecyzyjna konstrukcja przepisu i postulat skreślenia nakazu umieszczania zawiadomienia na drzwiach adresata), 144 (obawa przed poszerzeniem uprawnień referendarzy), 163 § 1 (zbyt wysoka wartość grzywny, uwaga zgłoszona też przez Prezesa Krajowej Rady Radców Prawnych) i 193 § 2¹ (pisemna forma zmiany powództwa, uwaga zgłoszona też przez Prezesa KRRP).

Uwaga NRA dotycząca art. 132 jest niezasadna. Proponowane rozwiązanie przejmuje sprawdzone rozwiązanie z postępowania w sprawach gospodarczych. Oczywiście są korzyści wynikające z tego rozwiązania, w szczególności przyspieszenie postępowania, co leży w najlepszym interesie stron. Podobnie niezasadna jest uwaga odnosząca się do art. 144. W projektowanej regulacji chodzi bowiem o odciążenie sędziów od czynności niezwiązanych bezpośrednio z merytorycznym rozstrzygnięciem spraw jako wymiarem sprawiedliwości.

Uwagę NRA dotyczącą art. 139 – odnośnie do operatora publicznego lub innego uprawnionego operatora pocztowego uwzględniono, podobnie jak uwagę dotyczącą art. 163 § 1. Natomiast wymóg z art. 139 § 1 dotyczący umieszczenia zawiadomienia w drzwiach adresata należy traktować jako nieodzowny dla możliwości skorzystania z doręczenia „w inny sposób”. Odnośnie do uwagi w zakresie art. 193 § 2¹, to nie została ona uwzględniona. W projekcie chodzi bowiem o to, aby sędzia dysponował od razu sformułowanym w odpowiedni sposób zmienionym powództwem.

Prezes Krajowej Rady Radców Prawnych w swoich uwagach wniósł o przeredagowanie treści projektowanych art. 117 § 1, 2 i 3 (przez pominięcie słów „przez sąd”), art. 117¹ § 1 i 5 (kwestia składania i oceny oświadczenia o stanie majątkowym), art. 118 § 2 i 5 (zakres pełnomocnictwa oraz odmowa sporządzenia skargi kasacyjnej), dodanie zarówno do art. 117 jak i do art. 118 kolejnych § 7, skreślenie w projektowanym art. 117¹ K.p.c. § 6, jak również zmianę art. 9 pkt 2 i art. 102 ust. 1 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych. Powyższe uwagi motywowano: koniecznością zwiększenia precyzji użytej terminologii, umożliwieniem prawidłowej interpretacji przepisów i ich uproszczeniem, wykluczeniem możliwości zakwestionowania przez sąd potrzeby ustanowienia pełnomocnika z urzędu w przypadku przymusu adwokackiego (radcowskiego), a także uniknięciem przewlekłości postępowania. W uwagach zaproponowano także treść nowego rozporządzenia

wykonawczego w sprawie określenia wzoru oświadczenia o stanie rodzinnym, majątku, dochodach i źródłach utrzymania osoby fizycznej ubiegającej się o zwolnienie od kosztów sądowych oraz o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego w postępowaniu cywilnym. W konkluzji zaaprobowano opiniowany projekt ustawy, wskazując jednakże na jego braki w zakresie oceny skutków regulacji – w przedmiotowym zakresie projekt został uzupełniony.

Nie można podzielić powyższych uwag KRRP w zakresie art. 117 § 1, 2 i 3, ponieważ jedno z założeń projektu polega na tym, żeby strona, która uprzednio została zwolniona przez sąd od kosztów sądowych w całości lub w części, mogła ubiegać się o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego bez potrzeby dodatkowego wykazywania stanu ubóstwa. Nie jest jednak uzasadnione rozciąganie tej możliwości także na strony zwolnione od kosztów sądowych z mocy ustawy (por. art. 117 § 6 w obecnym brzmieniu). Stąd też projektowany art. 117 traktuje odmiennie podmioty zwolnione od kosztów sądowych przez sąd oraz niezwolnione od kosztów w tym trybie. Językowa wykładnia tego przepisu nie powinna nasuwać żadnych wątpliwości. Proponowana w uwagach KRRP korekta prowadziłaby natomiast do tego, że wynikający z art. 117 § 2 i 3 obowiązek wykazania stanu ubóstwa odnosiłby się tylko do osób niezwolnionych od kosztów sądowych, co w konsekwencji oznaczałoby, że osoby zwolnione od kosztów sądowych z mocy ustawy nie są nim objęte.

Niezasadne są też uwagi dotyczące wątpliwości interpretacyjnych odniesionych do rezygnacji ze stwierdzenia, że uznanie składanego oświadczenia za dostateczne do ustanowienia adwokata lub radcy prawnego zależy od sądu (obecny art. 117 § 7). Powyższe motywowane jest bowiem wolą uniknięcia rozbieżności między regulacją K.p.c. dotyczącą ustanowienia adwokata przez sąd i sposobem unormowania zwolnienia od kosztów sądowych w przepisach u.k.s.c. W tej ostatniej ustawie pominięto przedmiotowe sformułowanie (por. art. 102 u.k.s.c.). Można rozważać, czy rezygnacja ta była uzasadniona. Praktyka nie sygnalizuje jednak poważniejszych wątpliwości związanych z tym rozwiązaniem. Przedstawiony w uwagach KRRP sposób interpretacji art. 102 u.k.s.c., zakładający, że do uzyskania zwolnienia od kosztów sądowych wystarczające jest złożenie niewadliwego oświadczenia, prowadziłby do skutków niemożliwych do zaakceptowania i dlatego jest nie do przyjęcia. Skoro więc ewentualna wątpliwość związana ze stosowaniem art. 102 u.k.s.c. w obecnym brzmieniu jest w prosty sposób możliwa do wyeliminowania w drodze uznanych metod interpretacji, to nieuzasadniona byłaby kolejna zmiana tekstu prawnego i „reanimacja” dawnego brzmienia przepisu. Oznacza to w konsekwencji, że dla zachowania jednolitości

regulacji kodeksowej i zawartej w u.k.s.c. celowe jest pozostanie przy dotychczas proponowanym brzmieniu art. 117¹ § 1. W świetle uznanych metod interpretacji niezasadne jest też dodawanie do art. 117 kolejnego § 7. Co do uwag odniesionych do art. 118 § 5 to w uwagach KRRP nie wyjaśniono, dlaczego obowiązek przedłożenia sądowi dowodu, że adwokat lub radca prawny uprzednio zawiadomił stronę o braku podstaw do sporządzenia skargi kasacyjnej i przesłał jej stosowną opinię, miałby przyczyniać się do „usprawnienia ekonomii postępowania”. Sąd nie kontroluje spełnienia tego obowiązku. Ponadto projektowane brzmienie art. 118 § 5 statuuje w sposób jednoznaczny obowiązek zawiadomienia o braku podstaw do sporządzenia skargi kasacyjnej tak sądu, jak i stron. Sugerowana w uwagach zmodyfikowana treść tego przepisu wyraża natomiast obowiązek zawiadomienia stron w sposób pośredni – można o nim wnioskować jedynie z powinności dołączenia do zawiadomienia kierowanego do sądu dowodu uprzedniego przesłania go stronie. Tego typu pośrednie kreowanie powinności nakładanych na pełnomocnika nie pozostaje w zgodzie z dobrą praktyką legislacyjną.

Proponowane w uwagach KRRP rozciągnięcie obowiązku zastępowania strony także na postępowanie kasacyjne wywoływałoby konsekwentnie potrzebę objęcia nim także innych środków zaskarżenia wnoszonych po uprawomocnieniu się orzeczenia i kreujących odrębną sprawę w rozumieniu procesowym, jak na przykład skarga o wznowienie postępowania. Rozwiązanie takie nie byłoby zasadne. Ponadto należy zauważyć, że zgodnie z uchwałą składu siedmiu sędziów SN z dnia 5 czerwca 2008 r., III CZP 142/07 (Biul. SN 2008, nr 6, s. 7) z zastrzeżeniem skargi o wznowienie postępowania, do zakresu pełnomocnictwa procesowego nie wchodzi czynności procesowe dotyczące postępowania, które może się toczyć po uprawomocnieniu się orzeczenia, w tym postępowania kasacyjnego. Nałożenie na adwokata lub radcę prawnego ustanowionego w postępowaniu instancyjnym obowiązku składania skargi kasacyjnej byłoby zatem niespójne z zakresem przysługującej mu kompetencji do działania w postępowaniu na podstawie art. 91 w zw. z art. 118 § 1. Rozciągnięcie proponowanego w projekcie mechanizmu odmowy sporządzenia skargi kasacyjnej i skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia na przypadek sporządzania przez pełnomocnika ustanowionego przez sąd zażalenia do Sądu Najwyższego nie byłoby uzasadnione. Sytuacje te nie są bowiem porównywalne. Ponadto zauważyć należy, że projektowana regulacja stanowi realizację wskazówek wynikających z orzeczeń Europejskiego Trybunału Praw Człowieka wydanych w sprawach przeciwko Polsce (Staroszczyk przeciwko Polsce, skarga nr 59519/00 i Siałkowska przeciwko Polsce, skarga nr 8932/05). Wynikająca z tych orzeczeń potrzeba zmiany istniejących regulacji

została osadzona wyraźnie w specyficznym kontekście skargi kasacyjnej jako nadzwyczajnego środka zaskarżenia i dotyczy tylko tej sytuacji.

Co się natomiast tyczy proponowanych zmian w art. 117¹ § 6 i art. 9 pkt 2 u.k.s.c., akceptując uzasadnienie uwag przedstawionych przez KRRP, zasadne wydaje się sprecyzowanie wytycznych co do treści aktu wykonawczego zawartych w projektowanym art. 117¹ § 6 – w takim też zakresie zmodyfikowano ten przepis.

Oddzielna grupa uwag KRRP dotyczyła art. 144 (konieczność zmiany art. 147 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. Nr 98, poz. 1070, z późn. zm.) w zakresie nowych uprawnień referendarzy), 303 i 304 (zarządzenie przesłuchania obu stron, co do tego samego faktu pod przysięgą, spowoduje ten skutek, że albo o kilkaset procent wzrośnie wykrywalność przestępstwa fałszywych zeznań z art. 233 § 1 K.k., albo wzrośnie liczba postępowań dyscyplinarnych wobec sędziów, którzy nie będą powiadamiali organów ścigania o stwierdzeniu możliwości popełnienia przestępstwa, uchylając obowiązkowi z art. 304 § 2 K.p.k.).

Uwagi te są niezasadne. Art. 147 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych stanowi, że referendarze sądowi i starsi referendarze sądowi są zatrudniani do wykonywania określonych w ustawach czynności: nie wymienia się ich rodzaju, nie jest więc potrzebna nowelizacja. Natomiast co do art. 303 i 304 z uzasadnienia samej uwagi wynika, że zrygoryzowanie dowodu z przesłuchania stron może zwiększyć walory dowodowe tego środka.

Krajowa Rada Sądownictwa zgłosiła uwagi do projektowanych zmian w art. 117 § 3 (kwestia zdolności sądowej), 117¹ § 6 (postulat ujęcia całokształtu przepisów z zakresu pomocy prawnej w jednej, odrębnej, ustawie), 117³ § 2 (wątpliwość dotycząca zbyt długiego dwutygodniowego terminu), 119¹ K.p.c. i art. 9 pkt 2 u.k.s.c., 131 § 3 i 4 (propozycja wprowadzenia obowiązku uzyskania zgody prezesa sądu na tworzenie i znoszenie sądowej służby doręczeniowej przez Ministra Sprawiedliwości oraz wprowadzenia jednego rozporządzenia wykonawczego w skali całego kraju), 132 (rozszerzenie zakresu podmiotowego na strony postępowań antymonopolowych oraz regulacyjnych, które są reprezentowane przez pracowników merytorycznie zorientowanych odnośnie do stosownych regulacji prawnych), 326 § 1 (zmiana art. 326 § 1 wprowadza ograniczenie co do możliwości odraczania ogłoszenia wyroku, jednakże projekt nie przewiduje żadnej sankcji na wypadek niedochowania przewidzianych rygorów).

Odnosnie do sugestii KRS dotyczącej możliwości ujęcia całokształtu przepisów z zakresu pomocy prawnej w jednej, odrębnej, ustawie, należy stwierdzić, że jest to możliwe

do rozważenia w ramach całościowych zmian modelu pomocy prawnej w sprawach cywilnych, co wykracza poza ramy niniejszego projektu. Co do użycia określenia „zdolność sądowa” w art. 117 § 3 projektu – w miejsce terminu „zdolność prawna”, to termin ten koresponduje w większym stopniu z faktem, że przedmiotem projektowanych przepisów są czynności podejmowane przez podmioty postępowania cywilnego, w ramach którego o podmiotowości decyduje walor zdolności sądowej, nie zaś zdolności prawnej. Propozycja KRS rozszerzenia obowiązku składania oświadczenia o stanie majątkowym według ustalonego wzoru również na osoby prawne wydaje się niezasadna, w praktyce bowiem informacje wskazane w oświadczeniu okazują się nierzadko niewystarczające dla rozstrzygnięcia wniosku, a zarazem osoby prawne mogą wykazywać stan ubóstwa zróżnicowanymi środkami, w zależności od profilu swojej działalności. Nie uwzględniono również uwagi dotyczącej art. 132. Wymienione w uwadze postępowania należą do postępowań w sprawach gospodarczych, w których obowiązuje zasada bezpośredniego doręczania pism procesowych między stronami reprezentowanymi przez profesjonalnych pełnomocników. Ustawodawca nie widział jednak podstaw do tego, aby z profesjonalnymi pełnomocnikami zrównać wymienione w uwadze urzędy. Ocenę tę należy podtrzymać. Podobnie niezasadna jest uwaga dotycząca art. 326 § 1. Sankcji nie sposób przewidzieć w K.p.c., ponieważ może mieć ona tylko charakter pozaprosesowy.

Uwaga KRS dotycząca art. 117³ § 2, jako zasadna została uwzględniona. W miejsce dwutygodniowego terminu do wyznaczenia adwokata lub radcy prawnego przez właściwą okręgową radę adwokacką lub radę okręgowej izby radców prawnych wprowadzono termin tygodniowy. Uwagę dotyczącą art. 131 § 4 również uwzględniono.

Pozostałe uwagi zgłoszone w ramach konsultacji społecznych miały w istocie charakter redakcyjny i dotyczyły projektowanych rozwiązań w zakresie doręczeń.

Projektowana ustawa została zamieszczona w Biuletynie Informacji Publicznej (na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości (www.ms.gov.pl)) zgodnie z przepisami ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. o działalności lobbingsowej w procesie stanowienia prawa (Dz. U. Nr 169, poz. 1414). Żaden podmiot nie zgłosił, w trybie wyżej wymienionej ustawy, zainteresowania udziałem w pracach nad przedmiotowym projektem.

III. Skutki społeczno-gospodarcze

1. Wpływ na finanse publiczne, w tym na budżet państwa i dochody jednostek samorządu terytorialnego

Projekt będzie miał wpływ na wysokość wydatków z budżetu państwa w części 15 – Sądy powszechne w postaci zwiększenia wydatków w rozumieniu art. 40 ustawy z dnia 30 czerwca 2005 r. o finansach publicznych (Dz. U. Nr 249, poz. 2104, z późn. zm.).

Z jednej strony, w pewnym zakresie z wprowadzeniem projektowanych regulacji wiązać się będzie konieczność poniesienia dodatkowych wydatków z budżetu, z drugiej zaś strony, wynikać z nich będzie pewne ograniczenie wydatków.

Dodatkowe koszty wiązać się będą z utworzeniem przewidzianej w projekcie sądowej służby doręczeniowej. Przepisy przewidujące utworzenie takiej służby nie przewidują obowiązku jej wprowadzenia naraz we wszystkich sądach. Zgodnie z projektowaną zmianą art. 131 K.p.c., służba będzie tworzona odrębnie dla każdego sądu – decyzją Ministra Sprawiedliwości na uzasadniony wniosek prezesa tego sądu. Wydając decyzję o utworzeniu sądowej służby doręczeniowej Minister Sprawiedliwości kierować się będzie m.in. możliwościami sfinansowania z budżetu państwa związanych z tym wydatków. Założyć też należy, że proces ten odbywać się będzie stopniowo.

Do pewnego zwiększenia wydatków ponoszonych z budżetu państwa na sfinansowanie kosztów nieodpłatnej pomocy prawnej w postępowaniu cywilnym przyczynić się może przewidziana w projekcie zmiana zasad udzielania takiej pomocy. Nie jest wprawdzie możliwe oszacowanie wysokości takich dodatkowych wydatków, jednakże założyć należy, iż nie będą one znaczne – z uwagi na fakt, że zmiany w tym zakresie zasadniczo polegać będą jedynie na wprowadzeniu możliwości ubiegania się o przyznanie nieodpłatnej pomocy prawnej niezależnie od zwolnienia od kosztów sądowych. Dlatego też dodatkowe wydatki dotyczyć będą jedynie tych przypadków, w których strona jest w stanie ponieść koszty sądowe, jednakże nie byłaby w stanie ponieść kosztów pomocy prawnej, przy czym wysokość wydatków z budżetu państwa z tego tytułu ograniczać się będzie do stawek określonych w przepisach odrębnych. Oszacowanie takich kosztów uniemożliwia fakt, że informacji o liczbie dotychczas wnoszonych wniosków o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego nie można pozyskać ze sprawozdań statystycznych sądów, brak jest też możliwości oszacowania wydatków z uwagi na brak danych na temat średniej wysokości wynagrodzenia osób świadczących nieodpłatną pomoc prawną.

Możliwy jest również ewentualny spadek poziomu dochodów oraz wzrost wydatków z uwagi na wprowadzenie ustawowego zwolnienia osób ubezwłasnowolnionych z obowiązku uiszczenia kosztów sądowych w sprawach o uchylenie lub zmianę ubezwłasnowolnienia

(art. 3 pkt 1 projektu), brak jest jednak jakichkolwiek danych pozwalających oszacować tę wysokość.

Jednocześnie należy jednak mieć na uwadze, że część wprowadzanych rozwiązań może przyczynić się do zmniejszenia wysokości wydatków ponoszonych obecnie w części 15 budżetu państwa. Wśród tych uregulowań można przykładowo wymienić:

- art. 132 § 1 K.p.c., który wprowadza dla adwokatów i radców prawnych obowiązek doręczania sobie nawzajem pism procesowych, z jednoczesną sankcją w postaci zwrotu pisma przez sąd, o ile do pisma nie zostanie dołączony dowód doręczenia albo dowód wysłania przesyłką poleconą (zmniejszenie wydatków z tytułu doręczania pism),
- rozszerzenie przypadków dokonywania czynności procesowych przez sąd na posiedzeniu niejawnym,
- modyfikacje przeprowadzenia dowodu z przesłuchania stron,
- modyfikacje regulacji dotyczących mediacji,
- zmiany w zakresie dokonywania doręczeń.

Niemożliwym jest jednak określenie rozmiaru tych oszczędności z uwagi na brak jakichkolwiek danych.

Pozostałe zmiany przewidziane w projekcie nie będą skutkowały zwiększeniem wydatków z budżetu państwa, natomiast wiązać się z nimi może realne ograniczenie wydatków wynikające z uproszczenia postępowania i wyeliminowania zbędnych czynności sądu podejmowanych w jego toku.

2. Wpływ na rynek pracy, konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym na funkcjonowanie przedsiębiorstw oraz sytuację i rozwój regionalny

Zmiany przewidziane w projekcie nie będą miały wpływu na rynek pracy, natomiast mogą się one przyczynić – dotyczy to zwłaszcza regulacji mających na celu usprawnienie i przyspieszenie postępowania – do poprawy konkurencyjności gospodarki oraz poprawy warunków funkcjonowania przedsiębiorczości, przez skrócenie czasu rozpoznawania spraw przez sądy.

Natomiast zmiany mające na celu zabezpieczenie prawidłowego wykonywania świadczeń opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych oraz zapewnienie dłużnikom, pobierającym świadczenia z pomocy społecznej ustawowego zwolnienia spod egzekucji tychże środków, wiążą się z pewnym ograniczeniem możliwości uzyskania przez

wierzycieli realnego zaspokojenia roszczeń w wyniku egzekucji. Jednakże w tym przypadku za wprowadzeniem takich rozwiązań przemawiają istotne względy społeczne.

Wejście w życie projektowanych rozwiązań nie będzie miało wpływu na sytuację i rozwój regionalny.

IV. Zgodność z prawem Unii Europejskiej

Zakres regulacji zawartych w projekcie nie jest objęty prawem Unii Europejskiej.

URZĄD
KOMITETU INTEGRACJI EUROPEJSKIEJ
SEKRETARZ
KOMITETU INTEGRACJI EUROPEJSKIEJ
SEKRETARZ STANU

Mikołaj Dowgielewicz

Min.MD/868 /09/DP/ma

Warszawa, dnia 4 kwietnia 2009 r.

Pan Maciej Berek
Sekretarz Rady Ministrów

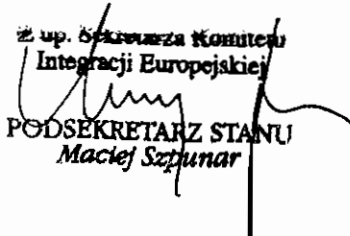
Opinia o zgodności z prawem Unii Europejskiej projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw sporządzona na podstawie art. 9 pkt 3 w zw. z art. 2 ust. 1 pkt 2 i ust. 2 pkt 2a ustawy z dnia 8 sierpnia 1996 r. o Komitecie Integracji Europejskiej (Dz. U. Nr 106, poz. 494) przez Sekretarza Komitetu Integracji Europejskiej Mikołaja Dowgielewicza

Szanowny Panie Ministrze,

W związku z przedłożonym projektem ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (pismo z dnia 6.04.2009 r., nr RM-10-54-09), pozwalam sobie wyrazić następującą opinię:

Przedmiot projektu ustawy nie jest objęty prawem Unii Europejskiej.

Z poważaniem,

*z up. Sekretarza Komitetu
Integracji Europejskiej*

PODSEKRETARZ STANU
Maciej Szpunar

Do uprzejmej wiadomości:

Pan Zbigniew Wrona
Podsekretarz Stanu
Ministerstwo Sprawiedliwości

GABINET
SEKRETARIA RADY MINISTRÓW

2009-04-08

SEJM
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
VI kadencja
Marszałek Senatu

Druk nr 2178
Warszawa, 23 kwietnia 2009 r.

Pan
Bronisław Komorowski
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

Szanowny Panie Marszałku

Na podstawie art. 118 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. mam zaszczyt powiadomić Pana Marszałka, że Senat na 31. posiedzeniu w dniu 22 kwietnia 2009 r. podjął uchwałę w sprawie wniesienia do Sejmu projektu ustawy

-o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego.

Projekt ustawy stanowi wykonanie obowiązku dostosowania systemu prawa do wyroku Trybunału Konstytucyjnego.

Jednocześnie pragnę poinformować, że Senat upoważnił senatora Piotra Zientarskiego do reprezentowania stanowiska Senatu w dalszych pracach nad tym projektem.

W załączeniu przesyłam opinię Komitetu Integracji Europejskiej o pozostawianiu projektu ustawy poza obszarem prawa Unii Europejskiej.

Z poważaniem

(-) Bogdan Borusewicz

U C H W A Ł A
SENATU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

z dnia 22 kwietnia 2009 r.

**w sprawie wniesienia do Sejmu projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks
postępowania cywilnego**

Na podstawie art. 118 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Senat wnosi do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego.

Jednocześnie upoważnia senatora Piotra Zientarskiego do reprezentowania Senatu w pracach nad projektem.

MARSZAŁEK SENATU

Bogdan BORUSEWICZ

USTAWA

z dnia

o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego

Art. 1.

W ustawie z dnia 17 listopada 1964 r. - Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 296, z późn. zm.¹⁾) w art. 398⁶ § 1 i 2 otrzymują brzmienie:

"§ 1. Jeżeli skarga kasacyjna nie spełnia wymagań przewidzianych w art. 398⁴, przewodniczący w sądzie drugiej instancji wzywa skarżącego do usunięcia braków w terminie tygodniowym pod rygorem odrzucenia skargi.

§ 2. Sąd drugiej instancji odrzuca na posiedzeniu niejawnym skargę kasacyjną wniesioną po upływie terminu, skargę nieopłaconą oraz skargę, której braków nie usunięto w terminie lub z innych przyczyn niedopuszczalną."

Art. 2.

Ustawa wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia.

¹⁾ Zmiany wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 1965 r. Nr 15, poz. 113, z 1974 r. Nr 27, poz. 157 i Nr 39, poz. 231, z 1975 r. Nr 45, poz. 234, z 1982 r. Nr 11, poz. 82 i Nr 30, poz. 210, z 1983 r. Nr 5, poz. 33, z 1984 r. Nr 45, poz. 241 i 242, z 1985 r. Nr 20, poz. 86, z 1987 r. Nr 21, poz. 123, z 1988 r. Nr 41, poz. 324, z 1989 r. Nr 4, poz. 21 i Nr 33, poz. 175, z 1990 r. Nr 14, poz. 88, Nr 34, poz. 198, Nr 53, poz. 306, Nr 55, poz. 318 i Nr 79, poz. 464, z 1991 r. Nr 7, poz. 24, Nr 22, poz. 92 i Nr 115, poz. 496, z 1993 r. Nr 12, poz. 53, z 1994 r. Nr 105, poz. 509, z 1995 r. Nr 83, poz. 417, z 1996 r. Nr 24, poz. 110, Nr 43, poz. 189, Nr 73, poz. 350 i Nr 149, poz. 703, z 1997 r. Nr 43, poz. 270, Nr 54, poz. 348, Nr 75, poz. 471, Nr 102, poz. 643, Nr 117, poz. 752, Nr 121, poz. 769 i 770, Nr 133, poz. 882, Nr 139, poz. 934, Nr 140, poz. 940 i Nr 141, poz. 944, z 1998 r. Nr 106, poz. 668 i Nr 117, poz. 757, z 1999 r. Nr 52, poz. 532, z 2000 r. Nr 22, poz. 269 i 271, Nr 48, poz. 552 i 554, Nr 55, poz. 665, Nr 73, poz. 852, Nr 94, poz. 1037, Nr 114, poz. 1191 i 1193 i Nr 122, poz. 1314, 1319 i 1322, z 2001 r. Nr 4, poz. 27, Nr 49, poz. 508, Nr 63, poz. 635, Nr 98, poz. 1069, 1070 i 1071, Nr 123, poz. 1353, Nr 125, poz. 1368 i Nr 138, poz. 1546, z 2002 r. Nr 25, poz. 253, Nr 26, poz. 265, Nr 74, poz. 676, Nr 84, poz. 764, Nr 126, poz. 1069 i 1070, Nr 129, poz. 1102, Nr 153, poz. 1271, Nr 219, poz. 1849 i Nr 240, poz. 2058, z 2003 r. Nr 41, poz. 360, Nr 42, poz. 363, Nr 60, poz. 535, Nr 109, poz. 1035, Nr 119, poz. 1121, Nr 130, poz. 1188, Nr 139, poz. 1323, Nr 199, poz. 1939 i Nr 228, poz. 2255, z 2004 r. Nr 9, poz. 75, Nr 11, poz. 101, Nr 68, poz. 623, Nr 91, poz. 871, Nr 93, poz. 891, Nr 121, poz. 1264, Nr 162, poz. 1691, Nr 169, poz. 1783, Nr 172, poz. 1804, Nr 204, poz. 2091, Nr 210, poz. 2135, Nr 236, poz. 2356 i Nr 237, poz. 2384, z 2005 r. Nr 13, poz. 98, Nr 22, poz. 185, Nr 86, poz. 732, Nr 122, poz. 1024, Nr 143, poz. 1199, Nr 150, poz. 1239, Nr 167, poz. 1398, Nr 169, poz. 1413 i 1417, Nr 172, poz. 1438, Nr 178, poz. 1478, Nr 183, poz. 1538, Nr 264, poz. 2205 i Nr 267, poz. 2258, z 2006 r. Nr 12, poz. 66, Nr 66, poz. 466, Nr 104, poz. 708 i 711, Nr 186, poz. 1379, Nr 208, poz. 1537 i 1540, Nr 226, poz. 1656 i Nr 235, poz. 1699, z 2007 r. Nr 7, poz. 58, Nr 47, poz. 319, Nr 50, poz. 331, Nr 99, poz. 662, Nr 106, poz. 731, Nr 112, poz. 766 i 769, Nr 115, poz. 794, Nr 121, poz. 831, Nr 123, poz. 849, Nr 176, poz. 1243 i Nr 181, poz. 1287, Nr 192, poz. 1378 i Nr 247, poz. 1845, z 2008 r. Nr 59, poz. 367, Nr 96, poz. 609 i 619, Nr 100, poz. 648, Nr 110, poz. 706, Nr 116, poz. 731, Nr 119, poz. 772, Nr 120, poz. 779, Nr 122, poz. 796, Nr 171, poz. 1056, Nr 220, poz. 1431, Nr 228, poz. 1507, Nr 231, poz. 1547 i Nr 234, poz. 1571 oraz z 2009 r. Nr 26, poz. 156.

UZASADNIENIE

1. Ustawa wykonująca wyrok Trybunału Konstytucyjnego

Projektowana ustawa stanowi wykonanie obowiązku dostosowania systemu prawa do wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 1 lipca 2008 r. (sygn. akt SK 40/07), stwierdzającego niezgodność przepisu art. 398⁶ § 2 i 3 w związku z art. 398⁴ § 1 pkt 3 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. — Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 296, ze zm.) z Konstytucją.

Zgodnie z art. 190 ust. 1 Konstytucji, orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego mają moc powszechnie obowiązującą i są ostateczne.

Sentencja wyroku: Dz. U. z 2008 r. Nr 120, poz. 779 (dzień publikacji wyroku — 8 lipca 2008 r.). Pełny tekst wyroku, wraz uzasadnieniem: OTK Z.U. z 2008 r. Nr 6A, poz. 101.

2. Przedmiot i istota rozstrzygnięcia Trybunału Konstytucyjnego

2.1. Trybunał Konstytucyjny orzekł, że art. 398⁶ § 2 i 3 w związku z art. 398⁴ § 1 pkt 3 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. — Kodeks postępowania cywilnego w zakresie, w jakim przewiduje odrzucenie — bez wezwania do usunięcia braków — skargi kasacyjnej niespełniającej wymagań określonych w art. 398⁴ § 1 pkt 3 powołanej ustawy — jest niezgodny z art. 45 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 i art. 2 Konstytucji.

2.2. Artykuł 398⁴ § 1 pkt 3 k.p.c. stanowi, iż „skarga kasacyjna powinna zawierać [oprócz innych wymienionych w artykule elementów] wnioski o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania i jego uzasadnienie”.

Natomiast w art. 398⁶ zakwestionowane § 2 i 3 brzmią następująco:

„§ 2. Sąd drugiej instancji odrzuca na posiedzeniu niejawnym skargę kasacyjną wniesioną po upływie terminu, skargę niespełniającą wymagań określonych w art. 398⁴ § 1, nieopłaconą oraz skargę, której braków nie usunięto w terminie lub z innych przyczyn niedopuszczalną.

§ 3. Sąd Najwyższy odrzuca skargę kasacyjną, która podlegała odrzuceniu przez sąd drugiej instancji, albo zwraca ją temu sądowi w celu usunięcia dostrzeżonych braków”.

Oznacza to, że sąd drugiej instancji i Sąd Najwyższy odrzuca — bez wezwania do usunięcia braków — skargę kasacyjną nie zawierającą wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania i uzasadnienia.

W świetle art. 398⁶ k.p.c. z punktu widzenia skutków niedochowania wymogów określonych w art. 398⁴ k.p.c. można wyróżnić nieusuwalne i usuwalne braki skargi kasacyjnej. Braki nieusuwalne (zaskarżony art. 398⁶ § 2 i 3) nie podlegają uzupełnieniu, a skarga kasacyjna dotknięta tego rodzaju wadą podlega odrzuceniu. Te drugie (art. 398⁶ § 1) natomiast podlegają uzupełnieniu. W razie stwierdzenia braków usuwalnych przewodniczący w sądzie drugiej instancji wzywa skarżącego do usunięcia braków formalnych w terminie tygodniowym pod rygorem odrzucenia skargi. W wypadku braków nieusuwalnych przewodniczący nie wzywa do uzupełnienia braków, ale kieruje sprawę na posiedzenie niejawne w celu odrzucenia skargi. Również Sąd Najwyższy w wyniku zażalenia odrzuca skargę kasacyjną, która podlegała odrzuceniu przez sąd drugiej instancji (art. 398⁶ § 3).

Nie można kwestionować samego obowiązku spełnienia przez uczestnika postępowania sądowego pewnych wymagań związanych z formą skargi kasacyjnej, których istotą jest szybkość postępowania i sprawne realizowanie przez Sąd Najwyższy swych funkcji. Istota problemu konstytucyjnego sprowadza się do pytania czy wada skargi w postaci braku w złożonej skardze kasacyjnej sformułowania wniosku o przyjęcie skargi oraz jego uzasadnienia może skutkować odrzuceniem skargi bez wzywania do uzupełnienia tych braków.

Skarga kasacyjna nie jest konstytucyjnym prawem obywatela. Konstytucja w art. 176 ust. 1, jako minimum ustanawia tylko dwie instancje sądowe (czyli sąd pierwszej instancji oraz apelację). Ustawodawca ma więc swobodę w ustanawianiu trzeciej instancji. Może też jej w ogóle nie ustanawiać. Jeśli już ją przewidział to może ukształtować ją w różny sposób; nie może jej jednak — zdaniem TK — kształtować zupełnie dowolnie.

Konstytucja zawiera bowiem również art. 45 ust. 1, który ustanawia prawo do sądu. Na prawo to składa się nie tylko prawo do wszczęcia sprawy przed sądem lecz także — w związku z art. 2 Konstytucji — prawo do rzetelnej procedury sądowej.

Zdaniem Sądu Najwyższego — którego orzecznictwo zostało przez TK wzięte pod uwagę przy ocenie sposobu interpretacji kwestionowanych przepisów — przepisy wyraźnie stanowią, iż skarga kasacyjna powinna zawierać sformułowany wniosek o jej przyjęcie (nawet jeśli ma się to ograniczać do napisania słów „wnoszę o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania”) oraz uzasadnienie tego wniosku (wskazujące na przesłanki określone w art. 398⁹ § 1, które wskazują na zasadność rozpoznania skargi kasacyjnej przez Sąd Najwyższy). Ustawa wyraźnie też przewiduje skutki niespełnienia tych wymagań.

Spotkać można było jednak i takie orzeczenia Sadu Najwyższego, w których stwierdzał on, iż „skarga kasacyjna ma znaczenie jako całość”. „Jeżeli więc skarga kasacyjna, pomimo

braku wniosku z art. 398⁴ § 1 pkt 3 k.p.c., w swej treści wskazuje na sformułowane istotne zagadnienie prawne uzasadniające przyjęcie jej do rozpoznania, (...) to nie można (...) przyjąć, że faktycznie nie zawierała wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania i jego uzasadnienia”. Podobnie w innym orzeczeniu, Sąd Najwyższy uznał, że błędnie nazwany element skargi kasacyjnej, w którym wskazuje się, że skarżącemu chodzi o to, aby Sąd Najwyższy rozpoznał skargę, powinien być potraktowany jako wniosek o jej przyjęcie do rozpoznania.

Można więc wyróżnić dwie kwestie. Pierwsza, to sam wymóg określony art. 398⁴ § 1 pkt 3 k.p.c. i skutki jego niedochowania. Druga, to pytanie, kiedy (na tle konkretnej skargi kasacyjnej) — w ocenie sądu — wymóg sformułowany w art. 398⁴ § 1 pkt 3 k.p.c., uznaje się za spełniony. Ta ostatnia kwestia — jako element praktyki, która nie jest jednolita — nie może być badana przez TK.

Już we wcześniejszych orzeczeniach TK wskazywał, iż „sąd ferujący orzeczenia (...) nie może być sprowadzany do roli ‘roboty’, mechanicznie odrzucającego pisma procesowe obywateli ze względu na uchybienia nieważące w żaden sposób na możliwości wydania orzeczenia; błędy niemające znaczenia dla rozpoznania sprawy nie mogą uniemożliwiać jej rozpatrzenia”, a „szybkość rozpoznania sprawy nie jest wartością, na rzecz której można poświęcić ochronę praw podmiotowych”. „Tam, gdzie ograniczenie uprawnień procesowych strony jest zbędne, z punktu widzenia zamierzonych przez ustawodawcę celów, takich jak zapewnienie większej efektywności postępowania i jego szybkości, a jednocześnie wypacza pozycję stron, uniemożliwia właściwe zrównoważenie ich pozycji procesowej, a tym samym łamie podstawowy postulat sprawiedliwości proceduralnej, czy wreszcie prowadzi do arbitralnego rozstrzygnięcia ‘sprawy’ — to w tego rodzaju wypadkach dochodziłoby do naruszenia gwarancji konstytucyjnych związanych z prawem do sądu”.

„W wypadku art. 398⁶ § 2 i 3 k.p.c. trudno odnaleźć, poza szybkością postępowania, inną wartość wymagającą ochrony”. Ponadto, jak dowodzi praktyka, odrzucenie skargi kasacyjnej, bez wezwania do uzupełnienia jej braków, prowadzi do skorzystania z kolejnego instrumentu, służącego ochronie praw, i mogącego spowodować wzruszenie prawomocnych rozstrzygnięć. Co jednak najistotniejsze, szybkość rozpoznania sprawy, jako jedyny postulat, nie jest wartością, na rzecz której można ‘poświęcić’ ochronę konstytucyjnych praw podmiotowych. Nadto (...) uzyskanie realnego przyspieszenia rozpoznania sprawy dzięki wykorzystaniu zakwestionowanej instytucji bywa iluzoryczne”.

Poza tym „instrument wezwania do uzupełnienia braku nie musi angażować czasu sądu. Jest to czynność, której zrutynizowanie jest możliwe dzięki wykorzystaniu pracy i czasu personelu pomocniczego, działającego pod nadzorem sądu. Po drugie, wezwanie do uzupełnienia odwleka decyzję o formalnym potraktowaniu środka o niewielki okres (tydzień),

a jednocześnie eliminuje zarzewie sporów i minimalizuje ewentualne zażalenia — których rozpatrzenie (niezależnie od wyniku) trwa o wiele dłużej niż termin wskazany do usunięcia braków. Po trzecie, wezwanie do uzupełnienia umożliwia dialog między sądem i adwokaturą, sprzyjający wykształceniu właściwej praktyki i informacji pomocnej wyrobieniu takiej praktyki po stronie pełnomocników stron, a tym samym sprzyja prewencyjnie zapobieganiu błędom”.

„Usprawiedliwieniem regulacji przewidzianej w art. 398⁶ § 2 i 3 k.p.c. nie może być również obowiązujący w postępowaniu kasacyjnym przymus adwokacki (...) Strona reprezentowana przez zawodowego pełnomocnika działa w zaufaniu do jego umiejętności zawodowych w zakresie prowadzenia spraw przed sądami, w tym kwalifikacji do sporządzenia skargi kasacyjnej. Jednakże daleko idące konsekwencje niedopełnienia obowiązków przez profesjonalnego pełnomocnika ponosi sama strona postępowania, która staje wobec nieodwracalnych, negatywnych skutków nieprofesjonalnych działań. W żadnym razie nie można uznać, że rekompensatą niekorzystnego rozstrzygnięcia jest prawo podmiotu reprezentowanego do ubiegania się o odszkodowanie z tytułu szkody poniesionej na skutek odrzucenia apelacji dotkniętej nieusuwalnymi brakami formalnymi, jako szkody wyrządzonej w następstwie działania lub zaniechania przy wykonywaniu czynności wchodzących w zakres działalności zawodowej adwokata, radcy prawnego albo rzecznika patentowego (...). Odszkodowanie — pominiwszy nawet kwestie proceduralne związane z jego skutecznym wyegzekwowaniem — nie jest i nie może być postrzegane jako ekwiwalent merytorycznego rozstrzygnięcia sprawy przez sąd”.

W końcu „istnienie braków formalnych jest w pewnych wypadkach kwestią oceną (co potwierdza rozbieżna praktyka orzecznicza Sądu Najwyższego). Zdaniem Trybunału Konstytucyjnego, nie ma w tej sytuacji wystarczających podstaw by uznać, że merytoryczne rozpoznanie skargi kasacyjnej przez Sąd Najwyższy zależy wyłącznie od sumienności i rzetelności pełnomocnika sporządzającego skargę. Może się więc zdarzyć, że sąd nie odrzuci skargi kasacyjnej (pomimo braku wymogu z art. 398⁴ § 1 pkt 3 k.p.c.), jeżeli w treści skargi sformułowano istotne zagadnienie prawne, uzasadniające przyjęcie jej do rozpoznania. Wówczas nie można przyjąć, że skarga kasacyjna faktycznie nie zawierała wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania i jego uzasadnienia (...). Najczęściej jednak brak zwerbalizowanego wniosku o rozpoznanie skargi kasacyjnej stanowi niedopełnienie wymogu i skutkuje (...) odrzuceniem skargi. W takich wypadkach ryzyko różnic w ocenie dokonywanej przez sądy — spada na poszukującego ochrony sądowej, który jest pozbawiony szansy skorzystania z tej ochrony. Zachowując zatem zasadę, iż braki formalne środka odwoławczego skutkują jego odrzuceniem, należałoby zrekompensować dotkliwość tego środka — szansą usunięcia braku, w wyniku wezwania po jego wykryciu przez sąd do usunięcia braku. O ile

więc istnienie wymagań sformułowanych w art. 398⁴ § 1 pkt 3 k.p.c. uznać można za konstytucyjne, a także okoliczność, że istnienie takiego braku prowadzi do odrzucenia kasacji, o tyle skorelowanie tych wymogów z jednoczesnym brakiem obowiązku wezwania do jego usunięcia — uznać należy za rozwiązanie niekonstytucyjne, z uwagi na nadmierne (nieproporcjonalne) nagromadzenie środków dyscyplinujących”.

TK stwierdził więc, że nieproporcjonalność sankcji w postaci odrzucenia — bez wzywania do uzupełnienia — skargi kasacyjnej niespełniającej wymogu określonego w art. 398⁴ § 1 pkt 3 k.p.c., uzasadnia stwierdzenie niezgodności art. 398⁶ § 2 i 3 k.p.c. z art. 45 ust. 1 (prawo do sądu) w związku z art. 31 ust. 3 (proporcjonalność) i art. 2 (rzetelna procedura) Konstytucji.

2.3. Wyrok wywołuje skutki prawne z dniem publikacji (8 lipca 2008 r.). Trybunał nie zdecydował się na odsunięcie w czasie terminu utraty mocy obowiązującej przepisu.

2.4. Choć w Sejmie znajduje się rządowy projekt ustawy nowelizującej zakwestionowane przez TK przepisy (druk 1368 z 18 listopada 2008 r.), to jednak projekt rządowy ogranicza się tylko do nowelizacji przepisu zakwestionowanego przez TK w samej sentencji – powodując tym samym niekonsekwencje w zakresie traktowania poszczególnych braków wniosku (o czym poniżej). Stąd potrzeba złożenia niniejszej inicjatywy.

3. Cele i zakres projektowanej ustawy

Mając na uwadze konieczność wykonania wyroku TK z dnia 1 lipca 2008 r., kierując się brzmieniem sentencji wyroku oraz motywami jego uzasadnienia, proponuje się, aby zmiana ustawy polegała na nadaniu nowego brzmienia art. 398⁶ § 1 i 2 ustawy.

Zmiana w § 2 polega na usunięciu z niego fragmentu brzmiącego: „skargę niespełniającą wymagań określonych w art. 398⁴ § 1”, a zmiana w § 1 polega na przywołaniu w nim całego art. 398⁴, a nie tylko § 2 co powoduje, że w sytuacji, gdy skarga kasacyjna zawiera braki określone także w § 1 — sąd drugiej instancji będzie zobowiązany do wezwania skarżącego do usunięcia braków, zanim — gdy skarżący braków tych nie usunie — sąd skargę odrzuci.

Co prawda z inicjatywy rządu została uchwalona dnia 19 marca 2009 r. ustawa o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego, która wykonuje wyrok TK. Jednakże ustawa uchwalona z inicjatywy Rządu ogranicza się tylko do wykonania sentencji wyroku TK.

Natomiast w projekcie Senatu zmianami tymi w art. 398⁶ objęto cały § 1 z art. 398⁴, a nie tylko zaskarżony pkt 3, ponieważ pozostawienie innych punktów (1, 2 i 4) — gdyby nie zostały objęte zmianą — powodowałoby podobną niekonstytucyjność jak w przypadku zakwestionowanego pkt 3.

Wyrok TK ma charakter zakresowy. Eliminuje on tylko niekonstytucyjną normę, mieszczącą się w ramach art. 398⁶ § 2 i 3 k.p.c., nakazującą sądowi drugiej instancji i Sądowi Najwyższemu odrzucenie kasacji — bez wezwania do uzupełnienia braku, wyrażającego się w braku sformułowania wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania i jego uzasadnienia (art. 398⁴ § 1 pkt 3 k.p.c.). Wyrok nie dotyczy jednak, bo dotyczyć nie mógł, odrzucenia skargi kasacyjnej bez wezwania do uzupełnienia, z powodu innych braków formalnych (zaskarżono tylko pkt 3). Oznacza to — zdaniem TK — zróżnicowanie sankcji wiążących się z istnieniem braków wskazanych w art. 398⁴ § 1 k.p.c. i tworzących konstrukcyjne komponenty skargi kasacyjnej: braki skargi wskazane w art. 398⁴ § 1 pkt 1, 2 i 4 k.p.c. pozostają nadal brakami nieusuwalnymi; są to: oznaczenie orzeczenia, od którego jest wniesiona, ze wskazaniem, czy jest ono zaskarżone w całości czy w części, przytoczenie podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienie, wniosek o uchylenie lub uchylenie i zmianę orzeczenia z oznaczeniem zakresu żądanego uchylenia i zmiany.

Przywrócenie stanu konstytucyjności w rozważanym zakresie może odbyć się — stwierdza TK — „w drodze stosownej interwencji ustawodawcy (bez przesądzania o jej postaci), eliminującej przyczyny nieproporcjonalności unormowania, która zadecydowała o niekonstytucyjności”.

Elementy skargi kasacyjnej wymienione w art. 398⁴ § 1 k.p.c. są na tyle podobne, że nieuzasadnione byłoby różnicowanie ich na te, których brak strona może uzupełnić (pkt 3 – brak wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania lub jego uzasadnienia) oraz na te, których brak powoduje odrzucenie skargi bez możliwości (pozostałe punkty – np. brak oznaczenia orzeczenia, od którego kasacja jest wniesiona).

Stąd konieczna wydaje się szersza nowelizacja niż ta zaproponowana przez Rząd. W przeciwnym razie pozostałe punkty (dotychczasowe 1, 2 i 4) będą narażone na rychłe skargi do Trybunału Konstytucyjnego i kolejne nowelizacje. Należy tego unikać.

Na marginesie należy zaznaczyć, iż po wejściu w życie nowelizacji zaproponowanej przez Rząd zmieni się oznaczenie przepisów k.p.c. przytaczanych w uzasadnieniu. Artykuł 398⁴ § 1 k.p.c. będzie zawierał tylko trzy punkty, zamiast dotychczasowych czterech. Dotychczasowy pkt 3 stanie się osobnym § 2 w artykule 398⁴, a dotychczasowy § 2 stanie się § 3. Nie powoduje to jednak konieczności zmiany oznaczenia przepisów w projekcie Senatu.

4. Konsultacje

Uwagi do projektu przedstawił Minister Sprawiedliwości oraz Krajowa Rada Sądownictwa. Minister zwrócił uwagę, iż projekt rządowy przewiduje możliwość wezwania do usunięcia braków tylko odnośnie do pkt 3 w art. 398⁴ § 1.

KRS natomiast „negatywnie ocenia przedstawiony do zaopiniowania projekt zmian”.
Brak jednak uzasadnienia tej negatywnej oceny.

5. Skutki finansowe wykonania projektowanej ustawy

Ustawa nie powoduje skutków finansowych dla budżetu państwa.

6 Oświadczenie o zgodności z prawem Unii Europejskiej

Projektowana ustawa nie jest objęta prawem Unii Europejskiej.

URZĄD
KOMITETU INTEGRACJI EUROPEJSKIEJ
SEKRETARZ
KOMITETU INTEGRACJI EUROPEJSKIEJ
SEKRETARZ STANU

Mikołaj Dowgielewicz

Min.MD/783/09/DP/kma

Warszawa, dnia 31 marca 2009 r.

Pan
Piotr Zientarski
Przewodniczący
Komisji Ustawodawczej
Senat Rzeczypospolitej Polskiej

Opinia o zgodności z prawem Unii Europejskiej *senackiego projektu ustawy o zmianie ustawy – kodeks postępowania cywilnego (druk senacki nr 403)*, wyrażona na podstawie art. 9 pkt 3 w związku z art. 2 ust. 1 pkt 2 i ust. 2 pkt 2a ustawy z dnia 8 sierpnia 1996 r. o Komitecie Integracji Europejskiej (Dz. U. Nr 106, poz. 494, z późn. zm.), w związku z art. 60 ust. 3 pkt 1 i ust. 5 Regulaminu Senatu, przez Sekretarza Komitetu Integracji Europejskiej Mikołaja Dowgielewicza

Szanowny Panie Przewodniczący,

W związku z przedłożonym przy piśmie z dnia 26 marca 2009 r. (pismo nr BPS/KU-034/167-3/09) senackim projektem ustawy, pozwalam sobie wyrazić następującą opinię:

Przedmiot projektowanej regulacji nie jest objęty zakresem prawa Unii Europejskiej.

Z poważaniem,

Z up. SEKRETARZA
KOMITETU INTEGRACJI EUROPEJSKIEJ
PODSEKRETARZ STANU
Maciej Szpunar

Do uprzejmej wiadomości:
Pan Andrzej Czuma
Minister Sprawiedliwości

Warszawa, 4 maja 2009 r.

Pan Bronisław Komorowski
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

Opinia prawna
o zgodności senackiego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks
postępowania cywilnego (przedstawiciel wnioskodawcy: senator Piotr
Benedykt Zientarski) z prawem Unii Europejskiej

Na podstawie art. 34 ust. 9 uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 30 lipca 1992 r. - Regulamin Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej (t.j. M.P. z 2009 r. Nr 5, poz. 47) sporządza się następującą opinię:

I. Przedmiot projektu ustawy

Senacki projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego przewiduje zmiany dotyczące zasad wnoszenia skargi kasacyjnej w postępowaniu cywilnym. Projekt wykonuje wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 1 lipca 2008 r. (sygn. akt SK 40/07, Dz.U. Nr 120, poz. 779), zgodnie z którym niezgodny z Konstytucją był przepis przewidujący odrzucenie skargi kasacyjnej bez wzywania do uzupełnienia niektórych braków formalnych pisma (wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania i jego uzasadnienia).

Ustawa miałaby wejść w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia.

II. Stan prawa Unii Europejskiej w materii objętej projektem ustawy

Prawo Unii Europejskiej nie reguluje spraw objętych zakresem projektu.

III. Analiza przepisów projektu pod kątem ustalonego stanu prawa Unii Europejskiej

Projekt nie jest objęty zakresem regulacji prawa Unii Europejskiej.

IV. Konkluzje

Senacki projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego nie jest objęty zakresem regulacji prawa Unii Europejskiej.

Opracował: Zespół Prawa Europejskiego i Międzynarodowego

Akceptował: Dyrektor Biura Analiz Sejmowych

Michał Królikowski

Warszawa, 4 maja 2009 r.

BAS-WAL-864/09

Pan
Bronisław Komorowski
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

Opinia prawna
dotycząca możliwości uznania przedstawionego senackiego projektu ustawy
o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego (przedstawiciel
wnioskodawcy: senator Piotr Benedykt Zientarski) za projekt ustawy
wykonującej prawo Unii Europejskiej w rozumieniu art. 95a ust. 1
Regulaminu Sejmu

Stosownie do art. 95a ust. 1 Regulaminu Sejmu, projektem ustawy wykonującej prawo Unii Europejskiej jest projekt ustawy mającej na celu wykonanie prawa Unii Europejskiej.

Senacki projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego przewiduje zmiany dotyczące zasad wnoszenia skargi kasacyjnej w postępowaniu cywilnym. Projekt wykonuje wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 1 lipca 2008 r. (sygn. akt SK 40/07, Dz.U. Nr 120, poz. 779), zgodnie z którym niezgodny z Konstytucją był przepis przewidujący odrzucenie skargi kasacyjnej bez wzywania do uzupełnienia niektórych braków formalnych pisma (wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania i jego uzasadnienia).

Ponieważ opiniowany projekt ustawy nie jest objęty zakresem regulacji prawa Unii Europejskiej, nie ma podstaw, by uznać go, w trybie art. 95a ust. 3 Regulaminu Sejmu, za projekt ustawy wykonującej prawo Unii Europejskiej.

Opracował: Zespół Prawa Europejskiego i Międzynarodowego
Akceptował: Dyrektor Biura Analiz Sejmowych

Michał Królikowski

Deskryptory Bazy REX: Unia Europejska, kasacja, postępowanie cywilne

PREZES
NACZELNEJ RADY ADWOKACKIEJ
Joanna Agacka-Indecka

Warszawa, dnia 11 maja 2009 r.

SEKRETARIAT Z-CY SZEFA KS
L.dz. ...101-020-00214...
Data wpływu 22. 05. 2009

Pan
Lech Czapla
Zastępca Szefa
Kancelarii Sejmu RP

Dot. PS - 82 / 09

Szanowny Panie,

W odpowiedzi na pismo z dnia 7 maja 2009 r., dotyczące *senackiego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego* uprzejmie informuję, że Naczelna Rada Adwokacka pozytywnie opiniuje przygotowany projekt, uważając go jako wykonanie kolejnego wyroku Trybunału Konstytucyjnego zmierzającego do zagwarantowania prawidłowego dostępu do drogi sądowej.

Joanna Agacka-Indecka

L.dz. 9749 /OBSiL/2009

Warszawa, dnia 25 maja 2009 r.

SEKRETARIAT Z-CY SZEFA KS

L.dz. ...*LCY-020-00223*...

Data wpływu ...*29.05.2009*...

Szanowny Pan

Lech Czapla

Zastępca Szefa Kancelarii Sejmu

Szanowny Panie Ministrze!

W nawiązaniu do przesłanego przy piśmie PS-82/09 z dnia 7 maja 2009 r. senackiego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego - uprzejmie zawiadamiam, że Ośrodek Badań, Studiów i Legislacji Krajowej Rady Radców Prawnych nie zgłasza uwag do tego projektu.

Ł. Pospisiewicz

Wiceprezes
Krajowej Rady Radców Prawnych

Dariusz Sałajewski

[Signature]

PIERWSZY PREZES
SĄDU NAJWYŻSZEGO
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Warszawa, dnia 28 maja 2009 r.

BSA I - 021-74/09

SEKRETARIAT Z-CY SZEFA KS

L.dz. LCY-020-00225

Data wpływu 29. 05. 2009

Pan
Lech CZAPLA
Zastępca Szefa
Kancelarii Sejmu

Szanowny Panie Ministro,

W odpowiedzi na pismo z dnia 7 maja 2009 r., Ps-82/09 uprzejmie przesyłam uwagi Sądu Najwyższego do **senackiego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego.**

Z poważaniem

Prof. dr hab. Lech GARDOCKI

SĄD NAJWYŻSZY
BIURO STUDIÓW I ANALIZ
Pl. Krasińskich 2/4/6, 00-951 Warszawa

Warszawa, dnia 28 maja 2009 r.

BSA I – 021– 74/09

U w a g i

do senackiego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego

W myśl art. 175 ust. 1 Konstytucji RP postępowanie sądowe jest co najmniej dwuinstancyjne. Zasada ta stanowi wyraz przewidzianego w art. 45 ust. 1 Konstytucji prawa do sprawiedliwego i jawnego rozpoznania sprawy oraz wynikającego z art. 6 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności z dnia 4 listopada 1950 r. (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zm.) prawa do sprawiedliwego i publicznego rozpatrzenia jego sprawy w rozsądnym terminie przez niezawisły i bezstronny sąd ustanowiony ustawą, rozstrzygający o prawach i obowiązkach o charakterze cywilnym albo zasadności każdego oskarżenia w wytoczonej przeciwko niemu sprawie karnej. Prawo do rzetelnego sądu nie ma jednak charakteru absolutnego, i jak się podkreśla w orzecznictwie Trybunału w Strasburgu (m. in. w orzeczeniu z dnia 25 marca 1983 r., *Golder v. Wielka Brytania*, A 61, § 38), ze względu na swą naturę wymaga ono regulacji przez państwo, w zależności od czasu i miejsca oraz odpowiednio do potrzeb i możliwości społeczności i jednostek.

W warunkach polskich konstytucyjny nakaz respektowania „co najmniej” dwuinstancyjnego postępowania oznacza zarazem przyzwolenie na ustanowienie wieloinstancyjności w szerszym zakresie i z tego przyzwolenia ustawodawca skorzystał wprowadzając z dniem 1 lipca 1996 r. system trójinstancyjny. Z tym dniem rola sądu drugoinstancyjnego, rozumiana dotychczas jako kontrolna, uległa zasadniczej zmianie. Wprowadzenie zaskarżalności orzeczeń drugoinstancyjnych kasacją (obecnie skargą kasacyjną) sprawiło, że to Sądowi Najwyższemu, jako sądowi kasacyjnemu przypadła funkcja kontrolna, gdy tymczasem sąd drugoinstancyjny stał się w głównej mierze sądem merytorycznym. Wymaga jednakże podkreślenia, że w systemie trójinstancyjnym zgodnie z utrwalonym zapamiętaniem – zarówno w judykaturze, jak i w doktrynie – podstawowym celem postępowania kasacyjnego jest ochrona interesu publicznego przez zapewnienie jednolitości wykładni oraz wkład Sądu Najwyższego w rozwój prawa i jurysprudencki (tak Sąd Najwyższy m. in. w postanowieniu z dnia 4 lutego 2000 r., II CZ 178/99 – OSNC 2000/7-8-/147). Normatywną postać tak rozumianej roli Sądu Najwyższego wyraża art. 1 ustawy z dnia 23 listopada 2002 r. o Sądzie Najwyższym (Dz. U. Nr 240, poz. 2052 ze zm.), stanowiącego, że

Sąd Najwyższy jest organem władzy sądowniczej, powołanym do sprawowania wymiaru sprawiedliwości przez:

1. zapewnienie w ramach nadzoru zgodności z prawem oraz jednolitości orzecznictwa sądów powszechnych i wojskowych przez rozpoznawanie kasacji oraz innych środków odwoławczych,
2. podejmowanie uchwał rozstrzygających zagadnienia prawne,
3. rozstrzyganie innych spraw określonych w ustawach.

Obok skargi kasacyjnej w polskim porządku prawnym funkcjonuje drugi środek kontroli legalności prawomocnych orzeczeń – skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia. Nadzwyczajny charakter tego środka, podobnie jak i skargi kasacyjnej, a nade wszystko wzajemna relacja między nimi w konfrontacji ze zwykłym środkiem zaskarżenia (apelacją) oznacza konieczność poddania ich dostępności daleko idącym ograniczeniom.

Wymagania skargi kasacyjnej zostały określone w art. 398⁴ k.p.c. Te ujęte w § 1 powołanego artykułu, w ślad za wypowiedziami judykatury, ustawodawca uznał za istotne (konstrukcyjne) i w konsekwencji wyłączył dopuszczalność ich uzupełnienia (art. 398⁶ § 2 k.p.c.). Trybunał Konstytucyjny we wskazanym w uzasadnieniu projektu ustawy zmieniającej wyroku pozbawił jednak znaczenia istotności wymagania ujętego w pkt 3 § 1 art. 398⁴ k.p.c., tj. wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania i jej uzasadnienia, zrównując to wymaganie z wymaganiami, o których mowa w § 2 art. 398⁴. Powstaje w związku z tym problem, czy motywy leżące u podstaw oceny charakteru wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania i jego uzasadnienia można rozciągnąć także na pozostałe wymagania wymienione w § 1 art. 398⁴ k.p.c. Odpowiedź na tak postawione pytanie może być tylko negatywna.

Wymaga przede wszystkim zauważenia, że ranga wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej (uprzednio kasacji) budziła kontrowersje, zwłaszcza na tle nieobowiązującego już przepisu art. 393³ § 1 pkt 3 k.p.c. Wystarczy wskazać postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 12 grudnia 2000 r., V CKN 1780/00 (OSNC 2001/3/52), w którym Sąd ten stwierdził, że rozważany przypadek odwołania się przez skarżącego do uzasadnienia podstaw kasacyjnych, bez przedstawienia okoliczności wskazanej w art. 393 (obecnie 398⁹) nie stanowi spełnienia obowiązku określonego w art. 393³ § 1 pkt 3 (obecnie art. 398⁴ § 1 pkt 4).

Podobny pogląd wyraził Sąd Najwyższy w postanowieniu z 22 marca 2001 r., V CZ 131/00 (OSNC 2001/10/156). Po przesądzeniu wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego charakteru art. 398⁴ § 1 pkt 3 k.p.c. ponownie aktualne staje się poszukiwanie różnic między pkt. 3 § 1 powołanego artykułu a pozostałymi punktami. Otóż wydaje się, że można bronić poglądu, iż potrzebę rozpoznania skargi kasacyjnej skarżący wystarczająco pewnie manifestuje wnosząc ją z powołaniem się na podstawy kasacyjne. W ramach podstaw kasacyjnych należy bowiem podnieść zarzuty, których doniosłość może kwalifikować skargę kasacyjną do rozpoznania. Względ na tego rodzaju okoliczność pozwala nawet postulować wyeliminowanie art. 398⁴ § 1 pkt 3 k.p.c. jako prowadzącego w wielu przypadkach do po-

wielania argumentacji powołanej na użytek podstaw kasacyjnych. Oznaczałoby to zarazem ograniczenie możliwości podejmowania prób zmierzających do porównywania charakteru pozostałych wymagań z art. 398⁴ § 1 k.p.c. i dążenie do ich zdewaluowania jako istotnych.

Kontrola kasacyjna z samego założenia podyktowana jest ochroną interesu publicznego. Stąd też dostępność skargi kasacyjnej została uzależniona od spełnienia przesłanek wyliczonych w art. 398⁹ § 1 k.p.c. Wykazanie ich istnienia wymaga udziału profesjonalnego pełnomocnika, od którego można wymagać, aby skarga kasacyjna odpowiadała stawianym jej warunkom ustawowym.

Zarówno w literaturze, jak i orzecznictwie podkreśla się, że Sąd Najwyższy, wykonując swe uprawnienia jako sąd kasacyjny, nie jest uprawniony do samodzielnego dokonywania konkretyzacji zarzutów lub też ryzykowania domysłów co do tego, jakiego przepisu dotyczy podstawa skargi kasacyjnej. Działanie takie byłoby nieuprawnione, a nawet mogłoby pozostawać w sprzeczności z intencją i interesem skarżącego. Przedstawione w art. 398⁴ § 1 warunki – aktualnie z wyłączeniem warunku z pkt. 3 tego paragrafu – skargi kasacyjnej powinny nadal być uznawane jako stanowiące o istocie tego środka odwoławczego.

Ograniczenie dostępności trzeciego środka odwoławczego przez wskazanie na wymagania niepodlegające usunięciu nie jest właściwe tylko dla polskiej procedury cywilnej. Niemiecki kodeks postępowania w § 552 stanowi np., że sąd rewizyjny bada, czy rewizja (odpowiednik skargi kasacyjnej) jest jako taka dopuszczalna i czy została sporządzona oraz uzasadniona w ustawowej formie i terminie. Jeżeli nie spełnia któregokolwiek z tych wymagań, podlega odrzuceniu jako niedopuszczalna. Z kolei według austriackiego kodeksu postępowania cywilnego (§ 502 ust. 1) rewizja jest dopuszczalna od wyroku sądu odwoławczego, jeżeli rozstrzygnięcie zależy od rozwiązania kwestii prawnej prawa materialnego lub procesowego, która ma istotne znaczenie dla zachowania jednolitości, pewności lub rozwoju prawa. Występuje ona w sytuacji, gdy sąd odwoławczy odstępuje od dotychczasowego orzecznictwa austriackiego Sądu Najwyższego, brak takiego orzecznictwa lub jest ono niejednolite.

W kontekście tych przykładów można mówić nawet o surowszych kryteriach dopuszczalności trzeciego środka odwoławczego, niż to przyjął polski ustawodawca, co dodatkowo przemawia za utrzymaniem wymagań określonych w art. 398⁴ pkt 1, 2 i 4 z właściwą im cechą nieusuwalności.